

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

Humanities and Social Sciences
Nakhon Sawan Rajabhat University Academic Journal

ISSN 2985-1270 (Print)

ISSN 2985-122X (Online)

ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2568

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ปีที่ 12 ฉบับที่ 2

กรกฎาคม-ธันวาคม 2568

วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เป็นวารสารราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายนและฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม) ตีพิมพ์บทความ วิชาการ บทความวิจัย และบทปริทัศน์หนังสือ ที่มีเนื้อหาในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ สาขาภาษาไทยและภาษาศาสตร์ วรรณคดี ประวัติศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ มานุษยวิทยา สังคมวิทยา ศาสนาและปรัชญา ดนตรี นาฏศิลป์ ศิลปกรรม ศีลภาสาตร์ และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เจ้าของ : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ที่ปรึกษา : อาจารย์ ดร.สนั่น กัลปา

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

บรรณาธิการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาวิตรี สอาดเทียน

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์เกียรติคุณธนสวรรค์ เจริญเมือง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศาสตราจารย์เกียรติคุณสุชาติ เกาทอง	มหาวิทยาลัยบูรพา
ศาสตราจารย์บรรเจิด สิงคะนติ	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ศาสตราจารย์ชวน เพชรแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
รองศาสตราจารย์ณรงค์ชัย ปิฎกฤษต์	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศมลพรรณ ณะสุข	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนัญญา วารีสอาด	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
อาจารย์กาญจนา กลิ่นอำพร	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ภาพปก : อาจารย์กิตติศักดิ์ แก้วดุก

ออกแบบรูปเล่ม : ว่าที่ ร.ต. อนุ คุ้มเพชร

พิมพ์ที่ : สำนักพิมพ์ค่าน้ำ บริษัท ดีเซมเบอร์ จำกัด

เลขที่ 248/7 ซอยมิตตคาม ถนนสามเสน แขวงวชิรพยาบาล เขตดุสิต

กรุงเทพฯ 10300 โทรศัพท์ 02-8445933-4

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2568 เล่มนี้ ประกอบด้วยบทความที่เป็นผลงานของผู้นิพนธ์จากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั้งที่เป็นคณาจารย์ นักวิชาการ และนักศึกษา ดังนี้ บทความเรื่องความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสถานที่เกิดเหตุของพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ ของนายเนติธร คุณดิลกณัฐสา รองศาสตราจารย์ (พิเศษ) ณรงค์ กุลนิเทศ และอาจารย์ชูชาติ โชคสถาพรชัย บทความเรื่องแนวทางการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมจังหวัดนครสวรรค์ ของนางสาวหทัยชนก วงษ์วิกิจการ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คุณากร กรสิงห์ บทความเรื่องศึกษาการบริหารจัดการที่ดินะกัฟของมัสยิดในประเทศไทย กรณีศึกษามัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ของนายปราโมทย์ มีสุวรรณ และผู้ช่วยศาสตราจารย์อับดุลรอญี สือแต บทความเรื่องศึกษาการรักษาโรคในบริบทของอิสลาม กรณีศึกษาการใช้กัญชารักษาโรคและผลกระทบของชาวไทยมุสลิม ของนายกิตติกรณ์ ศรีทอง บทความเรื่องกลไกและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชาวไทพวน บ้านกลางจังหวัดเลย ของคุณกิตติศักดิ์ ทองมีทิพย์ คุณอริศราวรรณ นิยมรัตน์ คุณจรรยาวิชัย มะลิตัน คุณวิริยา เพียรไทย คุณอนุพงศ์ ขอบเขต และคุณปิยะพร ศรีวิชา บทความเรื่องแนวทางการออกแบบกระบวนการฝึกซ้อมเครื่องดนตรีกลองชุดผ่านองค์ประกอบความคิดสร้างสรรค์ของคุณวัชรกร จันทรสุข บทความเรื่องการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบคลังข้อมูลภาษาของประกาศรับสมัครงานภาษาอังกฤษเชิงธุรกิจ ในอุตสาหกรรมที่แตกต่างกัน ของดร.รังสรรค์ หล้าคำจา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนาภัสสร สนิธิรักษ์ และดร.วิมลพร ระเวงวัลย์

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการขอเชิญคณาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษา ตลอดจนผู้สนใจ ส่งผลงานในรูปแบบบทความวิจัยและบทความวิชาการมาตีพิมพ์ในวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เพื่อร่วมเป็นก้าวต่อไปของพวกเรา

สารบัญ

ความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสถานที่เกิดเหตุ ของพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์	1
เนติธร คุณดิลกณัฐสา ณรงค์ กุลนิตะ และ ชูชาติ โชคสถาพรชัย แนวทางการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคม จังหวัดนครสวรรค์	17
หทัยชนก วงษ์วิจิตร และ คุณากร กรสิงห์ ศึกษาการบริหารจัดการที่ดินว่างของมัสยิดในประเทศไทย กรณีศึกษามัสยิดใน กรุงเทพมหานครและปริมณฑล	35
ปราโมทย์ มีสุวรรณ และ อับดุลรอญี สือแต กลไกและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชาวไทพวน บ้านกลาง จังหวัดเลย	47
กิตติศักดิ์ ทองมีทิพย์ อริศราวรรณ นิยมรัตน์จรูญ วิชญ์ มะลิตัน วิริยา เพียรไทย อนุพงศ์ และปิยะพร ศรีวิชา แนวทางการออกแบบกระบวนการฝึกซ้อมเครื่องดนตรีกลองชุด ผ่านคุณลักษณะความคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดของกิลฟอร์ดและทอเรนซ์	63
วัชรกร จันทร์สุข การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบคลังข้อมูลภาษาของประกาศรับสมัครงานภาษาอังกฤษ เชิงธุรกิจในตลาดแรงงานที่แตกต่างกัน	77
รังสรรค์ หล้าคำจา ธนาภัสสร สุนธิรักษ์ และ วิมลพร ระเวงวัลย์ ศึกษาการรักษาโรคในบริบทของอิสลาม กรณีศึกษาการใช้กัญชารักษาโรค และผลกระทบของชาวไทยมุสลิม	94
กิตติกรณ ศรีทอง และ อับดุลรอญี สือแต	

ความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบที่เกิดเหตุของ
พิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์

The Confidence Of The Investigating Officers In Their
Examination Of The Crime Scene Proving Evidence In
Phetchabun Province

เนติธร คุณดิลกณัฐสา¹ ณรงค์ กุลนิตเทศ² และ ชูชาติ โชคสถาพรชัย³

Netithorn Kundiloknattawasa¹ Narong Kulnides Chuchart² Chokstathapornchai³

วันที่ส่งบทความ: 3 พฤษภาคม 2568, วันที่แก้ไขบทความ: 12 กรกฎาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ: 22 กรกฎาคม 2568

Abstract

This study employed a quantitative research approach. The objectives were (1) to examine the level of confidence that investigators have in the forensic crime scene examination conducted by the Phetchabun Provincial Forensic Science Office, and (2) to compare this confidence based on personal factors. Data were collected from 81 investigators in Phetchabun Province using a questionnaire. Statistical analyses included frequency, mean, standard deviation, t-test, one-way ANOVA (F-test), and LSD post hoc comparisons. The results indicated that: (1) Overall, investigators demonstrated the highest level of confidence in the forensic crime scene examination. All examined aspects—work system, performance behavior, ethics of forensic officers, and officers' knowledge and skills—were rated at the highest level. (2) Age was found to be a significant factor affecting confidence levels, with statistically

¹ นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Master of Science Program in Forensic Science, Suan Sunandha Rajabhat University

² รองศาสตราจารย์ (พิเศษ) หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Associate Professor (Special), Master of Science Program in Forensic Science, Suan Sunandha Rajabhat University

³ อาจารย์ประจำหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Lecturer, Master of Science Program in Forensic Science, Suan Sunandha Rajabhat University

Corresponding author; E-mail address: s65562805001@ssru.ac.th

significant differences at the 0.05 level. However, gender, education, position, and length of service showed no statistically significant differences.

Keywords: CONFIDENCE, EXAMINING THE CRIME SCENE, FORENSIC EVIDENCE

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพิกฐานหลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ (2) เพื่อเปรียบเทียบระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพิกฐานหลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ กับปัจจัยส่วนบุคคล ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลพนักงานสอบสวนในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 81 ชุด สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ความถี่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า T-test, F-test วิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ L.S.D. ผลการวิจัยพบว่า 1.ระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพิกฐานหลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ประกอบด้วย ด้านความเป็นระบบในการทำงาน ด้านพฤติกรรมการปฏิบัติหน้าที่ ด้านจรรยาบรรณผู้ตรวจพิกฐานหลักฐาน และด้านความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ตามลำดับ 2.พบว่าอายุที่แตกต่างกันของพนักงานสอบสวนมีระดับความเชื่อมั่นในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนเพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพนักงานสอบสวน ที่แตกต่างกันของพนักงานสอบสวน มีระดับความเชื่อมั่นในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ความเชื่อมั่น ตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ พิกฐานหลักฐาน

บทนำ

สถานที่เกิดเหตุเป็นหัวใจสำคัญของการสืบสวนสอบสวน เพราะเป็นแหล่งรวมของข้อมูลและพยานหลักฐานต่าง ๆ รวมถึงหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่จะสามารถบ่งชี้เชื่อมโยงถึงตัวผู้กระทำความผิด ในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุจำเป็นต้องกระทำด้วยความละเอียดรอบคอบเป็นลำดับขั้นตอนเพื่อจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์จากพยานหลักฐานต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด หากทำโดยไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการและไม่มีมาตรฐานจะทำให้พยานหลักฐานเสียหายและมีผลกระทบโดยตรงต่อการคลี่คลายคดีอีกทั้งการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุจะเป็นขั้นตอนการพิสูจน์ข้อเท็จจริง หรือการรับรองการมีอยู่ของพยานหลักฐานในสถานที่เกิดเหตุในการพิจารณาของศาล จึงมีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการสืบสวนสอบสวน (Saenkaew, 2018) พนักงานสอบสวน มีหน้าที่ในการรับแจ้งความและดำเนินการต่าง ๆ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการสืบสวนสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อหาแสวงหาข้อเท็จจริง โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากบุคคลและหลักฐาน

ที่สามารถเก็บรวบรวมได้ในสถานที่เกิดเหตุ พนักงานสอบสวนจะต้องนำพยานหลักฐานที่รวบรวมได้ ประกอบการทำสำนวนการสอบสวนและดำเนินการตามขั้นตอนการพิจารณาของศาลต่อไป สำหรับในการพิจารณาคดีของศาลมีแนวโน้มที่จะรับฟังพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์มากขึ้น (Luandee & Suebpongsiri, 2018)

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 กำหนดให้พนักงานสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถกระทำได้เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและ พหุติการณ์ ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็น ความผิดหรือ ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าพนักงาน สอบสวนเพียงลำพังจะต้องทำการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ในคดีนั้น เป็นสิ่งที่ค่อนข้างยากและ เป็นงานที่ต้องใช้ความละเอียดอ่อน เพราะจะต้องมีการตรวจพิสูจน์ตัวบุคคลโดยวิธีการทาง วิทยาศาสตร์ จากบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและระเบียบตำรวจ เกี่ยวกับคดีแสดงให้เห็นตัวบทกฎหมายบัญญัติให้อำนาจหน้าที่ในการตรวจสถานที่เกิดเหตุ แก่พนักงานสอบสวน และหากที่เกิดเหตุมีการตายเกิดขึ้นกฎหมายยังได้บัญญัติให้อำนาจหน้าที่ แก่แพทย์นิติเวชในการเข้าไปตรวจศพในสถานที่เกิดเหตุได้อีกด้วย แต่ในส่วนของเจ้าหน้าที่พิสูจน์ หลักฐานนั้นกฎหมายมิได้บัญญัติให้อำนาจหน้าที่โดยตรงแต่ไม่สามารถเข้าไปตรวจสถานที่เกิดเหตุได้ หากพนักงานสอบสวนไม่ร้องขอให้เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานมาตรวจสถานที่เกิดเหตุ อันจะทำให้ การเก็บรวบรวมพยานหลักฐานไม่สมบูรณ์ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการไม่ถูกต้องตามกฎหมายส่งผล ต่อการพิจารณาคดีในชั้นศาล อย่างไรก็ตามการตรวจสถานที่เกิดเหตุต้องใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ในการทำงาน หากพนักงานสอบสวนขาดความรู้ความเชี่ยวชาญในการตรวจ สถานที่เกิดเหตุ อาจส่งผลให้การเก็บรวบรวมพยานหลักฐานไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ หรืออาจทำลาย ร่องรอยพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุอีกด้วย จนเป็นเหตุให้ต้องสูญเสียพยานหลักฐานที่สำคัญมา ประกอบการพิจารณาคดีของศาลได้ (Prasertkitsiri, 2017)

พิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานตรวจสถานที่ เกิดเหตุและถ่ายภาพงานตรวจเปรียบเทียบร่องรอยการเฉี่ยวชน งานตรวจพิสูจน์ยาเสพติดและ หลักฐานอื่น ๆ และงานทะเบียนประวัติอาชญากรในเขตพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ มีปริมาณงาน ที่รับผิดชอบในปีงบประมาณ พ.ศ.2565 จำนวน 11,495 คดี ในปีงบประมาณ พ.ศ.2566 จำนวน 10,293 คดี ในปีงบประมาณ พ.ศ.2567 (ต.ค.-ธ.ค.66) จำนวน 2,211 คดี ซึ่งมีจำนวนมากและ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับจำนวนสถานภาพกำลังพลที่มีอยู่เพียง 17 นาย มีพื้นที่รับผิดชอบประมาณ 12,668 ตารางกิโลเมตร มีสถานีตำรวจในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 18 สถานี ตำรวจ และที่พิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ต้องไปตรวจที่เกิดเหตุเพื่อเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน ต่าง ๆ ให้กับพนักงานสอบสวน (Phetchabun Provincial Forensic Science, 2024)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจึงเห็นได้ว่า เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานด้านการตรวจสถานที่เกิดเหตุ มีความสำคัญ อย่างยิ่งในการเข้าไปดำเนินการงานการตรวจสถานที่เกิดเหตุอย่างมีประสิทธิภาพ และสมบูรณ์เนื่องจากการตรวจสถานที่เกิดเหตุเป็นหัวใจของการสืบสวนสอบสวนมากที่สุด เป็นขั้นตอนแรกและขั้นตอนสำคัญที่สุดที่จะนำมา ซึ่งพยานหลักฐานที่แท้จริง อันจะทำให้คดีความ ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นสามารถคลี่คลายได้ง่ายในชั้นพนักงานสอบสวน และเกิดความยุติธรรมในชั้นศาล

ซึ่งจะเห็นว่าพนักงานสอบสวนกับพิสูจน์หลักฐานจังหวัดมีความสัมพันธ์ต่อกัน ผู้วิจัยเห็นว่าความเชื่อมั่นเป็นประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งที่พนักงานสอบสวนในสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดเพชรบูรณ์มีต่อพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์มากน้อยเพียงใด ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “ความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์” เพื่อที่จะได้นำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ กับปัจจัยส่วนบุคคล

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นพนักงานสอบสวนในสถานีตำรวจสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 101 นาย ข้อมูล ณ วันที่ 1 ตุลาคม 2566

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยนำสูตรทาร์ยามาเน่ (Yamane, 1973) ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% มาคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง ได้จำนวน 81 นาย และทำการสุ่มแบบง่ายโดยใช้วิธีการจับฉลากรายชื่อพนักงานสอบสวนทั้งหมดในจังหวัดเพชรบูรณ์ให้ได้ครบตามจำนวนที่กำหนด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับวิธีการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้เลือกเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ คือด้วยแบบสอบถาม โดยลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ของ Likert (1931) โดยแบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มากปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพนักงานสอบสวน

ตอนที่ 2 ระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบด้วย 4 ด้าน ประกอบด้วย (1) ด้านความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ (2) ด้านจรรยาบรรณผู้ตรวจพิสูจน์หลักฐาน (3) ด้านพฤติกรรมการปฏิบัติหน้าที่ และ (4) ด้านความเป็นระบบในการทำงาน

ได้กำหนดให้คะแนนของระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวน ดังนี้

ความเชื่อมั่นน้อยที่สุด	ระดับคะแนนเท่ากับ 1 คะแนน
ความเชื่อมั่นน้อย	ระดับคะแนนเท่ากับ 2 คะแนน
ความเชื่อมั่นปานกลาง	ระดับคะแนนเท่ากับ 3 คะแนน

ความเชื่อมั่นมาก

ระดับคะแนนเท่ากับ 4 คะแนน

ความเชื่อมั่นมากที่สุด

ระดับคะแนนเท่ากับ 5 คะแนน

ในการแปรผลคะแนนที่ได้จากการเก็บรวบรวมแบบสอบถามแล้วใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของกลุ่มทั้งหมดเป็นเกณฑ์ในการแบ่งระดับความสำคัญของการใช้เทคโนโลยี ดังนี้ (Buaprasertying et al, 2012)

1.00 – 1.80 ระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

1.81 – 2.60 ระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนอยู่ในระดับน้อย

2.61 – 3.40 ระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนอยู่ในระดับปานกลาง

3.41 – 4.20 ระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนอยู่ในระดับมาก

4.21 – 5.00 ระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนอยู่ในระดับมากที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

การทดสอบคุณภาพเครื่องมือ

(1) ความถูกต้องด้านเนื้อหา (content validity)

ความถูกต้องด้านเนื้อหาหรือความตรงตามเนื้อหาเป็นความตรงที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์ ตรวจสอบเนื้อหาของเครื่องมือว่าข้อความถามวัดได้ตรงตามเนื้อหาของเรื่องที่ต้องการวัดหรือไม่ โดยในการตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมิน ความเชื่อมั่นและผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการสอบสวนและด้านพิสูจน์หลักฐาน มาทำการประเมิน แบบสอบถามและให้คำแนะนำ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ความคิดเห็นสอดคล้องโดยคัดเลือกและปรับปรุง ข้อคำถามให้มีค่า IOC มากกว่า .66 ขึ้นไป (Tirakanan, 2006) ก่อนนำไปทดลองใช้ (try-out) ซึ่งปรากฏว่าแบบสอบถามมีค่า IOC มากกว่า .66 ทุกข้อ

(2) ความเชื่อถือได้ (Reliability)

ผู้วิจัยใช้วิธีการวัดความสอดคล้องภายใน (Internal consistency method) แบบครอน บาค อัลฟา (Cronbach Alpha) โดยค่าอัลฟาที่อยู่ระหว่าง .50 - .69 เป็นค่าที่เชื่อถือได้ในระดับปาน กลาง และมีค่าตั้งแต่ .70 ขึ้นไป มีความเชื่อถือได้ค่อนข้างสูงแต่หากค่าอัลฟา ต่ำกว่าระดับ .50 ถือได้ ว่ามีความเชื่อถือได้น้อย (Prasitrat, 2007) นำเครื่องมือ (แบบสอบถาม) ที่สร้างขึ้นไปทำการ ทดลองใช้ (Try out) กับพนักงานสอบสวนในสถานีตำรวจภูธรในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งมีใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อศึกษาคุณภาพรายข้อและ ศึกษาคุณภาพโดยรวมโดยพิจารณาคุณภาพรายข้อที่ Item-Total Correlation (r) และพิจารณา คุณภาพโดยรวมพิจารณาที่ Alpha ได้เท่ากับ 0.915 แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามที่ได้พัฒนานั้นมีความ น่าเชื่อถือสามารถนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลได้

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

(1) ขอบหนังสือจากทางหลักสูตรเพื่อประสานไปยัง ผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธรในสังกัด ตำรวจภูธรจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อขอความร่วมมือในลงพื้นที่และเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยและ คณะเดินทางไปพบและอธิบายวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการด้วยตนเอง

(2) ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยจัดเก็บจากพนักงานสอบสวนในแต่ละสถานี ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละสถานีให้ครบตามจำนวน แล้วจึงไปเก็บสถานีต่อไป ซึ่งได้กำหนดวัน เวลาแจ้งให้ทราบล่วงหน้าแล้ว โดยแจกแบบสอบถามให้กับพนักงานสอบสวนเป็นผู้ตอบด้วยตนเอง

(3) รวบรวมแบบสอบถามทั้งหมดเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของ แบบสอบถามก่อนนำไปวิเคราะห์และประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์

(4) บันทึกข้อมูลเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์

(5) นำข้อมูลมาวิเคราะห์ จัดการเขียนรายงานการวิจัย บทความทางวิชาการเพื่อเผยแพร่ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยจะตรวจสอบความถูกต้องของการตอบ แบบสอบถาม หลังจากนั้นก็จะดำเนินการบันทึกข้อมูลลงในไฟล์ข้อมูลเพื่อเตรียมข้อมูลสำหรับ วิเคราะห์และประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปด้วยคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นมี รายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) วิเคราะห์ระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ ของพิสุจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน

(2) การเปรียบเทียบระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิด เหตุของพิสุจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ T-test, F-test (One Way Analysis Of Variance) เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง ค่าเฉลี่ยโดยตัวแปรอิสระ (Independent Variables) และถ้ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ L.S.D. (Least-Significant Different)

ผลการวิจัย

ระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพิสุจน์ หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์

ตารางที่ 1

ระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพิสุจน์หลักฐานจังหวัด เพชรบูรณ์ ในภาพรวม

ความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจ สถานที่เกิดเหตุของพิสุจน์หลักฐานจังหวัด เพชรบูรณ์	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ความหมาย
1.ด้านความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่	4.40	.33	มากที่สุด
2.ด้านจรรยาบรรณผู้ตรวจพิสุจน์หลักฐาน	4.54	.30	มากที่สุด

3.ด้านพฤติกรรมการปฏิบัติหน้าที่	4.65	.24	มากที่สุด
4.ด้านความเป็นระบบในการทำงาน	4.81	.22	มากที่สุด
รวม	4.60	.17	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่าระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.60$, $S.D.=.17$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ประกอบด้วย ด้านความเป็นระบบในการทำงาน ($\bar{X}=4.81$, $S.D.=.22$) ด้านพฤติกรรมการปฏิบัติหน้าที่ ($\bar{X}=4.65$, $S.D.=.24$) ด้านจรรยาบรรณผู้ตรวจพิสูจน์หลักฐาน ($\bar{X}=4.54$, $S.D.=.30$) และด้านความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ ($\bar{X}=4.40$, $S.D.=.337$) ตามลำดับ

การเปรียบเทียบระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2

การเปรียบเทียบระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ กับปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตามเพศ

เพศ	ภาพรวมระดับความพึงพอใจ		t	Sig.
	($\bar{X}$)	(S.D.)		
ชาย	4.60	.17	1.33	.24
หญิง	4.62	.08		

จากตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์กับปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตามเพศ พิจารณาระดับความเชื่อมั่นในภาพรวม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเพศชายส่วนใหญ่ มีความความคาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.60$, $S.D.=.178$) และเพศหญิงมีความคาดหวังในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.62$, $S.D.=.086$)

จากการทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ t-Test เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย โดยตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ที่มีค่าตอบ 2 กลุ่ม คือ เพศชายและเพศหญิง พบว่า ได้ค่า (t) เท่ากับ 1.366 และค่า (Sig.) เท่ากับ .246 ซึ่งมากกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่าปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศที่ต่างกันของพนักงานสอบสวน ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ในภาพรวมที่ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 3

การเปรียบเทียบระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสถานที่เกิดเหตุของพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ กับปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.50	4	.12	4.95	.00
ภายในกลุ่ม	1.95	76	.02		
รวม	2.46	80			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 จากการทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ F-test (One Way Analysis Of Variance) เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยโดยตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ที่มีค่าตอบมากกว่า 2 กลุ่ม คือ อายุ พบว่าได้ค่าสถิติที่คำนวณ (F) เท่ากับ 4.95 ค่า (Sig.) เท่ากับ .00 ซึ่งน้อยกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่าปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุที่แตกต่างกันของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสถานที่เกิดเหตุของพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ มีระดับความเชื่อมั่นในการตรวจสถานที่เกิดเหตุที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ LS.D. (Least-Significant Different) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4

แสดงการวิเคราะห์ความความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยรวมจำแนกตามอายุ ด้วยวิธีการของ LS.D. (Least-Significant Different)

อายุ	20 - 28 ปี	29 - 36 ปี	37 - 44 ปี	45 - 52 ปี	53 - 60 ปี
20 - 28 ปี	-	-	-	-	-
29 - 36 ปี	.05	-	-	-	-
37 - 44 ปี	.02	.08	-	-	-
45 - 52 ปี	.11	.06	.14*	-	-
53 - 60 ปี	.36*	.30*	.38*	.24*	-

จากตารางที่ 4 พบว่าพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุต่างกันมีระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสถานที่เกิดเหตุของพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีช่วงอายุ 45-52 ปี มีความแตกต่างกับช่วงอายุ 37-44 ปี, ช่วงอายุ 53-60 ปี มีความแตกต่างกับทุกช่วงอายุ ส่วนนอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน

ตารางที่ 5

การเปรียบเทียบระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพินิจหลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ กับปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตามการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.022	1	.022	.71	.40
ภายในกลุ่ม	2.43	79	.031		
รวม	2.46	80			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 5 จากการทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ F-test (One Way Analysis Of Variance) เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยโดยตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ที่มีค่าตอบมากกว่า 2 กลุ่ม คือ ระดับการศึกษา พบว่าได้ค่าสถิติที่คำนวณ (F) เท่ากับ 0.71 ค่า (Sig.) เท่ากับ .40 ซึ่งมากกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่าปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพินิจหลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ มีระดับความเชื่อมั่นในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 6

การเปรียบเทียบระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพินิจหลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ กับปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตามตำแหน่ง

แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.012	2	.00	.18	.82
ภายในกลุ่ม	2.44	78	.03		
รวม	2.46	80			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 6 จากการทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ F-test (One Way Analysis Of Variance) เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยโดยตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ที่มีค่าตอบมากกว่า 2 กลุ่ม คือ ตำแหน่งของพนักงานสอบสวน พบว่าได้ค่าสถิติที่คำนวณ (F) เท่ากับ .18 ค่า (Sig.) เท่ากับ .82 ซึ่งมากกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่าปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ตำแหน่งที่แตกต่างกันของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพินิจหลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ มีระดับความเชื่อมั่นในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 7

การเปรียบเทียบระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพินิจหลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ กับปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตามระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพนักงานสอบสวน

แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.159	4	.040	1.31	.27
ภายในกลุ่ม	2.30	76	.030		
รวม	2.46	80			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 7 จากการทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ F-test (One Way Analysis Of Variance) เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยโดยตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ที่มีค่าตอบมากกว่า 2 กลุ่ม คือ ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพนักงานสอบสวน พบว่าได้ค่าสถิติที่คำนวณ (F) เท่ากับ 1.31 ค่า (Sig.) เท่ากับ .27 ซึ่งมากกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่าปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพนักงานสอบสวน ที่แตกต่างกันของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพินิจหลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ มีระดับความเชื่อมั่นในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นการอภิปรายผลเกี่ยวกับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพินิจหลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ ใน 2 ประเด็นได้แก่ (1) ระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพินิจหลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ (2) เปรียบเทียบระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพินิจหลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ กับปัจจัยส่วนบุคคล

(1) ระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพินิจหลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ มีดังนี้

(ก) ด้านความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ พบว่าระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพินิจหลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด อาจเนื่องมาจากเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ตรวจพินิจหลักฐานทุกคนเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ มีความเชี่ยวชาญในด้านการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรนิติวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน ด้านการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุและพินิจหลักฐาน สำหรับข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรนักวิทยาศาสตร์ ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรระบบมาตรฐานสากลของสำนักงานพินิจหลักฐานตำรวจข้อกำหนดทั่วไปสำหรับหน่วยตรวจตามมาตรฐาน ISO/IEC 17020 และ

ข้อกำหนดทั่วไปสำหรับมาตรฐานห้องปฏิบัติการทดสอบ ISO/IEC 17025 และฝึกปฏิบัติงานจนเกิดความชำนาญมีองค์ความรู้ความสามารถผ่านการทดสอบความรู้ความสามารถในการตรวจพิสูจน์หลักฐานของคณะกรรมการทดสอบ ได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ตรวจพิสูจน์หลักฐานในสาขาการตรวจพิสูจน์หลักฐานตามที่สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจกำหนด จึงทำให้เวลาไปตรวจสถานที่เกิดเหตุสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างคล่องแคล่ว ทำการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ได้อย่างครบถ้วนรวมถึงการออกรายงานผลการตรวจสถานที่เกิดเหตุได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ช่วยให้พนักงานสอบสวนสามารถนำไปใช้อ้างอิงได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับการศึกษาของ Jai-ta-trong (2018) ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่องานพิสูจน์หลักฐานกรณีศึกษาพนักงานสอบสวนที่ปฏิบัติหน้าที่ในจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส พบว่าระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนต่องานพิสูจน์หลักฐานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และนอกจากนี้ความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ยังเกิดขึ้นจากการที่องค์กรมีการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน การพัฒนาบุคลากรโดยการจัดการฝึกอบรมหลักสูตรต่าง ๆ เพื่อเพิ่มทักษะให้แก่เจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการความรู้รูปแบบโมเดลเชกิ (SECI Model) ของ Nonaka and Takeuchi (1995) ที่หลอมรวมความรู้ในองค์กรระหว่างความรู้แบบฝังลึกกับความรู้แบบชัดแจ้งเพื่อยกระดับความรู้ให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นวัฏจักร อันนำไปสู่การจัดการความรู้ที่ยั่งยืน ให้เกิดขึ้นกับบุคลากรในองค์กร

(ข) ด้านจรรยาบรรณผู้ตรวจพิสูจน์หลักฐาน พบว่าระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสถานที่เกิดเหตุของพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด อาจเนื่องมาจากข้าราชการตำรวจมีอำนาจหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยภายในราชอาณาจักร เพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชน รักษากฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดในทางอาญา และดูแลรักษาผลประโยชน์ของสาธารณะ การปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจจึงต้องยึดถือกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง ตลอดจนแบบแผนธรรมเนียมเป็นหลักสำคัญ ประกอบกับนักวิทยาศาสตร์ (สบ 4) พิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาได้มีการประชุมชี้แจงและมีการมอบหมายการปกครองบังคับบัญชาหรือกวดขัน ควบคุม กำชับ สอดส่อง ผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ เพื่อมิให้ข้าราชการตำรวจในสังกัดประพฤติตนหรือปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ยึดถือ กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง แบบแผนธรรมเนียม เป็นเหตุให้ถูกวิพากษ์วิจารณ์จากประชาชน เกิด ความเสียหายต่อภาพลักษณ์ของกรมตำรวจและข้าราชการตำรวจ โดยส่วนรวม ประชาชนขาดความ เชื่อมั่นใสศรัทธา ซึ่งส่งผลกระทบต่อการบริหารราชการ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นการยึดถือและปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมข้าราชการตำรวจ พ.ศ.2564 และ กฎ ก.ตร. ว่าด้วยจรรยาบรรณของตำรวจ พ.ศ.2566 ที่เป็นกรอบแห่งการประพฤติปฏิบัติของข้าราชการตำรวจทั่วไป โดยเฉพาะผู้ตรวจพิสูจน์หลักฐานได้มีการกำหนดจรรยาบรรณผู้ตรวจพิสูจน์หลักฐาน พ.ศ.2560 ไว้เป็นการเฉพาะ และนอกจากนี้ยังมีคำสั่งกรมตำรวจที่ 1212/2537 เรื่อง มาตรการควบคุมและเสริมสร้างความประพฤติและวินัยข้าราชการตำรวจ มากำกับให้ผู้บังคับบัญชามีหน้าที่

(1) เสริมสร้างและพัฒนาให้ผู้ได้บังคับบัญชามีวินัย (2) ป้องกันมิให้ผู้ได้บังคับบัญชากระทำความผิดวินัย โดยการเอาใจใส่ สังเกตการณ์ขจัดเหตุที่อาจก่อให้เกิดการกระทำความผิดวินัยในเรื่องอันอยู่ในวิสัยที่จะดำเนินการป้องกันตามควรแก่กรณีและต้องกวดขัน ควบคุม กำกับดูแล การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ได้บังคับบัญชา ให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบของทางราชการอย่างถูกต้องมีประสิทธิภาพ เป็นผลดีต่อทางราชการ (3) ดำเนินการทางวินัย แก่ผู้ได้บังคับบัญชาทันทีเมื่อปรากฏกรณีมีมูล และ (4) ปกครองดูแล ผู้ได้บังคับบัญชาด้วยความเที่ยงธรรมเสมอหน้ากันและสอดคล้องกับการศึกษาของ Lueanchan (2019) ทำการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นต่อการรักษาวินัยของข้าราชการตำรวจ ในจังหวัดนราธิวาส ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นต่อการรักษาวินัยของข้าราชการตำรวจ ในจังหวัดนราธิวาส โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้าราชการตำรวจ ในสถานีตำรวจภูธรที่ท่านปฏิบัติงานไม่กระทำการอันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่ว

(ค) ด้านพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติหน้าที่ พบว่าระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสถานที่เกิดเหตุของพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด อาจเนื่องมาจากเจ้าหน้าที่ของพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้รับการอบรม ประชุมชี้แจง ควบคุมและเสริมสร้างความประพฤติและวินัยข้าราชการตำรวจไม่ให้มีพฤติกรรมเรียกรับผลประโยชน์จากการปฏิบัติหน้าที่อยู่เป็นประจำและมีการควบคุมกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด ทำให้เจ้าหน้าที่ของพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ทุกคน ปฏิบัติงานด้วยจิตบริการ ให้ความสำคัญ และมุ่งมั่นต่อการปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยมีความพยายามในการพัฒนาและปรับปรุง ประสิทธิภาพการทำงานสอดคล้องกับการศึกษาของ Phankrut and Chotiyakraphan (2019) ทำการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อมั่นกับความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจาก กระบวนการยุติธรรมของประชาชน พบว่า ด้านความเชื่อมั่น ด้านความซื่อตรง ด้านความน่าเชื่อถือ ไว้วางใจและความตรงไปตรงมา ด้านการใช้อำนาจ ด้านการเห็นใจและการเอาใจใส่ มีผลต่อการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรมของประชาชน โดยปัจจัยทั้งหมดนี้มีผลในเชิงบวกต่อความคุ้มค่า ในการเข้ารับบริการจากกระบวนการยุติธรรมของประชาชน การปฏิบัติงานตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับอย่างเคร่งครัด ไม่เลือกปฏิบัติบริการอย่างเท่าเทียมกัน ปราศจากการเรียกรับผลประโยชน์ ตอบแทน โปร่งใสตรวจสอบได้ กล่าวคือเมื่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมมี การปฏิบัติงานตามระเบียบข้อบังคับอย่างเคร่งครัด การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดย ปราศจากการเรียกรับผลประโยชน์ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยการไม่เลือกปฏิบัติ คำนึงถึงความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงบริการ และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบและสามารถตรวจสอบได้ ก็จะสามารถทำให้ประชาชนรู้สึกและรับรู้ถึงความคุ้มค่าในการเข้ารับบริการจากกระบวนการ ยุติธรรมเพิ่มขึ้น

(ง) ด้านความเป็นระบบในการทำงาน พบว่าระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวน ที่มีต่อการตรวจสถานที่เกิดเหตุของพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด อาจเนื่องมาจาก พิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้วางระบบการทำงานไว้อย่างชัดเจน

มีการกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงานการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ ของกลุ่มงานตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ ขั้นตอนการปฏิบัติงานการตรวจสอบพิสูจน์ยาเสพติด กลุ่มงานตรวจยาเสพติด ติดป้ายประกาศขั้นตอนการดำเนินการในการตรวจสอบพิสูจน์ กำหนดระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดในการดำเนินการแต่ละเรื่องไว้อย่างชัดเจน มีการกำกับดูแลควบคุมการปฏิบัติอย่างใกล้ชิด มีการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบพร้อมปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างทันที่ทั่วทั้งที่ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ นอกจากนี้ยังมีการติดต่อประสานงานผ่านทางช่องไลน์กลุ่มระหว่างพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์กับพนักงานสอบสวนในพื้นที่ ทำให้การติดต่อประสานงานเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว เมื่อเกิดเหตุในพื้นที่จึงสามารถสนับสนุนพนักงานสอบสวนได้อย่างทันที่ทั่วทั้งที่ สอดคล้องกับการศึกษาของ Suwannanon and Mahakita (2019) ทำการศึกษาเรื่องโครงการประเมินประสิทธิภาพสถานีตำรวจและความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของตำรวจ ประจำปีงบประมาณพ.ศ. 2560 พบว่าผลการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับความเชื่อมั่นและความพึงพอใจของประชาชนในการให้บริการบนสถานีตำรวจ และนอกสถานีตำรวจในการให้บริการสาธารณะ (งานจราจร, งานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์, งานสายตรวจ) จากเจ้าหน้าที่ตำรวจในภาพรวมความเชื่อมั่นและความพึงพอใจของประชาชนในการให้บริการบนสถานีตำรวจและนอกสถานีตำรวจในการให้บริการสาธารณะ (งานจราจร, งานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์, งานสายตรวจ) จากเจ้าหน้าที่ตำรวจ คิดเป็นร้อยละ 80.93 ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจบนสถานีตำรวจ คิดเป็นร้อยละ 80.81 ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจนอกสถานีตำรวจ คิดเป็นร้อยละ 81.04

(2) เปรียบเทียบระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ กับปัจจัยส่วนบุคคล

ส่วนการเปรียบเทียบระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพนักงานสอบสวน ที่แตกต่างกันของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ มีระดับความเชื่อมั่นในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุที่ไม่แตกต่างกัน มีเพียงอายุเท่านั้นที่แตกต่างกันของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ มีระดับความเชื่อมั่นในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุที่แตกต่างกัน อาจเนื่องมาจาก พิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุอย่างเป็นมาตรฐานในรูปแบบเดียวกันอย่างตรงไปตรงมากับพนักงานสอบสวนทุกนายในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดเพชรบูรณ์ ไม่มีการเลือกปฏิบัติ ให้การช่วยเหลือและสนับสนุนพนักงานสอบสวนในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุได้อย่างรวดเร็วและดำเนินการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานได้อย่างถูกต้องครบถ้วน รวมถึงการออกรายงานผลการตรวจสอบไปยังพนักงานสอบสวนได้อย่างรวดเร็วไม่ชักช้าทำให้พนักงานสอบสวนสามารถสรุปสำนวนการสอบสวนได้ในระยะเวลาที่กำหนด จึงส่งผลให้เมื่อมีการเปรียบเทียบระดับความเชื่อมั่นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์

ไม่มีความแตกต่างกันแต่อย่างใด เมื่อเป็นเช่นนี้ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์จึงมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการศึกษาของ Pannak (2021) ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของข้าราชการตำรวจภูธรภาค 9 ผลการเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพในการทำงานของข้าราชการตำรวจภูธรภาค 9 ตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ข้าราชการตำรวจภูธรภาค 9 ที่มี เพศ สถานภาพ การศึกษา เงินเดือน ระดับชั้นยศ และอายุราชการ แตกต่างกัน มีระดับประสิทธิภาพในการทำงานไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.จากการวิจัยพบว่า มีประเด็นบางครั้งพนักงานสอบสวนไม่เข้าใจกระบวนการของการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ ดังนั้นนักวิทยาศาสตร์ (สบ 4) พิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ ควรมีการประชุมชี้แจงให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจพิสูจน์ทุกนายทราบเพื่อที่จะได้อธิบายรายละเอียดให้กับพนักงานสอบสวนได้ทราบเวลาไปตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ และนอกจากนี้ควรนำข้อมูลที่ได้ประสานผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดเพชรบูรณ์ ทราบเพื่อจัดการอบรมให้ความรู้แก่พนักงานสอบสวนในพื้นที่เกี่ยวกับกระบวนการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ

2.จากการวิจัยพบว่า ผู้ตรวจพิสูจน์ไม่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุให้กับพนักงานสอบสวนสามารถนำไปปฏิบัติได้ ในประเด็นดังกล่าว นักวิทยาศาสตร์ (สบ 4) พิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ อาจเป็นเพราะว่าเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุเป็นนักวิทยาศาสตร์ (สบ 1) ที่เพิ่งได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง ยังมีประสบการณ์น้อยไม่กล้าที่จะแนะนำหรือให้ความรู้กับพนักงานสอบสวนที่ส่วนใหญ่จะมีอาวุโสมากกว่า ดังนั้นนักวิทยาศาสตร์ (สบ 4) พิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ควรมีการจัดการฝึกอบรมเพิ่มทักษะในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ตรวจพิสูจน์

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1.ศึกษาความพร้อมในการตรวจพิสูจน์อาชญากรรมของพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อรองรับปริมาณงานและตอบสนองความต้องการของพนักงานสอบสวนในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดเพชรบูรณ์

2.ศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเจ้าหน้าที่ที่ตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

- Buaprasertying, W. et al. (2012). *Police officers' measures and social measures regarding fights between students/students from different institutions*. [Master's thesis]. Royal Thai Police.
- Jai-ta-trong, B. (2018). *Factors Affecting the Confidence of Investigators in Forensic Evidence Work: A Case Study of Investigators on Duty in Yala, Pattani and Narathiwat Provinces*. [Master's Thesis]. Prince of Songkla University.
- Likert, R. (1931). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology*. 22(140), 1-55.
- Luandee, S. and Suebongsiri, S. (2018). To use the forensic evidences on the case-processing of the physical assault. *Veridian E-Journal, Science and Technology Silpakorn University*. 5(1), 119-131.
- Lueanchan, K. (2019). *Opinions on the Discipline Maintenance of Police Officers in Narathiwat Province*. [Master's Thesis]. Prince of Songkla University.
- Nonaka, I. and Takeuchi, H. (1995). *The knowledge creating company: how Japanese companies create the dynamics of innovation*. Oxford University Press.
- Pannak, U. (2021). *Factors Affecting the Work Efficiency of Police Officers in Region 9*. [Master's Thesis]. Songkhanakharin University.
- Phankrut, T. and Chotiyakraphan, K. (2019). The Relationship between Confidence and Value for Money in Receiving Services from the Justice Process of the People. *Journal of Justice Process*. 12(3), 59-75.
- Phetchabun Provincial Forensic Science. (2024). *Summary documents for inspections*. Phetchabun Provincial Forensic Science Office.
- Prasertkitsiri, P. (2017). Legal Limitations on the Inspection of Crime Scenes. *Journal of Payap University*, 27(1), 103-115.
- Prasitratsin, S. (2007). *Social Science Research Methodology*. Fuengfa Printing Co., Ltd.
- Saenkaew, K. (2018). *A study of the knowledge and understanding of crime scene inspection of investigators in the area of Nakhon Pathom Provincial Police*. Royal Police Cadet Academy.
- Suwannanon, A. and Mahakita, C. (2019). Police Station Efficiency Assessment Project and Public Confidence in Police Performance for Fiscal Year 2017. *Journal of Politics, Administration and Law*. 11(3), 159-181.

- Tirakanan, S. (2006). *Social Science Research Methodology: A Guide to Practice*.
ChulalongkornUniversity Printing House.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory statistic*. (2nd ed.). Harper & Row.

แนวทางการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่าย ทางสังคมจังหวัดนครสวรรค์

The Guidelines for Driving the Integration of Family Development Work by Social Network in Nakhon Sawan Province

หทัยชนก วงษ์วิกิจการ¹ และ คุณากร กรสิงห์²

Hathaichanok Wongwikitkan¹ and Kunakorn Kornsing²

วันที่ส่งบทความ: 21 กรกฎาคม 2568, วันที่แก้ไขบทความ: 8 สิงหาคม 2568,

วันที่ตอบรับบทความ: 9 สิงหาคม 2568

Abstract

The objectives of this research were to: (1) study the level of implementation of integrated family development efforts, (2) study the factors affecting the level of implementation of integrated family development, (3) study the problems in the implementation of integrated family development, and (4) propose guidelines for the implementation of integrated family development efforts by social networks in Nakhon Sawan Province. This study employed a mixed-methods research approach. The sample consisted of 244 personnel working in agencies responsible for implementing integrated family development. The key informants included six administrators or individuals working at the provincial, local, and public organization levels from both the government and private sectors. The research instruments were questionnaires and semi-structured interviews. Quantitative data were analyzed using mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and multiple regression analysis. Qualitative data were analyzed using content analysis and triangulation. The research findings were as follows: (1) The level of

¹ นักศึกษา หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
Students of the Master of Political Science Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Nakhon Sawan Rajabhat University

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
Assistant Professor Dr. Department of Political Science, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Nakhon Sawan Rajabhat University.

Corresponding author; E-mail address: hathaichanok00742@gmail.com

implementation of integrated family development efforts by social networks was at a high level ($\bar{X}$ = 3.83), (2) The factors that affected the level of implementation were inter-agency communication, access to and sharing of information, personnel competency, and supporting resources. These factors could jointly predict 36.4% of the variation, (3) the main problems included poor communication among agencies, lack of staff and participation, complicated work processes, and limited budget. (4) suggested solutions included improving communication, developing a central database, personnel development, overcoming limitations in time and human resources and improving budget management efficiency

Keyword: INTEGRATION FAMILY DEVELOPMENT SOCIAL NETWORKS

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ระดับการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัว (2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัว (3) ปัญหาในการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัว และ (4) เสนอแนวทางในการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมในจังหวัดนครสวรรค์ การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวน 244 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวม 6 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการตรวจสอบแบบสามเส้า ผลการวิจัยพบว่า (1) ระดับการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมในจังหวัดนครสวรรค์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.83) (2) ปัจจัยที่ส่งผล ได้แก่ การติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงาน การเข้าถึงและแบ่งปันข้อมูล ความสามารถของบุคลากร ความเข้มแข็งของผู้นำในเครือข่าย และทรัพยากรสนับสนุน ซึ่งสามารถร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 36.4 (3) ปัญหา ได้แก่ ขาดการสื่อสารระหว่างหน่วยงาน ขาดแคลนบุคลากรและการมีส่วนร่วม ภาระงานซับซ้อน และขาดงบประมาณ และ (4) แนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่ เพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสาร การพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลาง การเพิ่มศักยภาพของบุคลากร การลดข้อจำกัดด้านเวลาและกำลังคน เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงบประมาณ

คำสำคัญ: การบูรณาการ/การพัฒนาครอบครัว/เครือข่ายทางสังคม

บทนำ

ครอบครัวเป็นหน่วยพื้นฐานของสังคมไทยที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงวัยสูงอายุ ความมั่นคงของครอบครัวส่งผลโดยตรงต่อการปลูกฝังคุณลักษณะของพลเมืองที่มีคุณภาพ ทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม สุขภาวะ การศึกษา และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข อย่างไรก็ตาม สังคมไทยในปัจจุบันกำลังเผชิญกับความท้าทายหลากหลาย เช่น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมสูงวัย ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการพื้นฐาน ความรุนแรงในครอบครัว รวมถึงบทบาทที่เปลี่ยนไปของสมาชิกในครอบครัว เพื่อรับมือกับความท้าทายดังกล่าว รัฐบาลได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งมีเป้าหมายเน้นการพัฒนาที่สำคัญ เพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่สาม และอนุรักษ์ภาษาถิ่น มินิสมัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง โดยให้ความสำคัญกับครอบครัวในฐานะกลไกพื้นฐานของการปลูกฝังและพัฒนาศักยภาพของประชากรอย่างยั่งยืน (Phongrod, Y. ., Puengthago, W., Wuttiaphatyanan, K. ., & Bodeerat, C., 2020) ในขณะเดียวกัน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570) ได้ระบุแนวทางในการพัฒนาในหมวดหมู่ที่ 9 ว่าด้วยการ “ส่งเสริมครอบครัวไทยให้มีความมั่นคงและเข้มแข็ง” โดยเน้นการสร้างระบบสวัสดิการและการคุ้มครองทางสังคมที่เหมาะสมกับทุกช่วงวัย ยึดหลัก “การไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างเป็นระบบ เพื่อแก้ไขสถานการณ์ที่มีประชากรจำนวนหนึ่งติดอยู่ในกับดักความยากจนเป็นเวลานานขาดโอกาสที่จะได้รับผลประโยชน์จากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและส่งผลต่อความยากจนไปสู่ลูกหลาน ซึ่งพบว่า ใน พ.ศ. 2565 มีจำนวนมากถึง 597,248 ครอบครัว หรือประมาณร้อยละ 15 ของครัวเรือนที่มีเด็กและเยาวชนเป็นสมาชิก ดังนั้น ความยากจนข้ามรุ่นส่งผลให้เกิดการขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาและทักษะความรู้ที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ นอกจากการแก้ไขปัญหาความยากจนข้ามรุ่นประเทศไทยยังมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาระบบความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอต่อความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของกลุ่มคนในแต่ละช่วงวัย ในการนี้ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในฐานะหน่วยงานหลัก มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย ขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์และประสานการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานอื่นทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมความมั่นคงของครอบครัวในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) การให้ความช่วยเหลือครอบครัวเปราะบาง การพัฒนาศักยภาพพ่อแม่ผู้ปกครอง ตลอดจนการสร้างระบบฐานข้อมูลครอบครัวและกลุ่มเป้าหมายที่ทันสมัย โดยเฉพาะภายใต้แนวทาง “การบริหารราชการแบบบูรณาการ” กระทรวงฯ ได้เน้นการบูรณาการความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทุกระดับ เช่น หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน เพื่อร่วมกันวางระบบและกลไกสนับสนุนครอบครัวอย่างรอบด้านและสอดคล้องกับสภาพพื้นที่การสร้าง ความมั่นคง

ให้กับครอบครัวไทยจึงไม่เพียงเป็นภารกิจด้านสังคมเท่านั้น หากแต่เป็นพื้นฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และความมั่นคงของประเทศในภาพรวม ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Office of the National Economic and Social Development Council, 2023)

ในระดับพื้นที่ จังหวัดนครสวรรค์ กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Super Aged Society) จากสถิติพบว่า ในปี พ.ศ. 2566 จังหวัดมีประชากรผู้สูงอายุจำนวน 240,007 คน คิดเป็นร้อยละ 25.81 ของประชากรทั้งหมด และมีดัชนีการสูงวัยเท่ากับ 171.99 ซึ่งสูงเป็นอันดับที่ 14 ของประเทศและอันดับที่ 9 ของภาคเหนือ แนวโน้มดังกล่าวสะท้อนถึงความจำเป็นในการปรับตัวของระบบสวัสดิการและการดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ หากจะพิจารณาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า จากจำนวนผู้สูงอายุ 232,784 คน ในปี พ.ศ. 2565 มีผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังเพียงคนเดียวจำนวน 30,033 คน คิดเป็นร้อยละ 12.90 ผู้สูงอายุที่ต้องดูแลตนเองจำนวน 15,681 คน คิดเป็นร้อยละ 6.73 นอกจากนี้ พบว่า มีผู้สูงอายุส่วนหนึ่งที่ไม่มียาชีพจำนวน 27,385 คน คิดเป็นร้อยละ 11.76 ขณะที่ผู้สูงอายุที่อยู่ในระบบประกันสังคม มาตรา 33 39 หรือ มาตรา 40 มีเพียง 387 คน (Nakhon Sawan Provincial Statistical Office, 2023). จากจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมด นอกจากนี้ จังหวัดนครสวรรค์ยังประสบกับปัญหาสังคมที่หลากหลาย เช่น ปัญหาความยากจน ในปี พ.ศ. 2564 จังหวัดมีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนประมาณ 197,992 บาท เพิ่มขึ้นจากในปี พ.ศ. 2563 เป็นจำนวน 23,929 บาทต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 13.75 แบ่งเป็นวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมสูงสุด คือ หนี้สิน เพื่อใช้จ่ายในครัวเรือน จำนวน 73,888.26 บาท สอดคล้องกับในปีที่ผ่านมา รองลงมา คือ หนี้สิน เพื่อใช้ซื้อ/เช่าซื้อบ้านและที่ดิน จำนวน 63,654.23 บาท และ เพื่อใช้ทำการเกษตรจำนวน 50,560.08 บาท ตามลำดับ ปัญหาบริการสุขภาพที่ไม่ทั่วถึงและไม่สามารถเข้าถึงได้ การบริการภาครัฐได้ดำเนินการให้ความช่วยเหลือ 3,528 ครัวเรือน โดยหน่วยงานกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ได้ให้ความช่วยเหลือโดยการประสานกับอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) จัดทำแบบสอบถามเท็จจริง เสนอคณะกรรมการพิจารณาเงินสงเคราะห์พัฒนาสังคม. และแนะนำสิทธิสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ ผู้พิการและเด็ก และประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) และผู้นำชุมชนสอบถามเท็จจริง ติดต่อ ประสาน นำพา เข้าถึงบริการรัฐ และพร้อมทั้งแนะนำสิทธิสวัสดิการให้กลุ่มเปราะบาง และความรุนแรงในครอบครัว ปัจจัยที่ทำให้เกิดความรุนแรง ในปี พ.ศ. 2565 ความรุนแรงสูงสุด คือ สิ่งกระตุ้น (สูงสุด คือ สุรา) คิดเป็นร้อยละ 33.33 รองลงมา คือ ปัจจัยสภาพแวดล้อม (สูงสุด คือ ความใกล้ชิด/โอกาสเอื้ออำนวย) ร้อยละ 29.49 และปัจจัยสัมพันธภาพในครอบครัว (สูงสุด คือ การใช้ความรุนแรงในครอบครัว) ร้อยละ 26.92 ตามลำดับ ซึ่งปัจจัยสามอันดับแรกนี้สอดคล้องกับปัจจัยที่ทำให้เกิดความรุนแรงในปีที่ผ่านมา ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบ ในบริบทดังกล่าว

เครือข่ายทางสังคมในจังหวัดนครสวรรค์ ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเป็นกลไกกลางเชิงรุก โดยทำหน้าที่ส่งเสริมความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ และบรรทัดฐานทางสังคม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในระดับครัวเรือนและพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (Heaney, C. A., & Israel, B. A. 2008) ที่มองว่าเครือข่ายทางสังคมมีศักยภาพในการเปลี่ยนพฤติกรรมและค่านิยมของครอบครัวไปในทางสร้างสรรค์ ป้องกันอิทธิพลเชิงลบ รวมถึงส่งเสริมกิจกรรมร่วมกันของชุมชน อันจะนำไปสู่กระบวนการฟื้นฟู พัฒนา และแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างของครอบครัว อย่างยั่งยืน

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น การศึกษาแนวทางการบูรณาการการทำงานของเครือข่ายทางสังคมจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในบริบทของการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ที่มุ่งเน้นการบูรณาการทรัพยากรและภาคีเครือข่ายให้ทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ การเชื่อมโยงการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และชุมชนท้องถิ่นเข้าด้วยกันในลักษณะเครือข่าย (Network Governance) จะช่วยลดความซ้ำซ้อนของภารกิจ สร้างความเป็นเอกภาพของทิศทางการดำเนินงาน และเพิ่มขีดความสามารถในการตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ และครอบครัวที่ขาดโอกาส ซึ่งต้องการความช่วยเหลือในหลากหลายมิติ และต่อเนื่อง ในอีกทางหนึ่งการบูรณาการยังเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัว อันเป็นรากฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคมอย่างยั่งยืน อีกทั้งยังสะท้อนถึงบทบาทของรัฐในการกำหนดนโยบายสาธารณะเชิงรุก โดยอาศัยการมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืนในเชิงพื้นที่ ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาอย่างทั่วถึงและไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมจังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมจังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อศึกษาปัญหาการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมจังหวัดนครสวรรค์
4. เพื่อเสนอแนวทางการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมจังหวัดนครสวรรค์

วิธีการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษา แนวทางการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมจังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1.1 ศึกษาระดับและปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมจังหวัดนครสวรรค์ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

1.1.1 ผู้ปฏิบัติงานและตัวแทนในหน่วยงานระดับจังหวัด ได้แก่ สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดนครสวรรค์ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครสวรรค์ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ ศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน เขต 6 (จังหวัดนครสวรรค์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 และ 3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ นิคมสร้างตนเองตากฟ้า สำนักงานบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดนครสวรรค์ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครสวรรค์ ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์ ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์ สำนักงานยุติธรรมจังหวัดนครสวรรค์

1.1.2 ผู้ปฏิบัติงานและตัวแทนในหน่วยงานระดับส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ เทศบาลนครนครสวรรค์ เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล

1.1.3 ผู้ปฏิบัติงานและตัวแทนในองค์กรสาธารณะประโยชน์ ได้แก่ ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน ชมรมผู้สูงอายุภายในจังหวัดนครสวรรค์

รวมจำนวน 624 คน โดยกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรทาร์โร ยามาเน่ ได้จำนวน 244 คน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย ดังสมการที่ 1

$$n = \frac{N}{1 + N(e^2)}$$

เมื่อ n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
 N คือ ขนาดของประชากร (624 คน)
 e คือ ค่าความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง (0.05)

เมื่อ แทนค่าจะได้กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

$$n = \frac{624}{1 + 624(0.05^2)} = 244 \text{ คน}$$

1.2 การศึกษาปัญหาและแนวในการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคม จังหวัดนครสวรรค์ กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเฉพาะเจาะจง จากกลุ่มผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติงานด้านครอบครัวภายในเครือข่ายการทำงานด้านครอบครัว ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-information) ต้องเป็นผู้มีประสบการณ์ในตำแหน่งหน้าที่ไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 6 คน ครอบคลุม 3 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานระดับจังหวัด จำนวน 2 คน

กลุ่มที่ 2 ผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานระดับท้องถิ่น จำนวน 2 คน

กลุ่มที่ 3 ผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติงานในองค์กรสาธารณะประโยชน์ จำนวน 2 คน

เครื่องมือในการวิจัย

จากการศึกษา แนวทางการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคม จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือ ดังนี้

1. แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมจังหวัดนครสวรรค์ โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา หน่วยงานที่สังกัดระยะเวลาในการปฏิบัติงาน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยใช้แบบตรวจรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมในจังหวัดนครสวรรค์ ใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ โดยค่าคะแนนเท่ากับ 5 หมายถึง ปัจจัยส่งผลมากที่สุด และค่าคะแนนเท่ากับ 1 หมายถึง ปัจจัยที่ส่งผลน้อยที่สุด ซึ่งแบบสอบถามประกอบด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้

- 1) การติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงาน
- 2) การเข้าถึงข้อมูล และการแบ่งปันข้อมูล
- 3) ความสามารถของบุคลากร
- 4) ความเข้มแข็งของผู้นำในเครือข่าย
- 5) ทรัพยากรสนับสนุน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามระดับการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมในจังหวัดนครสวรรค์ ใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ โดยค่าคะแนนเท่ากับ 5 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นด้วยมากที่สุด และค่าคะแนนเท่ากับ 1 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นด้วยน้อยที่สุด ประกอบด้วย

- 1) การบูรณาการวางแผน
- 2) การบูรณาการถ่ายทอดภารกิจ
- 3) การบูรณาการระบบข้อมูล
- 4) การบูรณาการการกำกับดูแล และติดตามประเมินผล

2. แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-information) เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษาปัญหา และแนวทางการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นคำถามลักษณะปลายเปิดถึงโครงสร้าง

ขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย

1. ศึกษาแบบการสร้างแบบสอบถาม โดยนำข้อมูลที่ได้จากการทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2. ดำเนินการร่างแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การศึกษา และประเด็นที่ได้ตั้งไว้

3. ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยการส่งแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน จากนั้นรวบรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มาวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องระหว่าง ข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Index of Item Objective Congruence : IOC) ที่มีเกณฑ์ในการ พิจารณาให้คะแนน ดังนี้

ให้ 1 เมื่อผู้เชี่ยวชาญแน่ใจว่าข้อคำถามสามารถวัดตัวแปรที่ศึกษาได้

0 เมื่อผู้เชี่ยวชาญไม่แน่ใจว่าข้อคำถามสามารถวัดตัวแปรที่ศึกษาได้

-1 เมื่อผู้เชี่ยวชาญแน่ใจว่าข้อคำถามไม่สามารถวัดตัวแปรที่ศึกษาได้

จากนั้นนำคะแนนของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง โดยใช้สูตรของโรวินELLI และแฮมเบิลตัน มีสูตรการคำนวณ (Rovinelli, & Hambleton, 1977) ดังสมการที่ 2

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC คือ ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับ วัตถุประสงค์

$\sum R$ คือ ผลรวมของคะแนนจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

เกณฑ์การแปลความหมาย

เมื่อ IOC มีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป คัดเลือกแบบสอบถามข้อดังกล่าวไว้ใช้ได้

IOC มีค่าต่ำกว่า 0.5 ควรพิจารณาแก้ไขปรับปรุง หรือตัดทิ้ง แบบสอบถามดังกล่าว ซึ่งพบว่าทุกประเด็นคำถามมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป

4. การนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) โดยทดสอบกับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่ม ตัวอย่าง แต่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่าง โดยเป็นบุคลากรที่ปฏิบัติงานในหน่วยงาน ทั้งใน ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และองค์กรสาธารณะประโยชน์ จำนวน 30 คน และนำข้อมูลที่ได้มาทดสอบ ซึ่งพบว่าค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ภาพรวมของทั้งฉบับเท่ากับ 0.96

5. นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้มาสร้างแบบสอบถามออนไลน์ผ่าน Google Form

การวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัย ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเป็นเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพดังนี้

1. การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับการขับเคลื่อนบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมจังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

1.1 การหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{X}$) เพื่อแปลความหมายปัจจัยดังสมการที่ 3

$$\bar{x} = \frac{\sum x}{n}$$

เมื่อ x คือ ค่าคะแนนของปัจจัย

n คือ จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

เกณฑ์ในการวัดปัจจัย

ค่าเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง ปัจจัยที่ส่งผล/มีระดับความเห็นด้วยมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง ปัจจัยที่ส่งผล/มีระดับความเห็นด้วยมาก

ค่าเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง ปัจจัยที่ส่งผล/มีระดับความเห็นด้วยปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึง ปัจจัยที่ส่งผล/มีระดับความเห็นด้วยน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง ปัจจัยที่ส่งผล/มีระดับความเห็นด้วยน้อยที่สุด

1.2 การหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อวิเคราะห์ค่าความแตกต่างโดยเฉลี่ยของคะแนนในแต่ละตัวแปรจากค่ากึ่งกลางของข้อมูล ดังสมการที่ 4

$$S. D. = \sqrt{\frac{\sum (X - \bar{X})^2}{N - 1}}$$

1.3 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับการขับเคลื่อนบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมจังหวัดนครสวรรค์ ด้วยค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 หรือระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ ดังสมการที่ 5

$$r = \frac{n \sum XY - \sum X \sum Y}{\sqrt{[n \sum X^2 - (\sum X)^2][n \sum Y^2 - (\sum Y)^2]}}$$

เมื่อ r คือ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

X คือ ค่าเฉลี่ยปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับการขับเคลื่อนบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคม

Y คือ ค่าเฉลี่ยระดับการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมในจังหวัดนครสวรรค์

1.4 การสร้างแบบจำลองสำหรับพยากรณ์ระดับการขับเคลื่อนบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมจังหวัดนครสวรรค์ โดยวิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยนำตัวแปรต้น (อิสระ) ตั้งแต่สองตัวขึ้นไปมาใช้ในการพยากรณ์ ดังสมการที่ 6

$$Y = b_0 + b_1(X_1) + b_2(X_2) + \dots + b_n(X_n)$$

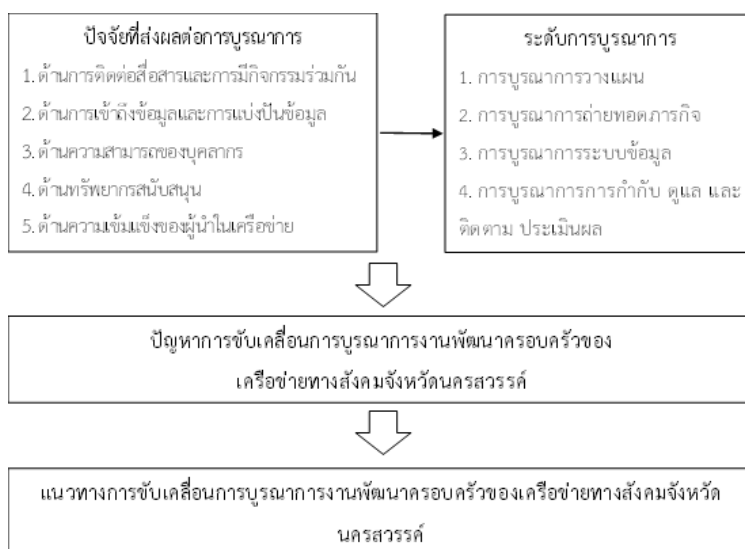
เมื่อ Y คือ ค่าเฉลี่ยระดับการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของ
เครือข่ายทางสังคมในจังหวัดนครสวรรค์

X คือ ค่าเฉลี่ยปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อระดับการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนา
ครอบครัวของเครือข่ายทางสังคม

$b_0 \dots b_n$ คือ ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย

2. ศึกษาปัญหา และแนวทางการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของ
เครือข่ายทางสังคมจังหวัดนครสวรรค์ โดยการนำมาตรวจสอบความถูกต้อง และสังเคราะห์ข้อมูล
สรุปปัญหา และแนวทางการขับเคลื่อนวิเคราะห์เชิงคุณภาพ และใช้หลักการตรวจสอบข้อมูลแบบ
หลักสามเส้า โดยการให้บุคคลต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ผู้วิจัย ทำการทบทวนข้อมูล (Review Triangulation)

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

ผลการศึกษา

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านประชากรศาสตร์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 57.4 เป็นเพศชาย จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 40.2 และเพศทางเลือก จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 2.4 เป็นกลุ่มผู้มีส่วนร่วมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 66.4 องค์กรสาธารณะประโยชน์ จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 18.0 หน่วยงานในส่วนภูมิภาค จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 10.2 และหน่วยงานในส่วนกลาง จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 5.3

1. การศึกษาระดับการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมในจังหวัดนครสวรรค์ ระดับการขับเคลื่อนบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมในจังหวัดนครสวรรค์ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวมในทุกมิติเท่ากับ 3.80 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า เรื่องที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.92 จัดอยู่ในระดับมาก คือ การบูรณาการวางแผน รองลงมา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 จัดอยู่ในระดับมาก คือ การบูรณาการการกำกับ ดูแล และติดตาม ประเมินผล และเรื่องที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 3.70 จัดอยู่ในระดับมาก คือ การบูรณาการระบบข้อมูล

ตารางที่ 1 ระดับการขับเคลื่อนบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมในจังหวัดนครสวรรค์

ระดับการขับเคลื่อนบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น การแปลความหมาย	อันดับที่
การบูรณาการวางแผน	3.92	.735	มาก	1
การบูรณาการการกำกับ ดูแล และติดตาม ประเมินผล	3.83	.750	มาก	2
การบูรณาการถ่ายทอดภารกิจ	3.74	.761	มาก	3
การบูรณาการระบบข้อมูล	3.70	.736	มาก	4
เฉลี่ย	3.80	.745	มาก	

2. การศึกษาระดับความคิดปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงาน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 รองลงมา คือ การเข้าถึงข้อมูลและการแบ่งปันข้อมูล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96 และปัจจัยที่มีผลน้อยที่สุด คือ ด้านความสามารถของบุคลากร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 ซึ่งทุกปัจจัยมีผลต่อความสำเร็จจัดอยู่ในระดับมาก ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมจังหวัดนครสวรรค์

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น การแปลความหมาย	อันดับที่
ด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงาน	4.01	.761	มาก	1
ด้านการเข้าถึงข้อมูล และการแบ่งปันข้อมูล	3.96	.757	มาก	2
ด้านความเข้มแข็งของผู้นำในเครือข่าย	3.91	.758	มาก	3
ด้านทรัพยากรสนับสนุน	3.89	.750	มาก	4

ด้านความสามารถของบุคลากร	3.87	.717	มาก	5
เฉลี่ย	3.83	.749	มาก	

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูล (Correlation Analysis) โดยการศึกษาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation) โดยทำการวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้ง 5 ตัวที่ได้จากการสังเคราะห์ พบว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์กัน ตัวแปรอิสระในภาพรวมของทุกด้านมีความสัมพันธ์กับระดับการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมแบบแปรผัน (ทางบวก) ในระดับปานกลาง ตั้งแต่ 0.441 ถึง 0.517 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยสามารถเรียงลำดับความสัมพันธ์จากมากไปหาน้อย คือ ปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงาน (X1) มีค่าสหสัมพันธ์ (r) สูงสุดเท่ากับ 0.517 รองลงมาคือ ปัจจัยความสามารถของบุคลากร (X3) มีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ 0.513 ลำดับถัดมา คือ ปัจจัยการเข้าถึงข้อมูลและการแบ่งปัน (X2) ปัจจัยทรัพยากรสนับสนุน (X5) และปัจจัยความเข้มแข็งของผู้นำในเครือข่าย (X4) มีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ 0.504, 0.464 และ 0.441 ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ 3 จากนั้นจึงนำปัจจัยที่มีความสัมพันธ์มาวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ เพื่อเป็นตัวแทนสำหรับพยากรณ์ระดับการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมจังหวัดนครสวรรค์

ตารางที่ 3 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ตัวแปร	Y	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅
Y	1					
X ₁	.517**	1				
X ₂	.504**	.579**	1			
X ₃	.513**	.579**	.709**	1		
X ₄	.441**	.659**	.605**	.677**	1	
X ₅	.464**	.619**	.523**	.496**	.751**	1

หมายเหตุ **มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 4 แสดงการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของปัจจัยที่ส่งผลต่อกับระดับการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคม

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	
	B Std. Error		Beta			Tolerance VIF	
(ค่าคงที่)	1.610	.191		8.422	.000		

การติดต่อสื่อสารระหว่าง หน่วยงาน (X ₁)	.164	.055	.218	2.979	.003	.499	2.002
ความสามารถของบุคลากร (X ₃)	.160	.060	.204	2.652	.009	.451	2.215
ทรัพยากรสนับสนุน (X ₅)	.117	.055	.146	2.134	.034	.572	1.750
การเข้าถึงข้อมูล และการ แบ่งปัน (X ₂)	.121	.060	.157	2.025	.044	.442	2.264

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ตัวแบบจำลอง เพื่อพยากรณ์ระดับการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมจังหวัดนครสวรรค์ ด้วยวิธีวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ โดยวิธีการคัดเลือกตัวแปร (Stepwise) เพื่อเป็นการลดจำนวนตัวแปรส่งผลให้แบบจำลองระดับการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมง่ายและแม่นยำขึ้น พบว่าตัวแปรอิสระที่ถูกคัดเลือกเข้าสู่สมการ ได้แก่ การติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงาน (X₁) การเข้าถึงข้อมูลและการแบ่งปันข้อมูล (X₂) ความสามารถของบุคลากร (X₃) และทรัพยากรสนับสนุน (X₅) ซึ่งเป็นตัวแปรที่ระดับนัยสำคัญ มีค่า Tolerance ไม่เกินกว่า 1 และค่า VIF แต่ละค่าไม่เกินกว่า 10 แสดงว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันเอง ซึ่งตัวแบบจำลองที่ได้จากการวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นมีค่าสหสัมพันธ์ (R) เท่ากับ 0.603 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 และสามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{y} = 1.610 + 0.164 (X_1) + 0.160 (X_3) + 0.117 (X_5) + 0.121 (X_2)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{z} = 0.248 (X_1) + 0.204 (X_3) + 0.146 (X_5) + 0.157 (X_2)$$

3. การศึกษาปัญหาการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมจังหวัดนครสวรรค์ ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ปฏิบัติงาน พบว่า

- ปัญหาการสื่อสารระหว่างหน่วยงาน เป็นผลจากการสื่อสารมากเกินไปและการสื่อสารน้อยเกินไปส่งผลให้เกิดการขาดดุลยภาพในการสื่อสารนำไปสู่ความล่าช้าในการดำเนินงานและการส่งต่อข้อมูลที่ไม่มีประสิทธิภาพ

- ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรและการมีส่วนร่วมของชุมชน เกิดจากจำนวนบุคลากรที่ปฏิบัติงานไม่เพียงพอ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงบุคลากรในหน่วยงานบ่อยครั้ง ส่งผลให้การดำเนินงานขาดความต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน คนในชุมชนยังมีทัศนคติว่าการพัฒนาครอบครัวเป็นหน้าที่ของภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว ส่งผลให้ขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง การดำเนินงาน

จึงไม่สามารถขับเคลื่อนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เนื่องจากขาดพลังสนับสนุนจากภาคประชาชน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในระดับพื้นที่

- ปัญหาภาระงานซับซ้อน เกิดจากขั้นตอนราชการที่ยุ่งยาก ต้องประสานหลายฝ่าย และยังคงใช้วิธีการทำงานแบบเดิม ขาดระบบวางแผนที่มีประสิทธิภาพ บุคลากรต้องรับผิดชอบหลายด้าน จึงทำให้งานล่าช้าและขาดประสิทธิภาพ.

- ปัญหาขาดแคลนงบประมาณ ส่งผลให้ไม่สามารถดำเนินงานได้ตามแผนที่วางไว้ บางครั้งเจ้าหน้าที่ต้องออกค่าใช้จ่ายเองเพื่อให้กิจกรรมดำเนินต่อไปได้ กระบวนการขอและจัดสรรงบประมาณใช้เวลานาน ขาดความคล่องตัวในการบริหารจัดการไม่สามารถดูแลหรือดำเนินงานให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ได้

4. แนวทางการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคม จังหวัดนครสวรรค์ ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ปฏิบัติงาน พบว่า

- เพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสาร โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, LINE, WhatsApp หรือ Discord เพื่อเครื่องมือในการสื่อสารระหว่างสมาชิก รวมถึงการจัดตั้งกลุ่มสนทนาเฉพาะเรื่อง และพัฒนาเว็บไซต์หรือบล็อกเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การประสานงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

- การพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลางที่ถูกต้องและชัดเจน ช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือและเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารของเครือข่ายทางสังคม ควรกำหนดผู้ดูแลหรือทีมตรวจสอบข้อมูล เพื่อคัดกรองและยืนยันความถูกต้องก่อนเผยแพร่ โดยใช้ข้อมูลจากแหล่งที่เชื่อถือได้ พร้อมระบุแหล่งอ้างอิงอย่างชัดเจน เพื่อลดความเสี่ยงจากความเข้าใจคลาดเคลื่อนหรือข้อมูลที่บิดเบือน

- การเพิ่มศักยภาพของบุคลากรและความเข้มแข็งของผู้นำ โดยการอบรมและส่งเสริมบทบาทของผู้นำชุมชนและบุคลากร หรือมีการประชุมร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชนกับหน่วยงานเป็นระยะ ๆ เพื่อให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในการทำงานร่วมกัน

- ลดข้อจำกัดด้านเวลา และกำลังคน โดยการพัฒนากระบวนการวางแผนและพัฒนางาน จัดลำดับความสำคัญของงาน ตั้งเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน ใช้เครื่องมือดิจิทัลช่วยติดตามงาน และมอบหมายงานให้เหมาะสมกับทักษะของบุคลากร รวมถึงสร้างคณะกรรมการหรือทีมงานกลาง ที่มีหน้าที่เชื่อมโยง และแก้ไขปัญหาความแตกต่างระหว่างระบบการทำงานของแต่ละหน่วยงาน

- เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงบประมาณ โดยการประเมินความจำเป็นของแต่ละโครงการ และกำหนดลำดับความสำคัญในการใช้งบประมาณอย่างรัดกุม และเสริมสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อบูรณาการงบประมาณ และใช้เทคโนโลยีที่ช่วยลดต้นทุน

ตารางที่ 5 สรุปปัญหาและแนวทางการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมจังหวัดนครสวรรค์

ปัญหาการขับเคลื่อนการบูรณาการ	แนวทางการขับเคลื่อนการบูรณาการ
- การสื่อสารระหว่างหน่วยงาน	- เพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสาร โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสังคมออนไลน์
- การขาดแคลนบุคลากรและการมีส่วนร่วม	- การเพิ่มศักยภาพของบุคลากรและความเข้มแข็งของผู้นำ
- ภาระงานซับซ้อน	- การพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลางที่ถูกต้องและชัดเจน
- ขาดแคลนงบประมาณ	- การพัฒนาระบบการวางแผนและพัฒนางาน
	- เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงบประมาณ

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งพบว่าจังหวัดนครสวรรค์มีระดับการขับเคลื่อนการบูรณาการอยู่ในระดับดี โดยมีระดับการบูรณาการการวางแผนมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ที่กำหนดไว้ว่า การบูรณาการระหว่างส่วนราชการ ในกรณีที่ภารกิจใดมีความเกี่ยวข้องกับหลายส่วนราชการ หรือเป็นภารกิจที่ใกล้เคียงกัน ให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องนั้นกำหนดแนวปฏิบัติราชการ เพื่อให้เดินการบริหารราชการแบบบูรณาการร่วมกัน โดยมีการบริหารจัดการในด้านการวางแผน การใช้ทรัพยากรร่วมกัน และการดำเนินงานร่วมกัน โดยมุ่งให้เกิดผลสัมฤทธิ์กับภารกิจนั้น (Office of the Public Sector Development Commission, 2024) ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคมจังหวัดนครสวรรค์ การติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงาน ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ 4.01 แสดงให้เห็นว่า การมีปฏิสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องระหว่างเครือข่ายเป็นปัจจัยที่ช่วยให้การบูรณาการมีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องงานวิจัยของ Kanchanapanyakorn, R., & Boonyapibarn, T. (2018). ได้กล่าวถึงแนวคิดการทำงานแบบบูรณาการที่มีปัจจัยสำคัญ ได้แก่ (1) การเปิดกว้างและเชื่อมโยงกัน (2) การยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (3) การมีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย ซึ่งปัจจัยการเปิดกว้างและเชื่อมโยงกัน สอดคล้องกับผลการศึกษานี้ที่พบว่า การเข้าถึงข้อมูลและการแบ่งปันข้อมูลผ่านระบบดิจิทัล เทคโนโลยี มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนอกจากนี้งานวิจัยของ Taveesap, P. (2018) ที่อ้างถึงตัวแบบของ McKinsey's 7S's ยังระบุปัจจัยสำคัญของการบูรณาการที่มีประสิทธิภาพต้องมี โครงสร้าง (Structure), ระบบบริหาร (System), ทักษะบุคลากร (Skill), กลยุทธ์ (Strategy), ค่านิยมร่วม (Shared Values) ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับผลการศึกษานี้ที่พบว่า ความสามารถของบุคลากรและความเข้มแข็งของผู้นำในเครือข่ายเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จของการบูรณาการ 2. ความสอดคล้องกับ

งานวิจัยด้านการบูรณาการข้อมูลและการใช้เทคโนโลยี ในด้านปัญหาการขับเคลื่อนการบูรณาการของเครือข่ายทางสังคม คือ การขาดแคลนบุคลากร และการมีส่วนร่วม การขาดแคลนงบประมาณ เป็นปัญหาสำคัญซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Siporn Kowit & Jirapat Wannatoop (2024) ที่ได้ศึกษาแนวทางการบูรณาการสำหรับการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ พบว่า ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรเฉพาะทางปฏิบัติงาน เนื่องมาจากการดูแลผู้สูงอายุต้องมีผู้ปฏิบัติงานหลายตำแหน่ง ในอีกทางหนึ่งยังนำเสนอปัญหางบประมาณไม่สอดคล้องกับภารกิจที่ต้องปฏิบัติ ประสบปัญหาเรื่องงบประมาณที่ได้รับจัดสรรจากกระทรวงไม่เพียงพอสำหรับการดูแลผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เช่นเดียวกันแนวทางการบูรณาการยังสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัย กล่าว คือ จะต้องมีการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในกลไกการดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนกิจกรรมโดยการใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับการปรับปรุงแนวทางบริหารงบประมาณและกฎหมาย ต้องมีการบูรณาการความร่วมมือและดำเนินการร่วมกันทั้งองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

จากผลการศึกษาพบว่า การบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคม จังหวัดนครสวรรค์มีศักยภาพในการดำเนินงาน แต่ยังคงมีข้อจำกัดที่ต้องได้รับการปรับปรุง ดังนั้น ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้สามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับนโยบาย ระดับปฏิบัติ และระดับชุมชน

1. ระดับนโยบาย ควรเสริมสร้างภาวะผู้นำของเครือข่าย พัฒนาศักยภาพการบริหาร จัดทำแผนยุทธศาสตร์ร่วม และปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ และระบบงบประมาณให้ยืดหยุ่น คล่องตัว หน่วยงานหลัก ได้แก่ รัฐบาล กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงบประมาณ คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ

2. ระดับปฏิบัติ ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลาง ที่เชื่อมโยงกันได้ พัฒนาศักยภาพบุคลากร ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารระหว่างหน่วยงาน รวมถึงจัดให้มีกลไกติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ หน่วยงานหลัก เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของจังหวัด.

3. ระดับชุมชน ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ ตั้งเครือข่ายอาสาสมัคร รมรงค์สร้างความรู้ และจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาครอบครัวในพื้นที่ โดยอาศัยบทบาทของผู้นำชุมชน โรงเรียน วัด องค์กรบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) เพื่อตรวจสอบโครงสร้างของปัจจัยที่ส่งผลต่อการบูรณาการงานพัฒนาครอบครัวของเครือข่ายทางสังคม โดยอาจพิจารณาปรับปรุงแบบจำลองที่ใช้ และทดสอบค่าความสอดคล้องของโมเดล (Model Fit Indices) เช่น CFI, TLI, RMSEA และ SRMR เพื่อให้ได้แบบจำลองที่มีความถูกต้องและแม่นยำมากขึ้น

2. ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Study) ระหว่างแนวทางการบูรณาการในจังหวัดนครสวรรค์กับจังหวัดอื่น ๆ หรือในระดับนานาชาติ เพื่อค้นหาแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practices) และนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

3. การศึกษาประเด็นการบูรณาการเรื่องด้านสังคมในมิติต่าง ๆ ได้แก่ มิติเศรษฐกิจการลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ มิติการศึกษา มิติสุขภาพ มิติวัฒนธรรมและสิทธิมนุษยชน มิติสภาพแวดล้อม และมิติการเมืองและธรรมาภิบาล

เอกสารอ้างอิง

- Heaney, C. A., & Israel, B. A. (2008). Social networks and social support. *Health behavior and health education: Theory, research, and practice*, 4, 189-210.
- Kanchanapanyakorn, R., & Boonyapibarn, T. (2018). The development of integrated work processes and knowledge sharing to enhance understanding of the transition to Civil Service 4.0, batch 1. Retrieved September 17, 2023, from https://wise.co.th/wise/References/Quality_Management/PMQA/Process_Development.pdf
- Kowit, S., & Wannatoop, J. (2024). The Guideline of Integration in Providing Social Welfare for the Elderly. *Rajapark Journal*, 18(61), 323–337. retrieved from <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/RJPJ/article/view/273922/184194>
- Nakhon Sawan Provincial Statistical Office. (2023). *Aging index of Nakhon Sawan Province*. Nakhon Sawan: Nakhon Sawan Provincial Statistical Office.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2023). *The 13th National Economic and Social Development Plan (2023–2027)*. Bangkok: NESDC.
- Office of the Public Sector Development Commission, (2024) *Handbook of Modern Management Techniques and Practices in Accordance with Good Governance Principles*. Bangkok: PSDC.
- Phongrod, Y. ., Puengthago, W., Wuttiaphatyanan , K. ., & Bodeerat, C. . . (2020). Public Policy on Opportunity and Social Equality Case Study of Pho Prathap Chang Subdistrict Administrative Organization Pho Prathap Chang District Phichit Province. *Journal of Roi Kaensam Academi*, 5(2), 122–141. retrieved from <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JRKSA/article/view/246872>
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the Use of Content Specialists in the Assessment of Criterion-Referenced Test Item Validity. *Tijdschrift Voor Onderwijs Research*. 2: 49-60.

Taveesap, P. (2018). A study of success factors in the integration of educational management in Phetchabun Province. Phetchabun: Phetchabun Provincial Education Office.

Yamane, T. (1973). Statistics: an introductory analysis. New York: Harper. & Row.

ศึกษาการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดในประเทศไทย
กรณีศึกษามัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
Study the Waqf land Management of Mosques
in Thailand: A Case Study of Mosques in Bangkok
and Surrounding Areas

ปราโมทย์ มีสุวรรณ¹ และ อับดุลรอญิง สือแต²

Pramote Meesuan¹ and Abdulroning Suetair²

วันที่ส่งบทความ: 18 มีนาคม 2568, วันที่แก้ไขบทความ: 1 พฤศจิกายน 2568,

วันที่ตอบรับบทความ: 3 พฤศจิกายน 2568

Abstract

This article aimed to study the management of waqf land by mosques in Thailand a case study of mosques in Bangkok and its vicinity. This qualitative research utilized documentary research, relevant research, and fieldwork. Data were collected through interviews with informants on waqf land management in mosques in Bangkok and its vicinity, including imams, Islamic jurists, and experts from the Sheikhul Islam Office, land developers, and financial institutions. The study examined land conditions and selected 30 mosques with comprehensive capabilities for waqf land management. The results revealed that the mosque Islamic committee is the direct administrator and beneficiary of waqf property. Mosques own an average of 20-40 acres of waqf land, which serves as mosque offices, religious buildings, cemeteries, and other mosque activities. Currently, mosques profit from waqf land by leasing out

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาอิสลามศึกษา คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วิทยาเขตปัตตานี อีเมล: pramote1007@gmail.com

PhD Candidate, Islamic Studies, Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus, E-mail address: pramote1007@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำหลักสูตรปริญญาเอก สาขาวิชาอิสลามศึกษา คณะวิทยาลัยอิสลามศึกษา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี อีเมล: suetair@gmail.com

Ph.D. (West Asian Studies-Politics), Assistant Professor, College of Islamic Studies, Prince of Songkla University, Pattani Campus, E-mail address: suetair@gmail.com

Corresponding author; E-mail address: pramote1007@gmail.com

houses, each measuring 80-160 square meters, and collecting rental fees per acre for agricultural purposes. The land also includes rentals for businesses such as apartments, schools, and parking lots. Lease-and-manage waqf land by developers, with a long-term allocation of revenue to mosques, is the most appropriate method. All revenue is used to manage mosque operations.

Keywords: WAQF LAND MANAGEMENT MOSQUES IN BANGKOK AND SURROUNDING AREAS

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดในประเทศไทย กรณีศึกษามัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีการดำเนินงานวิจัยโดยภาคเอกสาร ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลด้านการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้แก่แก่อิหม่าม นักนิติศาสตร์อิสลาม ผู้ทรงคุณวุฒิสำนักงานจุฬาราชมนตรี นักพัฒนาที่ดิน และสถาบันการเงิน โดยศึกษาสภาพของที่ดิน และคัดเลือกมัสยิดที่มีความพร้อมทุกด้านในการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟ จำนวน 30 มัสยิด ผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเป็นผู้บริหารและผู้รับประโยชน์จากทรัพย์สินวะกัฟโดยตรง มัสยิดมีที่ดินวะกัฟเฉลี่ย 50-100 ไร่ ใช้เป็นที่ทำการมัสยิด ศาสนสถาน สุสาน และกิจการของมัสยิด ในปัจจุบันมัสยิดจัดหาผลประโยชน์จากที่ดินวะกัฟโดยการให้เช่าปลูกบ้านอยู่อาศัย ในพื้นที่ 20-40 ตารางวาต่อหลัง โดยการเก็บค่าเช่า และให้เช่าทำการเกษตรในพื้นที่ตามเอกสารสิทธิ์ เก็บค่าเช่าต่อไร่ รวมทั้งให้เช่าประกอบธุรกิจ อะพาร์ตเมนต์ โรงเรียน ลานจอดรถ ซึ่งการให้นักพัฒนาที่ดินเช่าที่ดินวะกัฟบริหารจัดการ โดยจัดสรรรายได้ให้มัสยิดในระยะยาว เป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุด และรายได้ทั้งหมดนำมาใช้ในการบริหารกิจการของมัสยิด

คำสำคัญ: ที่ดินวะกัฟ การบริหารจัดการที่ดินวะกัฟ มัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

บทนำ

ศาสนาอิสลามให้ความสำคัญกับทรัพย์สินมบัติอย่างมากเพราะถือว่าทรัพย์สินมบัติเป็นสิ่งที่อัลลอฮ์ทรงประทานให้แก่บ่าวของพระองค์ที่พระองค์ทรงประสงค์ เพื่อทดสอบบ่าวของพระองค์ในการที่จะนำทรัพย์สินมบัติเหล่านั้นมาใช้จ่าย และบริหารจัดการให้เป็นไปตามหลักการของศาสนา จึงเสมือนว่าพระองค์ได้ฝากทรัพย์สินมบัติเหล่านั้นไว้ให้พวกเขาดูแลบริหารจัดการเมื่อเป็นดังนี้มุสลิมจำนวนมากที่มีทรัพย์สินและมีศรัทธาต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าย่างแท้จริง จึงนิยมที่จะทำวะกัฟ คำว่า "วะกัฟ" เป็นคำภาษาอาหรับ หมายถึง การกักขัง การจำกัด การยับยั้งการระงับ และความหมายตามหลักนิติศาสตร์อิสลาม หมายถึง การอุทิศทรัพย์สินที่เป็นถาวรวัตถุซึ่งสามารถหาประโยชน์ได้ โดยระบุผลประโยชน์จากทรัพย์สินให้แก่ผู้รับที่มีตัวตน พร้อมทั้งตัดสิทธิ์ของตนจากการนำทรัพย์สินนั้นไปจำหน่ายจ่ายแจก เป็นการคืนสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นกลับไปเป็นสิทธิ์ของอัลลอฮ์

(Boonchum, 1996) หรืออีกนัยหนึ่งหมายถึงการจำกัดกรอบตัวทรัพย์สินแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และอุทิศผลประโยชน์ของมันให้ โดยหวังผลบุญจากอัลลอฮ์ ผู้อภิบาลแห่งสากลโลก (Din & Hamidi, 2016.) กระบวนการระงับส่วนใหญ่กระทำด้วยวาจา ปราศจากเอกสารลายลักษณ์อักษร (Sitisan and Salleh, 2009) การระงับเป็นการบริจาคทรัพย์สินที่ผู้รับบริจาคได้รับประโยชน์จากผลผลิตหรือรายได้ที่เกิดขึ้นจากทรัพย์สินนั้น โดยที่ทรัพย์สินนั้นยังคงสภาพดั้งเดิม เป็นการสร้างความใกล้ชิดกับอัลลอฮ์ แม้ผู้ระงับได้เสียชีวิตไปแล้ว แต่เขาจะได้รับผลบุญอย่างต่อเนื่องตราบเท่าที่ทรัพย์สินระงับได้ถูกใช้ประโยชน์ ทั้งนี้หากการระงับมีผลบังคับใช้แล้ว ทรัพย์สินระงับนั้นถือว่าไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของ ซื้อขายไม่ได้ และจำเป็นต้องบริหารให้เกิดประโยชน์ตามความประสงค์ของผู้ระงับ (Khumpaisal and Srisaard, 2019) และประเภทที่นิยมกระทำกันอย่างมากคือการระงับที่ดินให้แก่มัสยิด เพราะมัสยิดเป็นศูนย์รวมของมุสลิมทางด้านของปฏิบัติศาสนกิจและการทำความดีต่อพระเจ้าเป็นเจ้า ดังนั้นการระงับที่ดินให้แก่มัสยิดจึงเป็นหนทางหนึ่งที่สามารถกระจายผลประโยชน์ต่าง ๆ สำหรับผู้ดูแลและบริหารการระงับนั้น ในกรณีผู้ระงับไม่ได้รับผู้ที่จะดูแลสิ่งระงับ ถือว่าการดูแลนั้นตกเป็นหน้าที่ของผู้ที่ถูกระงับให้หากเป็นบุคคล แต่ถ้าหากระงับให้แก่องค์กร เช่น มัสยิดหรือเป็นบุคคลที่ไม่อาจจำกัดได้ เช่น คนยากจน ถือว่าการดูแลรักษาเป็นหน้าที่ของศาลหรือผู้มีอำนาจปกครอง (Muhammad Ibrahim al-Tuwaijri, 2014)

ปัจจุบันมัสยิดในประเทศไทยที่จดทะเบียนมีจำนวน 3,898 มัสยิด (The Central Islamic Committee of Thailand, 2017) เฉพาะกรุงเทพมหานครมีมัสยิดที่จดทะเบียนจำนวน 187 มัสยิด และปริมาณพลประกอบด้วย สมุทรปราการจำนวน 13 มัสยิด นนทบุรีจำนวน 19 มัสยิด และปทุมธานีจำนวน 25 มัสยิด และกล่าวได้ว่าเกือบทุกมัสยิดได้รับการบริจาคที่ดินระงับจากสัปปุรุสและผู้มีจิตศรัทธา ซึ่งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เกิดปัญหาขึ้นอย่างมากมายเกี่ยวกับที่ดินระงับของมัสยิด และยังไม่ได้รับการแก้ไขตามที่ควรจะเป็น

อย่างไรก็ตาม องค์กรมัสยิดในกรุงเทพมหานครมีที่ดินระงับที่มีศักยภาพสูงแต่ยังไม่ถูกพัฒนาเป็นจำนวนมากทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ปัญหาของการพัฒนาและใช้ประโยชน์ในที่ดินระงับในประเทศไทย คือการขาดการประสานองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับทบทบัญญัติศาสนาอิสลามและการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาโครงการ เพื่อหาจุดร่วมที่สมดุล ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาให้เกิดการใช้ประโยชน์สูงสุดและดีที่สุด (Highest and Best Use) บนที่ดินระงับ (Suengsin, 1995; Khumpaisal, 2007)

ปัญหาการบริหารจัดการที่ดินระงับ (Waqf) มีมากมาย ได้แก่การไม่มีความโปร่งใสในการบริหารจัดการ ทำให้เกิดความไม่เชื่อมั่นและอาจมีการทุจริตเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง ปัญหาการบุกรุกการไม่ใช้ประโยชน์ หรือการใช้ประโยชน์ไม่เต็มศักยภาพ และการเปลี่ยนแปลงสภาพที่ดินโดยไม่ได้รับอนุญาต นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเรื่องความขัดแย้งในเรื่องแนวเขตที่ดิน การถือครองที่ดินขนาดใหญ่ และการไร้ที่ดินทำกิน

สถานการณ์ปัจจุบันที่ดินมีราคาสูงขึ้น และมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นเรื่อย ๆ ที่ดินระงับจึงควรได้รับการบริหารจัดการที่มีรูปแบบเหมาะสมและทันสมัย รวมทั้งการให้ความรู้แก่อิหม่ามซึ่งเป็นผู้นำ และผู้ได้ที่ได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่ดูแลที่ดินระงับให้มีความรู้และมีแนวคิดในการบริหารจัดการ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์จากที่ดินระงับอย่างคุ้มค่าสูงสุด อันจะนำมาซึ่งรายได้

และผลประโยชน์ต่อมัสยิดและชุมชน จึงทำให้ได้รับประโยชน์จากที่ดินวะกัฟอย่างคุ้มค่า ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการศึกษาการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดในประเทศไทย กรณีศึกษามัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสมและทันสมัยต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดในประเทศไทย กรณีศึกษามัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยอาศัยข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมทางศาสนา และปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องและสรุปผลประโยชน์ของการบริหาร การจัดการ การดูแล การรักษา และการใช้ประโยชน์ในที่ดินวะกัฟของมัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่เกี่ยวข้อง ควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงคุณภาพ ในการศึกษารูปแบบการจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดในประเทศไทย ศึกษากรณีมัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ อิหม่ามหรือผู้ที่อิหม่ามมอบหมายของมัสยิดในจังหวัดกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวนทั้งหมด 244 มัสยิด (The Central Islamic Committee of Thailand, 2017)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อิหม่ามหรือผู้ที่อิหม่ามมอบหมายของมัสยิดในจังหวัดกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 30 มัสยิด โดยผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีประสบการณ์มากในเรื่องนี้ (Noppakasorn, 2008) และการเลือกกลุ่มตัวอย่าง 30 คน ผู้วิจัยพิจารณาถึงวิธีการสุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับลักษณะของประชากรและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งมีวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยมุ่งเน้นมัสยิดที่มีที่ดินที่มีทำเลที่ตั้งที่มีความเจริญ และที่ดินมีราคาสูง อีกทั้งมีความพร้อมทางด้านระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน สามารถที่จะบริหารจัดการและพัฒนาได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวและคำนึงถึงจริยธรรมในการวิจัย ได้รับความยินยอมโดยสมัครใจที่จะให้ข้อมูลในเรื่องเกี่ยวกับการวิจัย (Siriratmi, Setthabutr & Yoddamnoen, 2001) โดยตั้งคำถามปลายเปิด (open-ended question) เป็นหลักในการสัมภาษณ์และใช้คำถามที่ต่างกันในแต่ละกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือผู้วิจัยนำเครื่องมือมาเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย กรอบแนวคิดในการวิจัยและนิยามศัพท์ (Index of Congruency : IOC) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลคะแนน ทั้ง 3 ท่าน ได้คะแนน = 0.90 มีค่าความเที่ยงตรง ใช้ได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

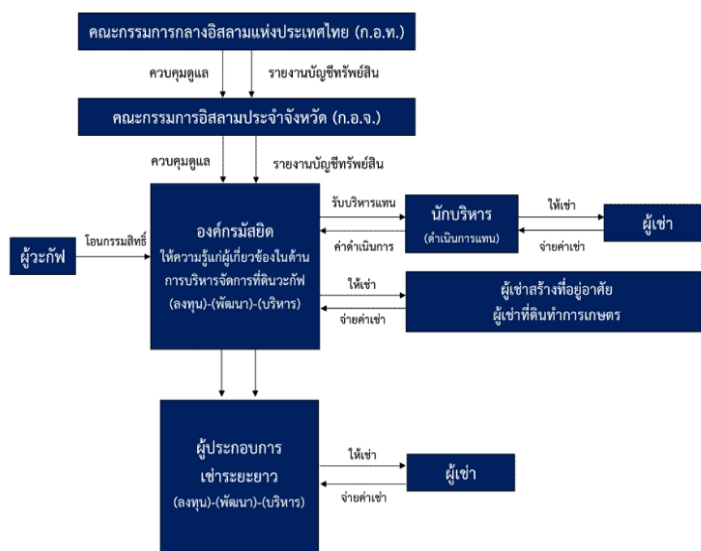
1. การรวบรวมข้อมูลเอกสาร ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการรวบรวมข้อมูล โดย ขั้นตอนที่ 1 ข้อมูลจากอัลกุรอาน อัลหะดีษ และอิจมาอ์ ขั้นตอนที่ 2 ข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ โดยการศึกษาโองการอัลกุรอาน อัลหะดีษต่าง ๆ และอิจมาอ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ดิน วัะกัฟและข้อบัญญัติ รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่ 3 ข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ โดยการรวบรวมจากหนังสือ ตำรา และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ดิน วัะกัฟและข้อบัญญัติ รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องและขั้นตอนที่ 4 ศึกษาเนื้อหาในตำราที่เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ดิน วัะกัฟและข้อบัญญัติ รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แล้วกำหนดเค้าโครงเนื้อหาที่จะศึกษาวิเคราะห์ และตามกรอบแนวคิดการวิจัยที่ได้กำหนดไว้

2. การรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมาเพื่อใช้บันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสอบถามในประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยต้องการทราบจากผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ซึ่งผู้วิจัยปฏิบัติตามขั้นตอนคือขั้นตอนที่ 1 ทำหนังสือจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์และสอบถามผู้ให้ข้อมูล ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตามที่ได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไว้ พร้อมบันทึกภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้มาจำแนกประเภทออกเป็นประเภททำการวิเคราะห์ข้อมูลภาคเอกสารจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ทำการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย
ที่มา : (Meesuwan, 2023)

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องศึกษาการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดในประเทศไทย กรณีศึกษา มัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อศึกษาการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดในประเทศไทย กรณีศึกษามัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

1. จากการศึกษาแนวคิดและบทบัญญัติศาสนาอิสลามเกี่ยวกับการวะกัฟ พบว่า วัตถุประสงค์ของการวะกัฟ คือผู้วะกัฟหวังผลบุญจากการวะกัฟที่จะได้รับอย่างต่อเนื่องตราบเท่าที่มีการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินวะกัฟ แม้ว่าผู้วะกัฟจะเสียชีวิตไปแล้ว ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการบริหารจัดการดูแลและพัฒนาทรัพย์สินวะกัฟโดยเฉพาะที่ดิน ให้คงสภาพที่สามารถใช้งานได้ และต้องดำเนินการภายใต้ขอบเขตของบทบัญญัติศาสนาอิสลาม ซึ่งนอกจากเพื่อสนองเจตนารมณ์ของผู้วะกัฟแล้ว ยังเป็นการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีเพื่อทำคุณประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมอีกด้วย ทั้งนี้ลักษณะสำคัญของที่ดินวะกัฟหรือทรัพย์สินวะกัฟ คือการไม่มีผู้ถือครองกรรมสิทธิ์ และการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินวะกัฟนั้นต้องเกิดขึ้นตลอดไปไม่สิ้นสุด เป็นผลให้วิธีการพัฒนาที่ดินวะกัฟหรือทรัพย์สินวะกัฟ แตกต่างจากการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ทั่วไป การบริหารจัดการทรัพย์สินวะกัฟ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีส่วนดูแลผลประโยชน์ของทรัพย์สินวะกัฟซึ่งจะเป็นผู้บริหารจัดการทรัพย์สินวะกัฟ ตลอดจนดูแลการนำรายได้ไปใช้สอยตามเจตนารมณ์ของผู้วะกัฟ ผู้มีสิทธิ์บริหารจัดการทรัพย์สินวะกัฟ ได้แก่บุคคลที่ผู้วะกัฟได้แต่งตั้งหรือมอบหมายเอาไว้ อาจมีหนึ่งคนหรือหลายคน โดยให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขของผู้วะกัฟ และผู้ได้รับการแต่งตั้งนั้นสามารถแต่งตั้งให้มีผู้ดูแลแทนต่อไปหากตนเองเสียชีวิตหรือไม่สามารถบริหารต่อไปได้ เงื่อนไขของผู้บริหารจัดการทรัพย์สินวะกัฟมีดังต่อไปนี้ คือมีคุณธรรมยึดมั่นต่อหลักการศาสนาอิสลามให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้วะกัฟ

ตารางที่ 1.1 แสดงการสรุปผลจากการศึกษาแนวคิดและบทบัญญัติศาสนาอิสลามเกี่ยวกับการวะกัฟ

หัวข้อ	รายละเอียด
การวะกัฟ	การอุทิศทรัพย์สินที่เป็นถาวรวัตถุซึ่งสามารถทำประโยชน์ได้โดยระบุ
ความหมายตาม	ผลประโยชน์จากทรัพย์สินให้แก่ผู้รับที่มีตัวตน พร้อมทั้งตัดสิทธิ์ของตนจาก
หลักนิติศาสตร์	การนำทรัพย์สินนั้นไปจำหน่ายจ่ายแจก
อิสลาม	
ประเภทการ	วะกัฟชุรรี คือการวะกัฟแก่เครือญาติหรือวงศ์ตระกูล
วะกัฟ	วะกัฟคอยรี คือการวะกัฟเพื่อสาธารณกุศล โดยการวะกัฟเพื่อสาธารณกุศล
มี 2 ประเภท	
จุดประสงค์การ	วะกัฟแบบเจาะจง คือผู้วะกัฟได้ทำการวะกัฟทรัพย์สินของตนด้วย
วะกัฟ	วัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งในทางศาสนา เช่นการสร้างมัสยิด โรงเรียน
มี 2 รูปแบบ	สอนศาสนา ฯลฯ
	วะกัฟเพื่อสาธารณะ คือผู้วะกัฟได้ทำการวะกัฟทรัพย์สินของตนเพื่อสา
	ธารณกุศลตามหลักการศาสนาอิสลาม ไม่มีจุดประสงค์อื่นใดเป็นการ
	เจาะจง และเป็นการใช้ประโยชน์ทางสังคมทั่วไป

หัวข้อ	รายละเอียด
ผู้รับวะกะฟ มี 2 ประเภท	ผู้รับที่ถูกระบุเจาะจงชัดเจน โดยอนุญาตให้ผู้วะกะฟระบุให้ผู้รับมีเพียงคนเดียวหรือหลายคนได้ แต่ผู้รับต้องมีตัวตนมีชีวิตอยู่ในขณะที่มีการวะกะฟเกิดขึ้น ตัวอย่างการวะกะฟให้แก่ผู้รับที่ถูกเจาะจงแต่ไม่เป็นผลสมบูรณ์ เช่น การวะกะฟให้แก่ลูกหลานของตนเองที่มีฐานะยากจน ซึ่งหากในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่การวะกะฟไม่มีลูกหรือหลานที่มีฐานะยากจนอยู่เลย การวะกะฟย่อมไม่เป็นผล
กรรมสิทธิ์ที่ดิน วะกะฟ	ผู้รับที่ไม่ระบุเจาะจงชัดเจน เช่น การวะกะฟให้แก่มัสยิด โรงเรียน โรงพยาบาล ผู้ยากไร้ ผู้มีรายได้น้อย การวะกะฟเพื่อสังคมส่วนรวม ฯลฯ
การบริหาร จัดการทรัพย์สิน วะกะฟ	กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่วะกะฟนั้นได้ถูกเปลี่ยนไปเป็นกรรมสิทธิ์ของอัลลอฮ์ ผู้วะกะฟและผู้รับวะกะฟไม่มีอำนาจโอน ยกให้ รัับมรดก หรือซื้อขายทรัพย์สินที่วะกะฟนั้น ให้แก่ผู้อื่นได้
การบริหาร จัดการทรัพย์สิน วะกะฟ	ผู้ดูแลผลประโยชน์ของทรัพย์สินวะกะฟซึ่งจะเป็นผู้บริหารจัดการทรัพย์สินวะกะฟ ตลอดจนดูแลการนำรายได้ไปใช้สอยตามเจตนารมณ์ของผู้วะกะฟ ผู้มีสิทธิ์บริหารจัดการทรัพย์สินวะกะฟ ได้แก่บุคคลที่ผู้วะกะฟได้แต่งตั้งหรือมอบหมายเอาไว้
การบริหาร จัดการทรัพย์สิน วะกะฟ	ผู้ดูแลผลประโยชน์ของทรัพย์สินวะกะฟซึ่งจะเป็นผู้บริหารจัดการทรัพย์สินวะกะฟ ตลอดจนดูแลการนำรายได้ไปใช้สอยตามเจตนารมณ์ของผู้วะกะฟ ผู้มีสิทธิ์บริหารจัดการทรัพย์สินวะกะฟ ได้แก่บุคคลที่ผู้วะกะฟได้แต่งตั้งหรือมอบหมายเอาไว้
แนวคิดและ บทบัญญัติ ศาสนาอิสลาม เกี่ยวกับการ วะกะฟ	ผู้วะกะฟหวังผลบุญจากการวะกะฟที่จะได้รับอย่างต่อเนื่องตราบเท่าที่มีการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินวะกะฟ แม้ว่าผู้วะกะฟจะเสียชีวิตไปแล้ว ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการบริหารจัดการดูแลและพัฒนาทรัพย์สินวะกะฟ โดยเฉพาะที่ดิน ให้คงสภาพที่สามารถใช้งานได้ และต้องดำเนินการภายใต้ขอบเขตของบทบัญญัติศาสนาอิสลาม
	นอกจากเพื่อสนองเจตนารมณ์ของผู้วะกะฟแล้ว ยังเป็นการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีเพื่อทำคุณประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมอีกด้วย ทั้งนี้ลักษณะสำคัญของที่ดินวะกะฟหรือทรัพย์สินวะกะฟ คือการไม่มีผู้ถือครองกรรมสิทธิ์ และการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินวะกะฟนั้นต้องเกิดขึ้นตลอดไปไม่สิ้นสุด เป็นผลให้วิธีการพัฒนาที่ดินวะกะฟหรือทรัพย์สินวะกะฟ แตกต่างจากการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ทั่วไป

ตาราง 1 สรุปผลจากการศึกษาแนวคิดและบทบัญญัติศาสนาอิสลามเกี่ยวกับการวะกะฟ
ที่มา : (Meesuwan, 2023)

2. ผลการวิจัยการศึกษาการบริหารจัดการที่ดินะกะฟ จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการที่ดินะกะฟ ได้แก่ อีหม่ามหรือผู้ที่อีหม่ามมอบหมายให้ทำหน้าที่บริหารที่ดินะกะฟ พบว่า การบริหารจัดการที่ดินะกะฟของมัสยิดในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลจำนวน 244 มัสยิด มีมัสยิดที่จดทะเบียนจำนวน 187 มัสยิด และปริมณฑลประกอบด้วย สมุทรปราการจำนวน 13 มัสยิด นนทบุรีจำนวน 19 มัสยิด และปทุมธานี จำนวน 25 มัสยิด รวมทั้งหมด 244 มัสยิด โดยคัดเลือกมัสยิดที่มีความพร้อมด้านบุคลากร ในการบริหารจัดการที่ดี มีการทำงานมีระบบแบบแผนที่ชัดเจน ที่ดินจะต้องมีระบบสาธารณูปโภคที่ครบถ้วนมีระบบน้ำประปาและไฟฟ้า มีพื้นที่ถนนกว้างอย่างน้อย 4-8 เมตร ซึ่งผู้วิจัยทำการคัดเลือกโดยการลงพื้นที่สำรวจพื้นที่แต่ละมัสยิด พบว่า มัสยิดที่ผ่านเกณฑ์มีจำนวน 30 มัสยิด จากนั้นผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกในส่วนของการบริหารจัดการที่ดินะกะฟ ผลการสัมภาษณ์ พบว่า จำนวนเนื้อที่ของที่ดินะกะฟ ที่ตั้ง และการจัดเก็บรายได้จากที่ดินะกะฟของแต่ละมัสยิดมีจำนวนที่ดินเฉลี่ย 50-100 ไร่ ในส่วนของการบริหารจัดการ คือ การเก็บผลประโยชน์จากการให้เช่าที่ดิน ให้เช่าอยู่อาศัย เช่าทำการเกษตร ที่ตั้งศาสนสถาน และอื่น ๆ ที่ดินะกะฟของมัสยิดใช้เป็นที่ทำการมัสยิด ศาสนสถาน โรงเรียนสอนศาสนา สุสาน และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจการของมัสยิด ฯลฯ โดยสรุปในตารางที่ 1.2

ตารางที่ 1.2 สรุปผลการบริหารจัดการที่ดินะกะฟของมัสยิดในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลจำนวน 30 มัสยิด

หัวข้อ	รายละเอียด
จำนวนมัสยิดพื้นที่กรุงเทพฯและ ปริมณฑลที่จดทะเบียน	244 มัสยิด
หลักเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่ม ตัวอย่าง	มัสยิดที่มีความพร้อมด้านบุคลากรและคณะกรรมการในการบริหารจัดการที่ดี การทำงานมีระบบแบบแผนที่ชัดเจน อีกทั้งยังพิจารณาจากสภาพพื้นที่ของที่ดินะกะฟที่มีความเป็นไปได้ในการพัฒนาเป็นอสังหาริมทรัพย์ ที่ดินจะต้องมีระบบสาธารณูปโภคที่ครบถ้วนมีระบบน้ำประปาและไฟฟ้า มีพื้นที่ถนนกว้างอย่างน้อย 4-8 เมตร
กลุ่มตัวอย่างมัสยิดที่ผ่านการ คัดเลือก	30 มัสยิด
จำนวนที่ดินโดยเฉลี่ย	50 - 100 ไร่
การจัดเก็บรายได้	ให้เช่าที่ดิน ให้เช่าอยู่อาศัย เช่าทำการเกษตร ได้รับบริจาค การทำบุญ การจัดงานการกุศล และอื่น ๆ

ตารางที่ 2 สรุปผลการบริหารจัดการที่ดินะกะฟของมัสยิดในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล
ที่มา : (Meesuwan, 2023)

ภาพ 2 สรุปแผนผังการจัดการที่ดินวะกัฟในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
ที่มา : (Meesuwan, 2023)

อภิปรายผล

1. อภิปรายผลของการวิจัยเพื่อศึกษาการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดในประเทศไทย กรณีศึกษามัสยิดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยสรุปการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟในประเทศไทยโดยมีคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย (กอท.) ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ทำหน้าที่การบริหารงานกิจการศาสนาอิสลามทั้งหมดภายในประเทศ และมีหน้าที่ออกระเบียบเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินและการจัดหาผลประโยชน์ของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและมัสยิด โดยมีการบริหารจัดการทรัพย์สินวะกัฟตามบทบัญญัติศาสนาอิสลามภายใต้เงื่อนไขและข้อจำกัดทางกฎหมายของประเทศไทย โดยที่ดินวะกัฟของแต่ละมัสยิดใช้เป็นที่ตั้งและสร้างเป็นมัสยิด ศาลาสนทนา โรงเรียนสอนศาสนา สุสาน และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจการของมัสยิด โดยการจัดหารายได้จากผู้รับบริจาค จากการจัดงานการกุศล และอื่น ๆ ซึ่งในปัจจุบันทางมัสยิดทำการจัดหาผลประโยชน์จากที่ดินวะกัฟโดยการให้เช่าใช้ประโยชน์ในรูปแบบปลูกบ้านอยู่อาศัย โดยให้พื้นที่ 20-40 ตารางวาต่อหลัง โดยการเก็บค่าเช่า (ตามที่ตกลงโดยการทำสัญญาเช่า) เก็บค่าเช่าเป็นรายเดือนหรือรายปี ให้เช่าใช้ประโยชน์ในรูปแบบการทำการเกษตร โดยให้พื้นที่เป็นแปลงตามเอกสารสิทธิ์ โดยเก็บค่าเช่าต่อไร่ เก็บค่าเช่าเป็นรายปี และให้เช่าใช้ประโยชน์ในรูปแบบผู้ประกอบการเช่าดำเนินธุรกิจ เช่น โรงเรียน สโมสรฟุตบอล ลานจอดรถอื่น ๆ เป็นต้น โดยให้เช่าพื้นที่เป็นแปลงตามเอกสารสิทธิ์ และเก็บค่าเช่าต่อไร่ เก็บค่าเช่าเป็นรายเดือน ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของงานวิจัยในด้านการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนา

อิสลาม พ.ศ. 2540 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Khumpaisal and Srisaard, 2019) ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิด ได้แก่ การมีองค์ความรู้ในการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟสำหรับผู้มีหน้าที่ดูแลและบริหารจัดการที่ดินวะกัฟ รูปร่างลักษณะของที่ดินวะกัฟ ทำเลที่ตั้งของที่ดินวะกัฟ รวมไปถึงการมีเงินทุนในการพัฒนาที่ดินวะกัฟ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้หากมีอยู่พร้อมก็จะนำไปสู่การบริหารจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิดที่ก่อให้เกิดประโยชน์มากมายตามความประสงค์ของผู้บริจาคที่ดินวะกัฟ แต่หากปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้มีความบกพร่อง ก็จะไปสู่การเสียโอกาสในการใช้ประโยชน์จากที่ดินวะกัฟ ดังนั้นแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดินวะกัฟ จึงประกอบขึ้นจากองค์ประกอบหลายประการ เช่น ผู้ดูแลที่ดินวะกัฟจะต้องมีความรู้ในการบริหารจัดการที่ดินวะกัฟ ความพร้อมของที่ดินวะกัฟ และการมีเงินทุนในการพัฒนาที่ดินวะกัฟ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Baqtayan et al., 2018) ได้สรุปผลไว้ว่า การวะกัฟมีส่วนช่วยในการพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนในชุมชนในด้านต่าง ๆ ของการพัฒนา เช่น การศึกษา สุขภาพ และบริการอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ในยุคปัจจุบันที่ดินมีมูลค่าเพิ่ม ดังนั้นจึงต้องมีการพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยครั้งนี้

- 1.1 ควรเพิ่มจำนวนผู้ให้ข้อมูลให้ครอบคลุมเนื้อหา
- 1.2 ควรเพิ่มหรือถ่ายทอดความรู้หลักการบริหารสมัยใหม่ให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง
- 1.3 ควรกำหนดแผนการบริหารที่ดินวะกัฟเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 1.4 บางครั้งผู้ให้ข้อมูลควรทราบข้อมูลอย่างชัดเจนและเป็นจริง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง

ถูกต้อง

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ครั้งต่อไป

- 2.1 รูปแบบในการพัฒนาที่ดินวะกัฟให้กับมัสยิดที่มีความพร้อมในการดำเนินการพัฒนา
- 2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาต่าง ๆ สามารถนำมาปรับใช้แก้ไขในการบริหารที่ดินวะกัฟของแต่ละมัสยิด
- 2.3 ในการวิจัยครั้งต่อไปสามารถต่อยอดในการพัฒนาที่ดินวะกัฟในรูปแบบอื่น ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละมัสยิด
- 2.4 ในการพิจารณาคัดเลือกที่ดินวะกัฟ ควรจะพิจารณาโดยคำนึงถึงสภาพของที่ดินที่มีสภาพใกล้เคียงกัน

เอกสารอ้างอิง

- Baqutayan, S.M.S., Ariffin, A.S., Mohsin, M.I.A. & Mahdzir, A.M. (2018). Waqf Between the Past and Present. *Mediterranean Journal of Social Sciences, Sciendo*, 9(4), 149-155. [http:// DOI: 10.2478/mjss-2018-0124](http://DOI: 10.2478/mjss-2018-0124)
- Boonchum, A. (1996). *Alfiqh (Islamic jurisprudence) rules and evidence from the Quran and Hadith* (5th ed., pp.4-8). Manopwong Sengiam Book Center.
- Charong, I. (2018). *Mukhtasor Al-Fiqhil Islami. [Waqf]* (18th ed.). https://d1.islamhouse.com/data/th/ih_articles/th_tuwaijiriy_alwaqf.pdf.
- Din, B., & Hamidi, A. (2016). *Waqf and zakat in Morocco: the socioeconomic dimensions of financial accountability in Islam*. (Master's theses Theses and Dissertations Master). Al Akhawayn University, Morocco <https://search.emarefa.net/detail/BIM-775533>
- Ibrahim, M. (2014) Summarized Islamic Fiqh In Light of the Quran and Sunnah (Part One.). Islam House Saudi Arabia.
- Khumpaisal, S. (2007). Project Feasibility study methods for architects. *Journal of the Association of Siamese Architects under Royal Patronage*, 10(50), 100-105.
- Khumpaisal, S. & Srisaard, N. (2019). Land management in Bangkok for maximum benefit. *Journal of Library Services, Prince of Songkla University*. 30(2), 177-185.
- Noppakesorn, T. (Ed). (2008). *Qualitative Research Methods*. Chok Charoen Marketing Co., Ltd.
- The Central Islamic Committee of Thailand. (2017). *Directory of Mosques throughout the Kingdom*. <https://www.cicot.or.th/th/mosque>Yusuf Printing Co., Ltd.
- Siriratmi, B., Setthabutr, J., & Yoddamnoen, B. (2001). *Ethics for Human Research*. Nakhon Pathom: Institute for Population and Social Research, Mahidol University.
- Sitisan, E. & Salleh, M. S. (2009). Waqf in muslim minority country: A story of an ownership conflict in Chana, Songkla, Thailand. *Journal of Social Sciences and Humanities*, 15(5), 871-881.
- Srisaard, N. (2017). *Guidelines for the development of waqf land for public benefit*. Master of Science [Master's thesis, Thammasat University] https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:91196

Suengsin, P. (1995). *Principles of Property Valuation* (2nd ed.). Suthasin Printing House.

กลไกและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ
แหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชาวไทพวน บ้านกลาง จังหวัดเลย
Mechanisms and Community Participation
in Learning Resources Management on Tai Yuan's Way of Life
At Ban Klang, Loei Province

กิตติศักดิ์ ทองมีทิพย์¹ อริศราวรรณ นียมรัตน์จรูญ² วิชญ์ มะลิตัน³
วิริยา เพียรไทย⁴ อนุนพงศ์ ขอบเขต⁵ และปิยะพร ศรีวิชา⁶
Kitisak Thongmeethip¹ Arisaravan Niyomratjaroon² Wit Maliton³
Wiriya Phianthai⁴ Anupong Khobkhet⁵ and Piyaporn Siwicha⁶

วันที่ส่งบทความ: 11 กันยายน 2568, วันที่แก้ไขบทความ: 2 พฤศจิกายน 2568,

วันที่ตอบรับบทความ: 3 พฤศจิกายน 2568

Abstract

This qualitative research aimed to examine the mechanisms and participatory processes of the community in managing THE TAI YUAN WAY-OF-LIFE LEARNING CENTER in Ban Klang, Pak Tom Sub-district, Chiang Khan District, Loei Province, Thailand. The participants were purposively selected, comprising 12 key informants with extensive knowledge and direct experience of the Tai Yuan lifestyle. Data were collected through in-depth interviews and participant observation.

¹ อาจารย์ ดร.; สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
Dr.; Division of Community Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, LRU.

² อาจารย์; สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
Lecturer; Division of Community Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, LRU.

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.; สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
Asst.Prof.Dr.; Division of Community Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, LRU.

⁴ อาจารย์; สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
Lecturer; Division of Community Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, LRU.

⁵ อาจารย์ ดร.; สาขานวัตกรรมเกษตร, วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Dr.; Department of Innovative Agriculture, College of Creative Agriculture for Society, SWU.

⁶ อาจารย์; สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
Lecturer; Division of Law, Faculty of Humanities and Social Sciences, LRU.

Corresponding author; E-mail address: t.kitisak4313@gmail.com

The study revealed five major community mechanisms in managing the learning center: (1) social mechanism, characterized by intergenerational knowledge transmission within collective groups; (2) cultural and spiritual mechanism, utilizing beliefs, traditions, and rituals as a unifying moral foundation; (3) economic mechanism, emphasizing self-reliance and income generation through the application of local wisdom; (4) educational mechanism, focusing on the transmission of indigenous knowledge within local learning spaces; and (5) technological mechanism, employing modern media to promote and preserve cultural identity. The community's participatory process consisted of five stages: information sharing, consultation, joint decision-making, collective implementation, and continuous evaluation. The findings highlight the community's capacity to integrate mechanisms and participation systematically, providing an effective and sustainable model for community-based learning management and local development.

Keyword: MECHANISM PARTICIPATION COMMUNITY LEARNING RESOURCES AND THAI YUAN

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลไกและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชาวไทพวน บ้านกลาง ตำบลปากตะมอ

อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 12 ราย ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวไทพวน เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนมีกลไกสำคัญ 5 ด้านในการจัดการแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ (1) กลไกทางสังคม การรวมกลุ่มถ่ายทอดความรู้ระหว่างรุ่น (2) กลไกทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ ใช้ความเชื่อและประเพณีเป็นศูนย์รวมจิตใจ (3) กลไกทางเศรษฐกิจ การพึ่งพาตนเองและสร้างรายได้จากภูมิปัญญา (4) กลไกทางการศึกษา ถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่นสู่แหล่งเรียนรู้ และ (5) กลไกทางเทคโนโลยี ใช้สื่อสมัยใหม่เผยแพร่วัฒนธรรม ส่วนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ การให้ข้อมูล การปรึกษาหารือ การตัดสินใจร่วม การลงมือปฏิบัติ และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชนในการผสานกลไกและการมีส่วนร่วมอย่างเป็นซึ่งสามารถเป็นต้นแบบที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: กลไกชุมชน การมีส่วนร่วม แหล่งเรียนรู้ชุมชน และชาวไทพวน

บทนำ

การจัดการแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในสังคมไทยที่หลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม การจัดการแหล่งเรียนรู้มิได้หมายถึงเพียงพื้นที่หรือสื่อการเรียนรู้เท่านั้น แต่คือกระบวนการสร้างระบบการเรียนรู้ที่ยังรากจากทุนทางสังคม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม (Phattharadee Srisuk, 2019) หลายชุมชนได้นำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อธำรงคุณค่าและเปิดพื้นที่เรียนรู้แก่คนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวน ซึ่งมีเอกลักษณ์โดดเด่นด้านภาษา ประเพณี และวิถีชีวิต ชุมชนไทพวนในจังหวัดเลย โดยเฉพาะที่อำเภอเชียงคาน ยังคงรักษาอัตลักษณ์เหล่านี้ไว้อย่างมั่นคง และมีศักยภาพสูงในการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม (Nattawut Suthisong, 2021)

ชุมชนบ้านกลาง ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน เป็นตัวอย่างของชุมชนที่เข้มแข็งทางวัฒนธรรม การจัดการแหล่งเรียนรู้ของที่นี่เกิดจากความร่วมมือของผู้นำท้องถิ่น ครูภูมิปัญญาเยาวชน และสมาชิกชุมชน ที่ร่วมกันถ่ายทอดองค์ความรู้และพิธีกรรมจากรุ่นสู่รุ่น (Chanchai Ajongsiri, 2018) อย่างไรก็ตาม ชุมชนยังเผชิญความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมและข้อจำกัดด้านทรัพยากร ดังนั้น งานวิจัยฉบับนี้จึงมุ่งศึกษากลไกและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านกลางในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชาวไทพวน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา เพื่อทำความเข้าใจการจัดการในระดับชุมชน และสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ต้นแบบในการเสริมสร้างพลังชุมชนและพัฒนาแหล่งเรียนรู้อย่างยั่งยืน.

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากลไกของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ชุมชนวิถีชีวิตชาวไทพวน ชุมชนบ้านกลาง ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ชุมชนวิถีชีวิตชาวไทพวน ชุมชนบ้านกลาง ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการความรู้

การจัดการความรู้ (Knowledge Management) เป็นกระบวนการสำคัญในการรวบรวม สร้าง แบ่งปัน และนำความรู้มาใช้เพื่อพัฒนาองค์กรหรือชุมชน Nonaka และ Takeuchi (1995) ได้นำเสนอแนวคิด “SECI Model” ซึ่งประกอบด้วย 4 กระบวนการสำคัญ ได้แก่ การแปลงความรู้จากประสบการณ์เป็นนัย (Socialization), การแปลงความรู้จากนัยเป็นชัดแจ้ง (Externalization), การรวมรวมความรู้ที่ชัดแจ้ง (Combination) และการแปลงจากความรู้ที่ชัดแจ้งเป็นความรู้นัย (Internalization)

นอกจากนี้ Wiig (1997) ได้เสนอว่า การจัดการความรู้มีเป้าหมายเพื่อให้บุคคลสามารถตัดสินใจได้อย่างมีคุณภาพ ด้วยการมีข้อมูลที่เหมาะสมและทันเวลา โดยการจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพควรคำนึงถึงกระบวนการ และเทคโนโลยีควบคู่กัน

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

แนวคิดการมีส่วนร่วม (Participation) ถือเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาชุมชน โดย Cohen และ Uphoff (1980) ได้นำเสนอการมีส่วนร่วมใน 4 มิติ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ, การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน, การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

นอกจากนี้ Arnstein (1969) ได้นำเสนอ “บันไดแห่งการมีส่วนร่วม” (Ladder of Citizen Participation) ซึ่งแบ่งระดับการมีส่วนร่วมเป็น 8 ขั้น ตั้งแต่การไม่เข้าถึงอำนาจ (Manipulation) ไปจนถึงการควบคุมตัดสินใจโดยประชาชน (Citizen Control) ซึ่งช่วยให้เข้าใจระดับของการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง

3. แนวคิดแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

แหล่งเรียนรู้ของชุมชน (Community Learning Resources) คือพื้นที่หรือระบบที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชน โดยยึดโยงกับทุนทางสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และบริบทวัฒนธรรมของพื้นที่ (Wong, 2006) แหล่งเรียนรู้อาจเป็นได้ทั้งรูปแบบทางกายภาพ เช่น ศูนย์การเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น หรือแหล่งเรียนรู้นอกระบบ เช่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน ปรากฏชุมชน หรือกิจกรรมที่เชื่อมโยงวิถีชีวิตกับความรู้

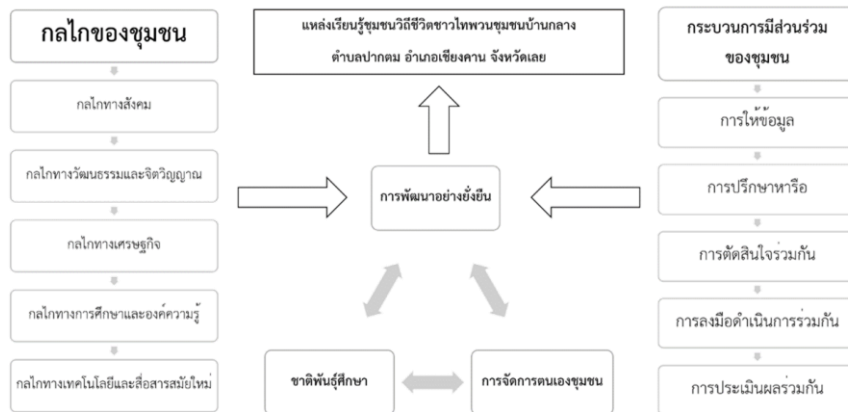
UNESCO (2005) ส่งเสริมแนวคิด "การเรียนรู้ตลอดชีวิต" ผ่านแหล่งเรียนรู้ในชุมชน (Lifelong Learning through Community-based Learning Centers) เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยชุมชนมีบทบาทเป็นทั้งผู้จัดการและผู้ใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้อย่างแท้จริง

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Siriporn Panyatham et al. (2022) ทำงานวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อเสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการรวบรวม อนุรักษ์ และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านยาสมุนไพร พิธีกรรม และวิถีชีวิตของคนในชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีการรวมกลุ่มของผู้นำทางวัฒนธรรม ครูภูมิปัญญา และผู้สูงอายุ ร่วมกันจัดระบบการถ่ายทอดภูมิปัญญา ผ่านกิจกรรม และแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นการกำหนดเนื้อหา การจัดกิจกรรม และการประเมินผล ซึ่งส่งผลให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมและช่วยส่งเสริมการสืบทอดองค์ความรู้ได้อย่างยั่งยืน

Dudduen Klankuwat (2016) ทำงานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนชาวไทยพวน จังหวัดนครนายก ซึ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้วัฒนธรรมของชาวไทยพวนเป็นฐาน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทุกกลุ่มเป้าหมาย ผลการศึกษา พบว่า ผลการพัฒนารูปแบบ "Th-CL-CAP-C" ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการสร้างสรรคการเรียนรู้ อนุรักษ์ ตระหนักรู้ และมีส่วนร่วมของชุมชน

พบว่าสามารถกระตุ้นให้คนในพื้นที่ร่วมถ่ายทอดอัตลักษณ์วัฒนธรรม และเกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ที่ยึดโยงกับวิถีชีวิตของชาวไทพวนได้อย่างเป็นระบบ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: From the analysis of Kitisak Thongmeethip, 2024

วิธีการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งเน้นการศึกษาในบริบทของชุมชนโดยตรง เพื่อทำความเข้าใจกลไกและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชาวไทพวนในชุมชนบ้านกลาง ตำบลปากคม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยอาศัยการเก็บข้อมูลเชิงลึกจากกลุ่มเป้าหมายที่มีความรู้ ประสบการณ์ และมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องดังกล่าว

กลุ่มเป้าหมายและการเลือกผู้ให้ข้อมูล

การเลือกผู้ให้ข้อมูลในการศึกษานี้ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมุ่งเน้นการคัดเลือกผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับวิถีชีวิตและการจัดการแหล่งเรียนรู้ของชาวไทพวน นอกจากการเลือกแบบเจาะจง ยังใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) เพื่อให้ได้ผู้ที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมตามคำแนะนำของผู้ให้ข้อมูลเดิม ซึ่งถือเป็นกรณีตัวอย่างที่มีข้อมูลเชิงลึก (Information-Rich Cases) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความลึกซึ้ง รอบด้าน และสะท้อนบริบทของชุมชนได้อย่างแท้จริง ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มตัวแทนหลัก จำนวนรวมทั้งสิ้น 12 ราย ดังนี้

1. กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 4 ราย ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วย ผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์
2. สถาบันการศึกษาในพื้นที่ จำนวน 4 ราย ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
3. กลุ่มประชาชนในชุมชน จำนวน 4 ราย ได้แก่ ผู้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้เครื่องมือหลัก 3 ประเภทในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. **การสังเกตการณ์ (Observation)** ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่เป็นทางการ ในการร่วมกิจกรรมของชุมชน การประชุม หรือการดำเนินงานของแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่
2. **การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research)** ศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ รายงานแผนงานพัฒนาชุมชน รายงานวิจัย และข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่
3. **การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)** ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกลไกการมีส่วนร่วมของแต่ละกลุ่ม

การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บข้อมูลดำเนินการผ่านการสังเกตภาคสนาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิเคราะห์เอกสาร โดยข้อมูลที่ได้จะถูกบันทึกอย่างเป็นระบบ และวิเคราะห์ด้วยเทคนิค การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อจำแนกประเด็น กลุ่มความคิด และรูปแบบของการมีส่วนร่วม รวมถึงการเชื่อมโยงข้อมูลเข้าสู่แผนภาพห่วงโซ่อุปทานทางวัฒนธรรมของชุมชน และการวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) เพื่อตรวจสอบจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคที่มีอยู่ในกระบวนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชาวไทพวน ข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์จะนำไปสะท้อนกลับ (Feedback) ให้กับกลุ่มเป้าหมายในชุมชน โดยเฉพาะผู้นำชุมชนและสมาชิกหลัก เพื่อร่วมกันหาหรือแนวทางในการพัฒนาและจัดการแหล่งเรียนรู้อย่างยั่งยืนต่อไป

ผลการวิจัย

ประเด็นแรกว่าด้วยเรื่องของ กลไกของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ชุมชนวิถีชีวิตชาวไทพวน ชุมชนบ้านกลาง ตำบลปากตม อำเภอเขียงคาน จังหวัดเลย แหล่งเรียนรู้ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการถ่ายทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชาวไทพวน ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการอนุรักษ์และพัฒนาอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านกลาง ตำบลปากตม อำเภอเขียงคาน จังหวัดเลย กลไกในการจัดการแหล่งเรียนรู้ชุมชนของชาวไทพวนสามารถแบ่งออกเป็นหลายมิติ ดังนี้

1) กลไกทางสังคม

กลไกทางสังคม (Social Mechanisms) เป็นแนวคิดที่ใช้ในการอธิบายกระบวนการที่ทำให้เกิดผลลัพธ์ทางสังคมผ่านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคน โดยเป็นตัวกลางที่เชื่อมโยงระหว่างโครงสร้างทางสังคมกับพฤติกรรมของปัจเจกชน กลไกเหล่านี้อาจอยู่ในรูปแบบของบรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) เครือข่ายสังคม (Social Networks) หรือกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning) ซึ่งช่วยให้การวิจัยสามารถเข้าใจและคาดการณ์พฤติกรรมทางสังคมได้อย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ (Hedström & Ylikoski, 2010) แนวทางนี้เน้นการอธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลแทนการพึ่งพาการวิเคราะห์เชิงสถิติเพียงอย่างเดียว ซึ่งเป็นประโยชน์ในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมที่ซับซ้อน เช่น การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมหรือพฤติกรรมการบริโภค

ภายในชุมชน (Elster, 2007) ผู้นำชุมชนและปราชญ์ท้องถิ่น ทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนรุ่นใหม่เครือข่ายครอบครัวและเครือข่าย มีบทบาทในการสืบทอดภาษาพวน วิถีชีวิต และค่านิยมของชาวไทพวนผ่านกิจกรรมในครัวเรือน นอกจากนี้กลุ่มเยาวชน จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น การแสดงศิลปวัฒนธรรม การฝึกทอผ้า และการละเล่นพื้นบ้าน เพื่อกระตุ้นความสนใจของคนรุ่นใหม่

ด้วยการให้สัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (In-depth Interview) จาก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 กล่าวว่า

“แหล่งเรียนรู้ของชุมชน เป็นสถานที่ให้ชุมชนได้รวบรวมข้อความองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชาติพันธุ์ไทพวน เพื่อให้คนที่สนใจหรือนักท่องเที่ยวได้เข้ามาเยี่ยมชม อันเป็นแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์ความเป็นชาติพันธุ์ไทพวนอีกด้วย”

2) กลไกทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ

จากการให้สัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (In-depth Interview) จาก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2 กล่าวว่า

“ชาวไทพวนส่วนใหญ่มีการนับถือผี การนับถือผีบรรพบุรุษน่าจะมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงคนในชุมชนผ่านพิธีกรรมต่างๆ เช่น การทำบุญให้บรรพบุรุษ หรือพิธีกรรมเกี่ยวกับบ้านเรือน เชื่อมโยงรากเหง้าและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ทำให้คนรุ่นหลังตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง และรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดมาเป็นเครื่องมือในการสร้างความสามัคคีในครอบครัวและชุมชน”

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทอผ้า “จกไทพวน” เป็นทั้งศิลปหัตถกรรมและบทเรียนชีวิตที่สะท้อนบทบาทของสตรีในสังคมดั้งเดิม (Phimpha Saengthong, 2019) แหล่งเรียนรู้ชุมชนทำหน้าที่รวบรวม ถ่ายทอด และฟื้นฟูองค์ความรู้เหล่านี้ ผ่านศูนย์เรียนรู้การทอผ้า การสอนศิลปพื้นบ้าน และการบันทึกเรื่องราวของช่างฝีมือรุ่นเก่า ภาษาไทพวน บทเพลงพื้นบ้าน คำกลอน และนิทานพื้นถิ่น ทำหน้าที่ถ่ายทอดอดีตสู่อนาคต เสียงแคนและลำนำพื้นบ้านในงานประเพณี เช่น บุญมหาชาติ หรือ บุญออกพรรษา ไม่เพียงสร้างความบันเทิง แต่เป็นบทเรียนทางศีลธรรม โดยผู้เฒ่าคนแก่ถ่ายทอดให้เด็กและเยาวชนรับช่วงต่อ (Kritsana, 2020) แหล่งเรียนรู้ของชุมชนกระจายอยู่ทั่วหมู่บ้าน ตั้งแต่ใต้ถุนบ้าน โรงทอผ้า ศาลาวัด ไปจนถึงลานบ้าน ทำหน้าที่เป็น “สะพาน” เชื่อมคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ ผ่านกิจกรรม เช่น การอบรมการทอผ้า การสาธิตทำอาหารพื้นถิ่น และการบันทึกเรื่องราวผู้สูงอายุผ่านสื่อดิจิทัล ช่วยให้เยาวชนภาคภูมิใจในรากเหง้าและเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ (Somsak, 2021)

3) กลไกทางเศรษฐกิจ

แหล่งเรียนรู้ชุมชนของชาวไทพวนทำหน้าที่มากกว่าศูนย์กลางการถ่ายทอดวัฒนธรรม หากแต่เป็น “กลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก” ที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับระบบตลาดสมัยใหม่ ผ่านการสร้างงาน สร้างรายได้ และส่งเสริมเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเอง กลุ่มอาชีพและหัตถกรรมพื้นบ้าน มีบทบาทสำคัญในการผลิตสินค้าภูมิปัญญา เช่น ผ้าทอไทพวน เครื่องจักสาน และผลิตภัณฑ์สมุนไพร ขณะเดียวกัน การท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้รับการพัฒนาให้เป็นเส้นทาง

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิต เรียนรู้การทอผ้า และเยี่ยมชม บ้านโบราณ ส่วน ตลาดชุมชน เป็นพื้นที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน ช่วยหมุนเวียนรายได้ภายในท้องถิ่นและเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน (Somsak, 2021)

เสียงกี๋ที่ตั้งประสานในลานบ้านของ *ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2* สะท้อนชีวิตชีวาของทุนทางวัฒนธรรม “งานฝีมือนี้สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ” เธอกล่าว พลังทอผ้าฝ้ายลวดลาย “จกไทพวน” ที่งดงามและเปี่ยมด้วยความหมาย หัตถกรรมเหล่านี้ไม่เพียงเป็นมรดกทางวัฒนธรรม แต่ยังสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ผ่านการพัฒนาแบบร่วมสมัย เช่น การออกแบบลวดลายใหม่ และใช้วัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ตรงกับความต้องการของตลาดยุคใหม่ ภายในศูนย์เรียนรู้ “เฮือนไทพวน” นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติได้ร่วมเรียนรู้การทอผ้า ขณะที่ *ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2* บรรยายถึงลวดลาย “ดอกแก้ว” ที่สื่อถึงความผูกพันของครอบครัว ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการเรียนรู้ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจสามารถดำเนินควบคู่กันได้อย่างกลมกลืน

กล่าวโดยสรุป กลไกทางเศรษฐกิจของแหล่งเรียนรู้ชุมชนไทพวนเกิดจากการใช้ ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม การส่งเสริม อุตสาหกรรมหัตถกรรมและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การพัฒนา เศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน และการใช้ เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อขยายตลาดให้กว้างขึ้น การผสมผสานเหล่านี้ทำให้แหล่งเรียนรู้ชุมชนเป็นทั้งศูนย์กลางทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ที่นำพาชาวไทพวนสู่การพึ่งพาตนเองและความยั่งยืนอย่างแท้จริง (Somsak, 2021).

4) กลไกทางการศึกษาและองค์ความรู้

แหล่งเรียนรู้ของชาวไทพวนทำหน้าที่เป็น “ห้องเรียนมีชีวิต” รวมภูมิปัญญา วิถีชีวิต และ วัฒนธรรม ไม่เพียงเก็บรวบรวมความรู้ แต่ยังเปิดโอกาสให้ทุกช่วงวัยเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ โรงเรียนและสถาบันการศึกษานำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมไทพวนเข้าสู่ห้องเรียน พร้อมจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนกับมหาวิทยาลัยและหน่วยงานภายนอก (Somsak, 2020) วัดและ พิธีกรรมทางศาสนาเป็นพื้นที่เรียนรู้แห่งศรัทธา พระสงฆ์ทำหน้าที่ถ่ายทอดหลักธรรม ภาษาไทพวน และเรื่องราวบรรพบุรุษ พิธีกรรมสำคัญ เช่น บุญข้าวประดับดิน และบุญมหาชาติ เปิดโอกาสให้เยาวชนเรียนรู้จากการลงมือทำจริง สะท้อนแนวทางการเรียนรู้แบบองค์รวม (Montri, 2018) ภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น การทอผ้า การจักสาน การทำเครื่องปั้นดินเผา และอาหารพื้นถิ่น ถ่ายทอดผ่านปราชญ์ชาวบ้าน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจทั้งเทคนิคและมิติทางจิตวิญญาณ (Kritsana, 2021) ด้านภาษาและดนตรีพื้นบ้าน โรงเรียนบรรจุวิชาภาษาไทพวนและจัดกิจกรรมขับลำนำพื้นบ้าน เพื่อสืบสานรากเหง้าและสร้างความภาคภูมิใจให้คนรุ่นใหม่ (Srisak, 2019)

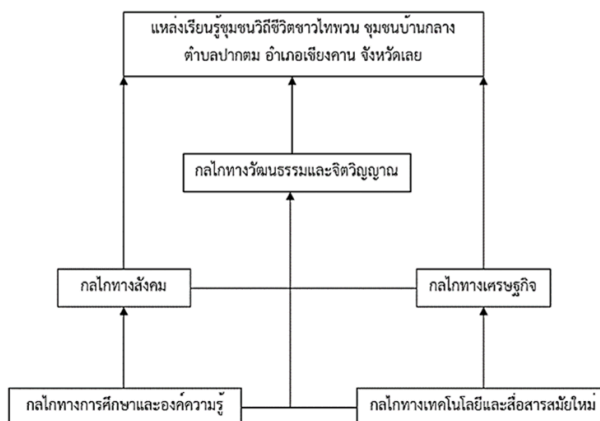
ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3 กล่าวว่า “เราต้องบันทึกเรื่องราวของผู้เฒ่าผู้แก่ไว้ก่อนที่มันจะสูญหาย” ซึ่งสะท้อนคุณค่าของภูมิปัญญาชุมชน ปัจจุบันชาวไทพวนใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น การบันทึกเรื่องเล่าผ่านวิดีโอบน YouTube การสร้างแอปพลิเคชันคำศัพท์ภาษาไทย และการสอน หัตถกรรมออนไลน์ (Monthri, 2022) โรงเรียนหลายแห่งยังเชื่อมการเรียนทางการกับการเรียนรู้แบบ ประสบการณ์ (Experiential Learning) ให้นักเรียนเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เช่น ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และคณิตศาสตร์ผ่านกิจกรรมหัตถกรรมและชุมชน (Somsak, 2023)

สรุป ระบบการเรียนรู้ของชาวไทพวนผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ถ่ายทอดผ่านศูนย์เรียนรู้ วัด โรงเรียน และสื่อดิจิทัล จนเกิด “ห้องเรียนแห่งชีวิต” ที่เชื่อมอดีต ปัจจุบัน และอนาคตของชุมชนอย่างยั่งยืน

5) กลไกทางเทคโนโลยีและสื่อสารสมัยใหม่

ในอดีต องค์ความรู้ของชาวไทพวนถ่ายทอดผ่านคำบอกเล่าและการปฏิบัติ แต่ยุคสมัยเปลี่ยน กระบวนการเรียนรู้จึงปรับตัวโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อสมัยใหม่เป็นกลไกสำคัญ แหล่งเรียนรู้ชุมชนได้นำการดิจิทัลไลซ์ข้อมูลภูมิปัญญา (Digitization) มารวบรวมเอกสาร ภาพถ่าย และเรื่องเล่าท้องถิ่นให้คงอยู่และเข้าถึงได้สะดวก (Somsak, 2022) พร้อมใช้สื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, YouTube, TikTok และ Instagram เผยแพร่องค์ความรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม และหัตถกรรม เช่น คลิปสอนการทอผ้า หรือบทสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน (Somsak, 2023) นอกจากนี้ยังพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์และแอปพลิเคชันมือถือ พร้อมใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และ Big Data จัดการความรู้ เช่น AI Chatbot ตอบคำถามเกี่ยวกับประเพณีและวิถีชีวิตไทพวน (Kritsana, 2023) กลไกเหล่านี้ช่วยอนุรักษ์ ถ่ายทอด และขยายองค์ความรู้ให้ก้าวทันโลกยุคดิจิทัล เชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับสังคมโลกอย่างยั่งยืน สรุปกลไกในการจัดการแหล่งเรียนรู้ชุมชนวิถีชีวิตชาวไทพวนบ้านกลาง ตำบลปากตม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วย วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การศึกษา และเทคโนโลยี โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายผู้นำทางวัฒนธรรม ปราชญ์ชาวบ้าน และองค์กรท้องถิ่น ผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติ เช่น การสืบสานงานหัตถกรรม การแสดงศิลปะพื้นบ้าน และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พร้อมบูรณาการเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพเผยแพร่ ทั้งนี้ กลไกสำคัญคือการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์อัตลักษณ์ชุมชน และส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากด้วยทุนทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

ดังนั้น เพื่อความชัดเจนที่แสดงให้เห็นถึงกลไกการดำเนินการแหล่งเรียนรู้ชุมชนวิถีชีวิตชาวไทพวน ชุมชนบ้านกลาง ตำบลปากตม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย ผู้วิจัยขอนำเสนอด้วยแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 2

กลไกของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ชุมชนวิถีชีวิตชาวไทพวน ชุมชนบ้านกลาง

ที่มา: From the analysis of Kitisak thongmeethip, 2024

ประเด็นถัดมาว่าด้วยเรื่องของกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ ชุมชนวิถีชีวิตชาวไทพวน ชุมชนบ้านกลาง ตำบลปากตม อำเภอเนียงคน จังหวัดเลย การจัดการแหล่งเรียนรู้ชุมชนเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อให้ข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วนเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และองค์ความรู้ท้องถิ่นของชาวไทพวน บ้านกลาง ตำบลปากตม อำเภอเนียงคน จังหวัดเลย การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การจัดการแหล่งเรียนรู้มีความยั่งยืนและสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ไปยังคนรุ่นหลังได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Waraporn, 2022) การจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชาวไทพวนในชุมชนบ้านกลาง ตำบลปากตม อำเภอเนียงคน จังหวัดเลย เป็นกระบวนการที่สำคัญในการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชน เพื่อให้แหล่งเรียนรู้มีความยั่งยืนและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกระดับจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและการจัดการแหล่งเรียนรู้ โดยสามารถแบ่งกระบวนการมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1) กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการให้ข้อมูล (Informing)

กระบวนการเริ่มต้นจากการสร้างความเข้าใจให้กับชุมชนเกี่ยวกับความสำคัญของแหล่งเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของพวกเขา โดยผ่านการจัดประชุมชุมชน การเสวนากลุ่มย่อย และการสำรวจความคิดเห็น การให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการจัดการแหล่งเรียนรู้ ช่วยให้ชุมชนเห็นถึงประโยชน์และความสำคัญของการอนุรักษ์องค์ความรู้ท้องถิ่น (UNESCO, 2019) การให้ข้อมูลในระดับนี้เป็นขั้นตอนเริ่มต้นที่สำคัญในการทำให้สมาชิกในชุมชนเข้าใจถึงแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชาวไทพวนและความสำคัญของการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ผ่านการสื่อสารข้อมูลต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตชาวไทพวน การจัดประชุมหรือการเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อโดยการนั่งล้อมวงคุยกันเพื่อให้ทุกคนรับทราบถึงโครงการและจุดประสงค์ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ชุมชนจะได้รับข้อมูลที่จำเป็นในการเข้าใจถึงประโยชน์ที่แหล่งเรียนรู้จะนำมาสู่ชุมชน ทั้งในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการให้ข้อมูลเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการแหล่งเรียนรู้ชุมชนวิถีชีวิตชาวไทพวน เนื่องจากทำให้เกิดความเข้าใจและความร่วมมือในชุมชน ข้อมูลที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมของชุมชนมีความน่าเชื่อถือและสะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แท้จริงของชาวไทพวน กระบวนการนี้จึงเป็นแนวทางสำคัญในการอนุรักษ์และถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่คนรุ่นหลังอย่างยั่งยืน

2) กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการปรึกษาหารือ (Consultation)

หลังจากชุมชนได้รับข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ ขั้นตอนถัดไปคือเปิดโอกาสให้ชุมชนเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ผ่านกระบวนการปรึกษาหารือและสนทนากลุ่ม (Arnstein, 1969; Pretty, 1995) เช่น การออกแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กิจกรรมเรียนรู้วิถีชีวิตไทพวน หรือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งการมีส่วนร่วมนี้สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและเพิ่มความรับผิดชอบของชุมชนต่อการจัดการแหล่งเรียนรู้

ขั้นตอนกระบวนการปรึกษาหารือ

1. **ระบุประเด็นและสร้างเวทีสนทนา** เริ่มจากการระบุประเด็นสำคัญผ่านการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นจัดเวที

ประชาคมเพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ (Choguill, 1996)

2. แลกเปลี่ยนและสะท้อนความคิดเห็น ชุมชนมีส่วนร่วมในกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้รับฟัง ข้อมูลถูกบันทึกและวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อให้ข้อสรุปเหมาะสมกับบริบทของชุมชน (Chambers, 1997)

ภาพที่ 3

การแลกเปลี่ยนและสะท้อนความคิดเห็นของคนในชุมชน

ที่มา: ภาพถ่ายโดย Kitissak, 2025

1. สร้างข้อตกลงและแผนปฏิบัติการ หลังการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ชุมชนร่วมกันกำหนดแนวทางดำเนินงานและจัดทำแผนปฏิบัติการที่บูรณาการองค์ความรู้ท้องถิ่นเข้ากับหลักวิชาการ เช่น การจัดทำเอกสารประวัติศาสตร์และการอบรมด้านศิลปะและวัฒนธรรมไทพวน (Freire, 1970)
2. ติดตามและประเมินผล การปรึกษาหารือรวมถึงการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ผ่านประชุมรายไตรมาสเพื่อประเมินความก้าวหน้าและปรับปรุงแผนงานตามความเหมาะสม ช่วยให้ชุมชนเรียนรู้และปรับตัวได้อย่างยั่งยืน (Pretty, 1995)

สรุปแล้ว กระบวนการปรึกษาหารือเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ชุมชนบ้านกลาง ตำบลปากตม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชาวไทพวนผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น พัฒนาแผนงานร่วมกัน และติดตามผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้แหล่งเรียนรู้สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมและความต้องการของชุมชน

ภาพที่ 4

การจัดกิจกรรม/การมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ทำให้ชุมชนได้สัมผัสกับการปฏิบัติจริง

ที่มา: ภาพถ่ายโดย Kitissak, 2025

3) กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการตัดสินใจ (Decision-Making)

ในระดับนี้ ชุมชนจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่สำคัญเกี่ยวกับการดำเนินงานในแหล่งเรียนรู้ เช่น การเลือกกิจกรรมที่สำคัญ หรือวิธีการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม การตัดสินใจร่วมกันช่วยให้ชุมชนสามารถเลือกวิธีการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับลักษณะและความต้องการของท้องถิ่น การที่ชุมชนมีบทบาทในการตัดสินใจจะทำให้เกิดความรู้สึกของการเป็นเจ้าของและมีความภาคภูมิใจในแหล่งเรียนรู้ ทำให้กระบวนการพัฒนามีความยั่งยืน

4) กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการดำเนินการ (Action)

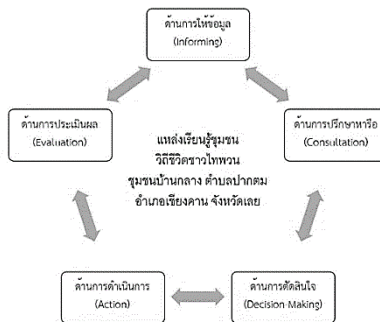
หลังจากที่ได้มีการตัดสินใจร่วมกันในขั้นตอนก่อนหน้า ขั้นตอนการดำเนินการจะเป็นการลงมือทำกิจกรรมที่ชุมชนเลือกในระดับการตัดสินใจ เช่น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิถีชีวิตชาวไทพวน การสร้างสื่อการเรียนรู้ หรือการบำรุงรักษาทรัพยากรทางวัฒนธรรม เช่น การจัดทัวร์แหล่งเรียนรู้ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน การมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ทำให้ชุมชนได้สัมผัสกับการปฏิบัติจริง ซึ่งจะช่วยเพิ่มความรู้สึกถึงความสำเร็จและความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

5) กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการประเมินผล (Evaluation)

ขั้นตอนสุดท้ายคือการประเมินผลกระหนบของการดำเนินการต่างๆ เพื่อให้สามารถปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมต่อไป โดยการประเมินผลในระดับนี้จะทำให้ชุมชนได้เห็นผลลัพธ์จากการทำงานร่วมกัน ทั้งในด้านผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อชุมชนและการอนุรักษ์วัฒนธรรม การประเมินผลนี้จะช่วยให้ชุมชนสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการแหล่งเรียนรู้ในอนาคตให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างความยั่งยืนของแหล่งเรียนรู้ในระยะยาว

บทสรุปของ กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ชุมชนวิถีชีวิตชาวไทพวน ชุมชนบ้านกลาง ตำบลปากตม อำเภอเขียงคาน จังหวัดเลย กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนใน 5 ระดับนี้ เป็นกระบวนการที่ช่วยให้การจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชาวไทพวนมีความยั่งยืนและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนในทุกด้าน โดยการให้ข้อมูล การปรึกษาหารือ การตัดสินใจ การดำเนินการ และการประเมินผลเป็นขั้นตอนที่ชุมชนสามารถมีบทบาทในการพัฒนาและรักษาแหล่งเรียนรู้ไว้ให้สืบต่อไป นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของชุมชนยังช่วยสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของและการตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่สำคัญของชาวไทพวน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชาวไทพวนฯ เป็นกระบวนการที่ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการสร้างและบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของตนเอง เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของชาวไทพวน รวมถึงการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับสมาชิกในชุมชนและผู้ที่มาเยี่ยมเยือน กระบวนการเริ่มต้นจากการสร้างความตระหนักในชุมชนเกี่ยวกับความสำคัญของการอนุรักษ์วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทพวน ผ่านกิจกรรมการประชุมและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน และชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดทำสื่อการเรียนรู้ ทั้งในป้ายข้อมูล และการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแสดงและสาธิต ซึ่งช่วยให้ผู้เยี่ยมชมได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชาวไทพวนอย่างใกล้ชิด โดยรวมแล้ว กระบวนการนี้มีการสนับสนุนจากทั้งภาครัฐ เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง

ในการดูแลและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของตนเอง และสามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ท้ายที่สุดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนนี้ทำให้ชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความรับผิดชอบในการอนุรักษ์และส่งต่อมรดกทางวัฒนธรรมให้กับรุ่นต่อไปอย่างต่อเนื่อง ดังที่แสดงในภาพที่ 6

ภาพที่ 6

กระบวนการมีส่วนร่วมชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ชุมชนวิถีชีวิตชาวไทพวน

ที่มา: From the analysis of Kitisak Thongmeethip, 2024

อภิปรายผล

งานวิจัยเรื่อง “กลไกและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ชุมชนวิถีชีวิตชาวไทพวน ชุมชนบ้านกลาง ตำบลปากดง อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย” แสดงให้เห็นว่าชุมชนใช้กลไกบูรณาการหลายมิติในการจัดการแหล่งเรียนรู้ ทั้งมิติสังคม วัฒนธรรม จิตวิญญาณ เศรษฐกิจ การศึกษา และเทคโนโลยี สะท้อนความสามารถในการเชื่อมโยงทุนทางสังคม (social capital) และทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) เพื่อจัดการความรู้ของตนเองอย่างยั่งยืน กลไกทางสังคม การรวมกลุ่มเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้สอดคล้องกับ Social Capital Theory ของ Putnam (1993) ซึ่งชี้ว่าเครือข่ายความสัมพันธ์ในชุมชนช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือ กลไกทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ การใช้ความเชื่อและพิธีกรรมรวมจิตใจ สะท้อนแนวคิดของ Geertz (1973) ว่าวัฒนธรรมเป็นระบบสัญลักษณ์ที่กำหนดวิถีคิดและพฤติกรรม กลไกทางเศรษฐกิจ การสร้างรายได้จากองค์ความรู้ดั้งเดิมสอดคล้องกับ Sustainable Livelihoods Framework (Chambers & Conway, 1992) ที่เน้นการใช้ทุนชุมชนเพื่อความอยู่รอดอย่างยั่งยืน กลไกทางการศึกษาและองค์ความรู้ การจัดการความรู้จากฐานรากสอดคล้องกับ SECI Model ของ Nonaka & Takeuchi (1995) ที่เน้นการแลกเปลี่ยนความรู้ชัดแจ้งและความรู้ฝังลึก กลไกทางเทคโนโลยีและสื่อสาร การใช้โซเชียลมีเดียเผยแพร่ภูมิปัญญาเชื่อมโยงกับแนวคิด Participatory Communication ที่เน้นให้ผู้รับสารมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์

กระบวนการมีส่วนร่วม ชุมชนมีการมีส่วนร่วมอย่างครบวงจรและต่อเนื่องใน 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การให้ข้อมูล (Information) 2) การปรึกษาหารือ (Consultation) 3) การตัดสินใจร่วม (Joint Decision-Making) 4) การดำเนินการร่วม (Collaboration in Action) และ 5) การประเมินผล

ร่วม (Joint Evaluation) ซึ่งสะท้อน “ระดับของการมีส่วนร่วม” ตาม Ladder of Citizen Participation ของ Arnstein (1969) โดยชุมชนบ้านกลางอยู่ในระดับ Partnership ถึง Citizen Control แสดงถึงศักยภาพสูงในการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของตนเอง

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาและการดำเนินงานในชุมชน

ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมข้ามรุ่น จัดตั้งคณะกรรมการแหล่งเรียนรู้ที่มีตัวแทนหลายช่วงวัย เปิดพื้นที่ให้เยาวชนเป็น “ทายาททางวัฒนธรรม” และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้หลากหลาย ทั้งกิจกรรมจริง นิทรรศการ และสื่อดิจิทัล รวมถึงบูรณาการกับการเรียนการสอนในพื้นที่ นอกจากนี้ ควรจัดตั้งเครือข่ายแหล่งเรียนรู้และฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกันอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยและเชิงนโยบายในอนาคต

ควรศึกษาความสัมพันธ์ของกลไกการจัดการชุมชนกับระดับการมีส่วนร่วม โดยเปรียบเทียบกับชุมชนชาติพันธุ์อื่น ๆ ด้วยวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) พร้อมทั้งศึกษาบทบาทของคนรุ่นใหม่ในยุคดิจิทัลต่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐควรบรรจุการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในแผนท้องถิ่น สนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่อง และกำหนดนโยบายเชื่อมโยงกับฐานชุมชน โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม

เอกสารอ้างอิง

- Arnstein, S. R. (1969). *A ladder of citizen participation*. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224.
- Chambers, R. (1997). *Whose reality counts? Putting the first last*. London: Intermediate Technology Publications.
- Chambers, R., & Conway, G. (1992). *Sustainable rural livelihoods: Practical concepts for the 21st century* (IDS Discussion Paper No. 296). Brighton: Institute of Development Studies.
- Chanachai Achongsiri. (2018). *Local wisdom and sustainable community development*. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). *Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity*. *World Development*, 8(3), 213–235.
- Dujduan Klankawat. (2016). *Development of cultural tourism activities of the Tai Phuan community in Nakhon Nayok Province*. *Journal of Humanities and Social Sciences Research*, 6(2), 44–59. (in Thai)
- Elster, J. (2007). *Explaining social behavior: More nuts and bolts for the social sciences*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. New York: Continuum.
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures*. New York: Basic Books.

- Hedström, P., & Ylikoski, P. (2010). *Causal mechanisms in the social sciences*. *Annual Review of Sociology*, 36, 49–67.
- Krisana Intarasuk. (2020). *Transmission of Tai Phuan cultural identity through folk art*. *Journal of Fine Arts*, 14(1), 92–107. (in Thai)
- Krisana Intarasuk. (2021). *Learning through local handicrafts in ethnic communities*. *Journal of Arts and Cultural Studies*, 7(2), 119–134. (in Thai)
- Krisana Intarasuk. (2023). *Application of artificial intelligence in developing community learning resources*. *Journal of Information Technology for Education*, 15(1), 22–38. (in Thai)
- Montri Kaewbunrueang. (2018). *Temples and the role of community learning in Thai society*. *Journal of Social Sciences and Religion*, 8(1), 60–74. (in Thai)
- Montri Kaewbunrueang. (2021). *Using social media for the preservation of local culture*. *Journal of Local Communication*, 5(2), 87–99. (in Thai)
- Montri Kaewbunrueang. (2022). *Use of digital technology in community knowledge management*. *Journal of Educational Technology*, 13(1), 34–45. (in Thai)
- Natthawut Sutthisong. (2021). *Community participation in the preservation of local culture*. *Social Research Journal*, 27(3), 115–130. (in Thai)
- Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). *The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation*. New York: Oxford University Press.
- Phattharawadee Srisuk. (2019). *Management of learning resources based on cultural capital in the community*. Maha Sarakham: Mahasarakham University. (in Thai)
- Phimpha Saengthong. (2019). *Transmission of Tai Phuan weaving wisdom in Northeastern Thailand*. *Journal of Cultural Studies*, 10(1), 77–89. (in Thai)
- Pretty, J. N. (1995). *Participatory learning for sustainable agriculture*. *World Development*, 23(8), 1247–1263.
- Putnam, R. D. (1993). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Siriporn Panyatham, Aree Supakitcharoen, & Thanaphon Phoosuk. (2022). *Community participatory knowledge management for strengthening local wisdom*. *Journal of Community Development and Quality of Life*, 10(1), 23–35. (in Thai)
- Somsak Nantawong. (2020). *Learning of local language and folk music in the Tai Phuan community*. *Journal of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University*, 42(1), 98–113. (in Thai)

- Somsak Nantawong. (2021). *Development of Tai Phuan woven fabric products for commercial use. Journal of Arts and Culture, 11(3), 41–56.* (in Thai)
- Somsak Nantawong. (2022). *Preservation of local wisdom in digital form. Journal of Mass Communication, 9(2), 101–117.* (in Thai)
- Somsak Nantawong. (2023). *Integration of outdoor learning with formal education. Journal of Education, Loei Rajabhat University, 18(2), 55–68.* (in Thai)
- Srisak Wattananukul. (2017). *Heet Sib Song – Kong Sib Si: Meaning and cultural values. Journal of Arts and Culture, 39(4), 21–35.* (in Thai)
- Srisak Wattananukul. (2019). *Learning through rituals in Thai ethnic communities. Journal of Local Education, 12(2), 66–79.* (in Thai)
- UNESCO. (2005). *UNESCO guidelines for community learning centres.* Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- UNESCO. (2019). *Learning cities and communities of practice: Global report on adult learning.* Paris: UNESCO.
- Waraporn Suksombat. (2022). *Community participation in managing local learning resources. Thai Community Development Journal, 9(2), 50–63.* (in Thai)
- Wiig, K. M. (1997). *Knowledge management: An evolving concept. Knowledge Management, 1(1), 3–9.*
- Wong, K. (2006). *Community learning centres: A conceptual framework and practices.* Hamburg: UNESCO Institute for Lifelong Learning.

แนวทางการออกแบบกระบวนการฝึกซ้อมเครื่องดนตรีกลองชุดผ่าน
คุณลักษณะความคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดของกิลฟอร์ดและทอเรนซ์
The Guideline for Designing a Drum-Set Practice Process
Through Creative Thinking Components Based on Guilford
and Torrance's Framework

¹วัชรกร จันท์สุข

Watcharagon Jansook

วันที่ส่งบทความ: 2 กันยายน 2568, วันที่แก้ไขบทความ: 8 ธันวาคม 2568,

วันที่ตอบรับบทความ: 8 ธันวาคม 2568

Abstract

The purpose of this academic article is to present a guideline for designing a drum-set practice process grounded in the components of creative thinking as defined by Guilford and Torrance namely fluency, flexibility, originality, and elaboration. These dimensions are integrated with key musical elements of the drum set, including rhythmic patterns, rudiments, dynamic control, tone color, ornamental notes, and musical structure. The purpose is to establish a systematic training model that enhances both technical performance skills and musical creativity.

The practice process consists of four developmental stages: 1) *Fluency Development*, which focuses on rhythmic pattern acquisition, rudiment variation, and the construction of a foundational rhythmic vocabulary; 2) *Flexibility Development*, involving orchestration variation, pattern transformation, and exploration of diverse sonic possibilities; 3) *Originality Development*, emphasizing

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาดุริยางคศาสตร์ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม อีเมล:
mos10560018@gmail.com

Lecturer of Department of Music, College of Music Mahasarakham University Email:
Mos10560018@gmail.com

sound characterization through tone analysis, orchestration, and voicing to build personal musical identity; and 4) *Elaboration Development*, which refines musical expression through dynamic shaping, textural layering, and repetition leading to a state of musical flow. Collectively, these stages provide a structured approach that enables drummers to cultivate creative musicianship and craft a distinctive artistic voice.

Keyword: COMPONENTS OF CREATIVE THINKING, PRACTICE PROCESS, DRUM-SET SKILL DEVELOPMENT

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการออกแบบกระบวนการฝึกซ้อมเครื่องดนตรีกลองชุดบนฐานความคิดสร้างสรรค์ โดยเชื่อมโยงองค์ประกอบความคิดสร้างสรรค์ของกิลฟอร์ดและทอเรนซ์ ได้แก่ ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม และความคิดละเอียดลออ กับองค์ความรู้ทางดนตรีของกลองชุดในด้านจังหวะ รูติเมนต์ ความยืดหยุ่นของเสียง สีสั่นของโทนเสียง โน้ตระดับ และโครงสร้างดนตรี เพื่อพัฒนาระบบการฝึกที่เสริมทั้งทักษะเชิงเทคนิคและการสร้างสรรค์เชิงดนตรีอย่างเป็นลำดับขั้น

กระบวนการฝึกประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การพัฒนาความคล่องแคล่วในการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ ผ่านการฝึกจดจำรูปแบบจังหวะ การแปลงรูติเมนต์ และการสร้างคลังความรู้จังหวะพื้นฐาน 2) การฝึกความคิดยืดหยุ่น โดยการทดลองย้ายตำแหน่งเสียง การแปลงรูปแบบจังหวะ และการสร้างความหลากหลายของคุณภาพเสียง 3) การค้นหาเสียงที่เป็นเอกลักษณ์ ผ่านการคัดแยกคุณลักษณะเสียง การประสมเสียง และการจัดสำเนียงเสียงเพื่อสร้างตัวตนทางดนตรี และ 4) การตกแต่งและขัดเกลา ด้วยการควบคุมไดนามิก การเพิ่มขึ้นเสียง และการทำซ้ำเพื่อเข้าสู่สภาวะลื่นไหลทางดนตรี กระบวนการดังกล่าวช่วยให้นักดนตรีกลองชุดพัฒนาทักษะเชิงสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบและสามารถออกแบบเสียงเฉพาะตนได้อย่างมีคุณภาพ

คำสำคัญ: คุณลักษณะของความคิดสร้างสรรค์ กระบวนการฝึกซ้อม การพัฒนาทักษะกลองชุด

บทนำ

เครื่องดนตรีกลองชุด เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องกระทบ ถือกำเนิดขึ้นในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 บทบาทของกลองชุดได้พัฒนามาจากการดนตรีสมัยใหม่ และกลายเป็นองค์ประกอบสำคัญแนวนดนตรีอันหลากหลายในปัจจุบัน เครื่องดนตรีกลองชุดประกอบไปด้วยกลองและฉาบหลากหลายชนิด จัดวางให้สามารถบรรเลงได้โดยนักดนตรีเพียงคนเดียว

บทบาทหลักคือการสร้างรากฐานทางจังหวะให้กับบทเพลง เปรียบเสมือนหัวใจหลักที่คอยขับเคลื่อนและกำหนดทิศทางให้กับเครื่องดนตรีชิ้นอื่นในวงดนตรีให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ในการฝึกซ้อมกลองชุดนั้น โดยทั่วไปมักมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการปฏิบัติในด้านของความคงที่ของความเร็ว ความแม่นยำของจังหวะ ความคล่องตัวจากการประสานงานของร่างกายของมือและเท้า และการเรียนรู้รูปแบบการดำเนินจังหวะ (Rhythmic Patterns) ที่เป็นพื้นฐานที่สามารถบรรเลงบทเพลงต่าง ๆ ในการแสดงได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ในการฝึกซ้อมกลองชุดเพื่อการบรรลุความเป็นเลิศทางเทคนิคการปฏิบัติเครื่องดนตรีเพียงอย่างเดียว นั้น อาจไม่เพียงพอต่อการเป็นนักดนตรีกลองชุดที่สมบูรณ์ เนื่องจากการบันทึกโน้ตจังหวะกลองชุดในบางครั้งนั้น ผู้ประพันธ์มักเขียนรูปแบบโน้ตปลายเปิดและกำหนดคำศัพท์ต่าง ๆ เพื่อให้คนดนตรีได้ตีความและสร้างสรรค์รูปแบบจังหวะและสำเนียงให้สอดคล้องตามแนวเพลง ซึ่งหากเน้นการบรรเลงตามโน้ตเพลงเพียงอย่างเดียวอาจจะแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์และสำเนียงของบทเพลงนั้น ๆ ได้อย่างชัดเจน โดยปัญหาที่พบบ่อยครั้งในกลุ่มนักดนตรีกลองชุด คือ การยึดติดรูปแบบที่คุ้นเคยและมีทักษะการสร้างสรรค์ทำนองที่ไม่หลากหลาย ส่งผลทำให้การสร้างสรรค์ทำนองหรือรูปแบบจังหวะต่าง ๆ ของในขณะการบรรเลงไม่ปรากฏให้เห็นมากนัก หรือในบางครั้งอาจจะไม่สามารถใช้ทักษะการด้นสด (Improvisation) ได้อย่างเป็นธรรมชาติในขณะการปฏิบัติเครื่องดนตรี (Bailey and Derek, 1992) ด้วยลักษณะนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงช่องว่างในการพัฒนากระบวนการทักษะความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์

แนวคิดเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) เป็นความสามารถทางสมองที่เป็นลักษณะของรูปแบบความคิดอเนกนัย (Divergent Thinking) ซึ่งเป็นความสามารถในการคิดได้หลายทิศทาง หลายแง่มุม เพื่อหาคำตอบที่หลากหลาย เป็นกระบวนการของการรับรู้ปัญหาหรือสิ่งที่ขาดหายไป เพื่อต่อยอดสู่การสร้างแนวคิดหรือสมมติฐานใหม่ การทดสอบสมมติฐาน และการสื่อสารให้เห็นผลลัพธ์นั้น โดยคุณลักษณะของความคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดของกิลฟอร์ดและทอเรนซ์สามารถสรุปเป็น 4 คุณลักษณะสำคัญได้ดังนี้ (Guilford, 1967; Torrance, 1974)

ลักษณะสำคัญของความคิดสร้างสรรค์

1. **ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency)** เป็นความสามารถในการคิดหาคำตอบหรือแนวทางแก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็วและมีปริมาณมากในเวลาจำกัด เป็นการระดมความคิดที่หลากหลายโดยยังไม่คำนึงถึงความถูกต้องหรือคุณภาพของความคิดนั้น ๆ มีลักษณะสำคัญ 3 ลักษณะได้แก่ 1) ความเร็วและความต่อเนื่อง โดยสามารถสร้างสรรค์ความคิดได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง 2) ไม่ติดขัดปริมาณ เป็นการมุ่งเน้นการผลิตแนวคิดให้ได้จำนวนมากที่สุด

และ 3) การเชื่อมโยง เป็นความสามารถในการนำความรู้และประสบการณ์เดิมมาเชื่อมโยง เพื่อสร้างเป็นแนวคิดใหม่ ๆ ได้อย่างรวดเร็ว

2. ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) คือ ความสามารถในการคิดหาคำตอบได้หลายประเภท หลายแง่มุม และสามารถปรับเปลี่ยนมุมมองหรือวิธีการคิดได้อย่างอิสระ ไม่ยึดติดอยู่กับกรอบความคิดเดิม ทำให้สามารถค้นพบแนวทางใหม่ ๆ ที่ต่างออกไป โดยหัวใจของความคิดยืดหยุ่นคือ ความหลากหลายที่มีคุณภาพของความคิด ซึ่งต่างจากความคิดคล่องแคล่วที่เน้นเพียงปริมาณและความถูกต้อง ลักษณะสำคัญของความคิดยืดหยุ่นได้แก่ 1) การคิดนอกกรอบ คือ สามารถมองข้ามข้อจำกัดหรือวิธีการเดิมที่เคยใช้ได้ผล 2) การเปลี่ยนมุมมอง คือ สามารถมองปัญหาจากมุมของคนอื่นหรือจากประเภทของวิธีแก้ปัญหาก็แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง 3) การดัดแปลงและประยุกต์ ความสามารถในการนำความรู้หรือสิ่งที่มีอยู่เดิมมาดัดแปลงใช้ในบริบทใหม่ได้อย่างเหมาะสม

3. ความคิดริเริ่ม (Originality) เป็นหัวใจของความคิดสร้างสรรค์ คือ ความสามารถในการคิดสิ่งที่แปลกใหม่ ไม่ซ้ำใคร หรือแตกต่างไปจากความคิดที่มีอยู่เดิม เป็นหัวใจสำคัญที่นำไปสู่การสร้างนวัตกรรมและความก้าวหน้า ความคิดนั้นอาจไม่เคยมีใครคิดมาก่อน หรือเป็นการผสมผสานสิ่งเก่าให้เกิดเป็นสิ่งที่ใหม่ที่น่าสนใจ ลักษณะสำคัญของความคิดริเริ่มได้แก่ 1) ความแปลกใหม่ (Novelty) เป็นความคิดที่ไม่ค่อยมีคนนึกถึง หรือไม่เคยมีใครนำเสนอมาก่อน 2) ความเป็นเอกลักษณ์ (Uniqueness) มีความโดดเด่น แตกต่างจากแนวทางปฏิบัติทั่วไปอย่างเห็นได้ชัด 3) การคิดค้นที่ไม่คาดฝัน (Surprise) มักเป็นความคิดที่ทำให้ผู้คนรู้สึกประหลาดใจหรือถึงเมื่อได้ยินหรือได้เห็น

4. ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) คือ ความสามารถในการขยายความหรือลงรายละเอียดของความคิดหลักให้สมบูรณ์และชัดเจนยิ่งขึ้น เป็นการตกแต่งและเชื่อมโยงองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อให้ความคิดนั้นสามารถปฏิบัติได้จริงและมีความสมบูรณ์แบบ มีลักษณะสำคัญได้แก่ 1) การขยายความเพิ่มเติมรายละเอียดและองค์ประกอบต่าง ๆ ให้กับความคิดหลัก 2) การตกแต่งทำให้แนวคิดมีความน่าสนใจ สวยงาม หรือสมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น และ 3) การวางแผนกำหนดขั้นตอน วิธีการ และทรัพยากรที่ต้องใช้เพื่อทำให้ความคิดนั้นเป็นจริง

องค์ความรู้ทางดนตรีของเครื่องดนตรีกลองชุดสู่การสร้างสรรค์ดนตรี

การพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ในฝึกซ้อมเครื่องดนตรีกลองชุดนั้น มีความสอดคล้องกันระหว่างคุณลักษณะของความคิดสร้างสรรค์และองค์ความรู้ทางด้านดนตรีในมิติของเครื่องดนตรีกลองชุด ซึ่งจะพัฒนาต่อเป็นวัตถุดิบของคลังความรู้และแนวทางในการฝึกซ้อมทักษะการสร้างสรรค์ทำนองกลองชุด โดยองค์ความรู้ทางด้านดนตรีในมิติของเครื่องดนตรีกลองชุดมีรายละเอียดดังนี้ (Pratt and Lawrence, 1942)

1. จังหวะ (Rhythm) คือองค์ประกอบที่เด่นชัดที่สุดของเครื่องดนตรีกลองชุด เป็นการจัดเรียงทำนอง ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างโครงสร้างรูปแบบจังหวะให้สอดคล้องกับชีพจรของบทเพลง (Pulse) ซึ่งเป็นพื้นฐานทางจังหวะหลักของบทเพลงที่ทำให้ผู้ฟังสามารถรับรู้และซาบซึ้งในบทเพลง มีรายละเอียดได้แก่

1.1 กรูฟ (Groove) คือ รูปแบบจังหวะที่เล่นซ้ำ ๆ และสร้างเอกลักษณ์ให้กับบทเพลง โดยส่วนใหญ่มักเป็นการประสานงานกันระหว่างเครื่องดนตรี โดยลักษณะของรูปแบบจังหวะที่ดีนั้น ต้องสามารถทำให้ผู้รับฟังหรือผู้เข้าชมรับรู้เข้าถึงจังหวะได้ และเกิดการตอบสนองต่ออารมณ์ เช่น การขยับตามเพลง เป็นต้น

1.2 การแบ่งจังหวะ (Subdivision) คือ การแบ่งส่วนย่อยจังหวะหลัก เช่น การตีไฮแฮทเป็นโน้ตเช็ตหนึ่งชั้น โน้ตเช็ตสองชั้น หรือโน้ตสามพยางค์ ที่เป็นตัวกำหนดความรู้สึกของเพลงนั้น ๆ

2. รูติเมนต์ (Rudiments) เปรียบเสมือนตัวอักษรหรือไวยากรณ์ของภาษา การตีกลอง เป็นชุดการปฏิบัติพื้นฐานที่เกิดจากการผสมผสานการตีด้วยมือขวาและมือซ้าย ในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่มีกลองทุกคนต้องฝึกฝน ในการการฝึกรูติเมนต์ ไม่ใช่แค่การฝึกเพื่อความเร็วเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการสร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่งในทุก ๆ ด้าน เช่น การควบคุมน้ำหนักในการตี ความสม่ำเสมอของการบรรเลงส่วนจังหวะ และความแม่นยำของมือทั้งข้าง โดยสิ่งที่สำคัญที่สุดของการฝึกซ้อมรูติเมนต์ คือ การสร้างคลังความรู้ทางด้านเทคนิคการปฏิบัติกลองชุดจากการฝึกซ้อมอย่างซ้ำ ๆ ให้เกิดความคล่องตัว เพื่อนำไปใช้สร้างสรรค์รูปแบบจังหวะต่าง ๆ ในขณะปฏิบัติ

3. ความยืดหยุ่นของเสียง (Dynamics) คือ ความดังและความเบาของการตี เพื่อสร้างอารมณ์และมิติให้กับบทเพลง เปรียบเสมือนลมหายใจและเสียงพูดที่แสดงถึงอารมณ์ความรู้สึก หากกลองชุดที่บรรเลงโดยไร้ความยืดหยุ่น จะส่งผลทำให้บทเพลงไม่มีมิติทางบทเพลง และขาดความไพเราะ รูปแบบของความยืดหยุ่นของเสียงนั้นสามารถแบ่งเป็น 2 ลักษณะได้แก่

3.1 สัญลักษณ์กำกับเสียงดนตรี (Definition and Symbols in Music) เป็นสัญลักษณ์ทางดนตรีที่กำหนดความดังและความเบาของทำนองเพลงโดยจะเรียงลำดับจากเบาที่สุดไปดังที่สุด

ตารางที่ 1 เครื่องหมายสัญลักษณ์กำกับเสียง

สัญลักษณ์	คำศัพท์	ความหมาย
<i>pp</i>	Pianissimo	เบามาก ๆ
<i>P</i>	Piano	เบา
<i>mp</i>	Mezzo Piano	ค่อนข้างเบา
<i>mf</i>	Mezzo Forte	ค่อนข้างดัง
<i>f</i>	Forte	ดัง
<i>ff</i>	Fortissimo	ดังมาก ๆ

3.2 เครื่องหมายการเน้นเสียง (Accents) คือ การจงใจตีโน้ตบางตัวให้ดังกว่าตัวอื่นเพื่อสร้างความโดดเด่น เช่น การเน้นเสียงไฮแฮทในจังหวะยก (Upbeat) การควบคุมน้ำหนักค่อย ๆ ดังขึ้นเรียกว่า เครสเซนโด (Crescendo) และค่อย ๆ เบาลงเรียกว่า ดีเครสเซนโด (Decrescendo) เพื่อสร้างความแตกต่างของมิติความดังและความเบา เป็นต้น

4. สีสันทันของโทนเสียง (Tone Color) แม้ว่าเครื่องดนตรีกลองชุดจัดอยู่ในเครื่องดนตรีประเภทที่ไม่มีระดับเสียงตัวโน้ต (Pitch) ที่ชัดเจนเหมือนเครื่องดนตรีเปียโนหรือกีตาร์ แต่อย่างไรก็ตาม เครื่องดนตรีกลองชุดสามารถสร้างโทนเสียงที่หลากหลายได้ โดยแต่ละเสียงจะมีเอกลักษณ์ที่มีความสอดคล้องกับลักษณะของเครื่องดนตรีของกลองชุด เช่น ลักษณะเสียงทุ้มของกระเดื่อง ลักษณะเสียงกลางผสมเสียงแหลมที่คมชัดของเครื่องดนตรีสแนร์ ลักษณะเสียงแหลมของเครื่องดนตรีไฮแฮท หรือลักษณะเสียงก้องกังวานของเครื่องดนตรีฉาบ เป็นต้น ซึ่งแต่ละเสียงนั้นล้วนมีเอกลักษณ์เฉพาะเครื่องดนตรี และนอกจากนี้ การควบคุมตำแหน่งการตีและการเลือกอุปกรณ์ในการตี ยังเป็นส่วนสำคัญในการปรับโทนเสียงให้เข้ากัน เช่น การกำหนดจุดตีในตำแหน่งที่ต่างกันบนเครื่องดนตรีกลองหรือฉาบจะให้เสียงที่ต่างกัน หรือการเลือกใช้ไม้กลองชนิดต่าง ๆ ให้เกิดเสียงที่แตกต่างกัน

5. โน้ตประดับ (Ornamental Notes) ในบริบทของกลองชุด คือ ส่วนประกอบโน้ตเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เติมแต่งจังหวะหลัก เพื่อเพิ่มสีสัน ความรู้สึก และมิติให้กับรูปแบบจังหวะของเครื่องดนตรีกลองชุด โน้ตประดับที่นิยมพบมากในการบรรเลงเครื่องดนตรีกลองชุด ได้แก่ 1) โกสต์โน้ต (Ghost Notes) เป็นสิ่งที่สร้างเอกลักษณ์ของรูปแบบจังหวะของกลองชุดได้ดีทำให้ผู้ฟังรับรู้ถึงมิติของเสียงที่แตกต่างออกไปจากจังหวะหลัก และ 2) กลุ่มโน้ตแฟรมและโน้ตดรา็ก (Flams and Drags) ถูกนำมาใช้เป็นโน้ตประดับเพื่อเพิ่มความหนาแน่นของเสียงและน้ำหนักให้กับโน้ตตัวหลัก

6. รูปแบบและโครงสร้าง (Form & Structure) โครงสร้างทางดนตรี หรือฟอร์ม (Form) คือ แผนผังหรือสถาปัตยกรรมของบทเพลง เพื่อให้บทเพลงมีความสมดุล น่าสนใจ และง่ายต่อการจดจำสำหรับผู้ฟัง บทบาทของเครื่องดนตรีกลองชุดในโครงสร้างทางดนตรี เป็นกระบวนการชี้นำโครงสร้างของเพลงให้ผู้ฟังและนักดนตรีร่วมรับรู้ถึงทิศทางการดำเนิน บทเพลงหรือจังหวะ เช่น การกำหนดท่อนเพลงโดยการบรรเลงใช้จังหวะที่แตกต่างกัน หรือการสร้างสรรค์รูปแบบจังหวะเชื่อมท่อนเพลงในแต่ละท่อน

คุณลักษณะของความคิดสร้างสรรค์ในมิติของการปฏิบัติกลองชุด

คุณลักษณะของความคิดสร้างสรรค์ในมิติของกลองชุด ผู้เขียนได้เชื่อมโยงคุณลักษณะ ความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 4 ด้านให้มีความสอดคล้องกับองค์ความรู้ทางด้านดนตรีในมิติของกลองชุด เพื่อหาความสัมพันธ์และนำไปสู่แนวทางการออกแบบกระบวนการฝึกซ้อม เครื่องดนตรีกลองชุด โดยมีกระบวนการตามกรอบแนวคิดดังนี้

กรอบแนวคิดที่ 1 การเชื่อมโยงความสัมพันธ์คุณลักษณะของความคิดสร้างสรรค์และความรู้ทางด้านดนตรีในมิติของเครื่องดนตรีกลองชุด

จากกรอบแนวคิดที่ 1 แสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์และองค์ความรู้ทางด้านดนตรี นำไปสู่แนวทางการออกแบบกระบวนการฝึกซ้อมเครื่องดนตรีกลองชุด ผ่านองค์คุณลักษณะของความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่

1) ทักษะความคิดคล่องแคล่ว เกี่ยวกับข้องกับความรู้ทางด้านรูปแบบจังหวะกลองชุด รุติเมนต์ และโน้ตระดับ ซึ่งความรู้พื้นฐานในการสร้างสรรค์พื้นผิวของทำนองหรือรูปแบบจังหวะในบทเพลง

2) ทักษะความคิดยืดหยุ่น เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ทางด้านความหยุ่นของเสียงและสีสนของโทนเสียง ซึ่งเป็นองค์ความรู้พื้นฐานในการสร้างสรรค์มิติของทำนองกลองชุดในบทเพลงให้มีความไพเราะ

3) ทักษะความคิดริเริ่ม เป็นทักษะที่ประยุกต์ใช้ความรู้ด้านจังหวะกลองชุด รุติเมนต์ โน้ตระดับ รูปแบบและโครงสร้างของทำนอง นำมาริเริ่มสร้างสรรค์ทำนองหรือรูปแบบจังหวะกลองชุดของบทเพลง

4) ความคิดละเอียดลออ เป็นทักษะวิเคราะห์เชิงลึกเพื่อขัดเกลาทำนองที่ได้จากการริเริ่มสร้างสรรค์ โดยประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางด้านความยืดหยุ่นของเสียง สีสนของโทนเสียง รูปแบบและโครงสร้างบทเพลง มาวิเคราะห์และประเมินผลซ้ำ เพื่อหาจุดลงตัวของทำนองกลองชุดของบทเพลงที่ได้ทำการสร้างสรรค์ขึ้นมา

การออกแบบกระบวนการฝึกซ้อมเครื่องดนตรีกลองชุดผ่านองค์ประกอบความคิดสร้างสรรค์

การจัดระบบการฝึกซ้อมสามารถแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนหลักโดยยึดกรอบแนวคิดการเชื่อมโยงความสัมพันธ์คุณลักษณะของความคิดสร้างสรรค์และความรู้ทางด้านดนตรีในมิติของเครื่องดนตรีกลองชุด มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาความคล่องแคล่วในการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ (Development of Fluency in Knowledge Application)

ขั้นตอนนี้มุ่งเน้นการออกแบบกระบวนการฝึกซ้อมที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความคล่องแคล่วในการคิดและตอบสนองทางดนตรีอย่างเป็นธรรมชาติ โดยใช้องค์ความรู้พื้นฐานด้านจังหวะ เป็นฐานในการพัฒนาความคล่องแคล่วเชิงความคิด ผู้เรียนจำเป็นต้องมีความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับอัตราจังหวะ ส่วนจังหวะ และรูปแบบจังหวะหลัก รวมถึงทักษะด้านรุติเมนต์ ซึ่งเป็นโครงสร้างของการใช้มือทั้งสองข้างอย่างเป็นระบบ โดยความรู้พื้นฐานเหล่านี้จะถูกนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการคิด การจำ และการปรับรูปแบบจังหวะเมื่อทำการปฏิบัติกลองชุด โดยมีกระบวนการฝึกซ้อมในขั้นตอนนี้ถูกออกแบบให้ผู้เรียน รับรู้ จดจำ ประยุกต์ใช้ดังนี้

1.1 การกำหนดและจดจำรูปแบบจังหวะพื้นฐานเพื่อสร้างความคล่องแคล่ว

เป็นกระบวนการที่ผู้สอนออกแบบชุดจังหวะพื้นฐานอย่างเป็นลำดับ โดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ของส่วนจังหวะและเทคนิคที่ต้องการพัฒนา เช่น การกำหนดรูปแบบจังหวะแบบเชบิตหนึ่งชั้นในเทคนิคซิงเกิลสโตรก (Single Stroke) หรือเชบิตสองชั้นดับเบิลสโตรก (Double Stroke) ที่จำเป็นต่อการสร้างเนื้อเสียง ผู้เรียนจะฝึกซ้อมรูปแบบจังหวะแต่ละชุดอย่างสั้น กระชับ และเป็นช่วงจังหวะที่สามารถจดจำได้ง่าย ขั้นตอนนี้เปรียบเสมือนการวางรากฐานทางภาษา ที่ผู้เรียนต้องจดจำคำศัพท์ (Vocabulary of Rhythms) เพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในการสร้างประโยคทางจังหวะในระดับสูงขึ้น การซ้อมจังหวะซ้ำ ๆ อย่างมีแบบแผน จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียกใช้รูปแบบจังหวะได้อย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องใช้เวลาในการคิดมาก ทำให้ความคิดและการตอบสนองทางดนตรีเป็นไปอย่างคล่องตัว

ภาพที่ 1 แบบฝึกหัดย่อยเพื่อสร้างความคล่องแคล่วและทักษะการจดจำในการเก็บเป็นวัตถุดิบในคลังความรู้

1. เทคนิค Single Stroke	2. เทคนิค Single Stroke	3. เทคนิค Double Stroke
		
4. รูปแบบจังหวะที่ 1	5. รูปแบบจังหวะที่ 2	6. รูปแบบจังหวะที่ 3
		

ที่มา: จัดทำโดย Watcharagon, 2025

จากภาพที่ 1 แสดงตัวอย่างแบบฝึกหัดย่อยที่ออกแบบมาเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างเทคนิคครุติเมตกับโครงสร้างของส่วนจังหวะแบบพื้นฐาน โดยแบบฝึกหัดประกอบด้วยรูปแบบจังหวะหลากหลายประเภท หมายเลข 1 ตัวอย่างจังหวะเชบิตหนึ่งชั้นในรูปแบบเทคนิคซิงเกิลสโตรก ตามด้วย หมายเลข 2 ตัวอย่างจังหวะเชบิตสองชั้นที่ยังใช้การลงมือแบบซิงเกิลสโตรก แต่เพิ่มความถี่ของจังหวะย่อยให้ผู้เรียนรับรู้ความแตกต่างของระดับส่วนจังหวะ และหมายเลข 3 เป็นแบบฝึกหัดจังหวะเชบิตสองชั้นที่เปลี่ยนไปใช้เทคนิคดับเบิลสโตรก ซึ่งช่วยเสริมสร้างความแม่นยำและการควบคุมแรงส่งของมือแต่ละข้าง ในส่วนของรูปแบบจังหวะกลองชุดประกอบด้วย หมายเลข 4 หมายเลข 5 และหมายเลข 6 โดยจังหวะเหล่านี้เป็นตัวอย่างรูปแบบจังหวะที่แตกต่างกัน ซึ่งหากผู้ฝึกนั้นเก็บเกี่ยวการองค์ความรู้ทางด้านเทคนิค

และรูปแบบจังหวะในจำนวนมากและหลากหลาย จะส่งผลทำให้ผู้เรียนฝึกสามารถนำข้อมูลองค์ความรู้ดังกล่าว สู่การพัฒนาความคล่องแคล่วอย่างเป็นระบบ และทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงรูปแบบจังหวะกับเทคนิคการใช้มือได้อย่างรวดเร็ว เกิดความจำเชิงกลไก (Motor Memory) และสามารถนำคลังรูปแบบที่ฝึกมาไปประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์จังหวะใหม่ได้อย่างคล่องแคล่วในขั้นตอนถัดไป

1.2 การแปลงรูติเมนต์ (Rudiments Variation) เป็นกระบวนการที่มุ่งพัฒนาทักษะความคิดริเริ่ม โดยให้ผู้เรียนสามารถนำชุดเทคนิครูติเมนต์พื้นฐานมาดัดแปลงหรือจัดเรียงใหม่ เพื่อสร้างรูปแบบจังหวะที่หลากหลายยิ่งขึ้น กระบวนการแปลงรูติเมนต์นี้เป็นขั้นตอนที่ช่วยให้ผู้เรียนไม่เพียงจดจำรูติเมนต์ในรูปแบบดั้งเดิมเท่านั้น แต่ยังสามารถตีความ ปรับเปลี่ยน ผสมผสาน รูปแบบต่าง ๆ ให้เกิดเป็นรูปแบบจังหวะใหม่ตามบริบททางดนตรีที่ต้องการได้

ภาพที่ 2 การแปลงแขนงรูติเมนต์ในรูปแบบจังหวะต่าง ๆ

ที่มา: จัดทำโดย Watcharagon, 2025

จากภาพที่ 2 แสดงกระบวนการแปลงรูติเมนต์ในรูปแบบจังหวะที่หลากหลาย โดยผู้ฝึกซ้อมสามารถนำรูติเมนต์พื้นฐานไปจัดเรียงใหม่ สร้างรูปแบบจังหวะที่แตกต่างกันออกไปตามจำนวนและเงื่อนไขที่ผู้ฝึกกำหนด กระบวนการแตกแขนงในลักษณะนี้ต้องอาศัยความเข้าใจเชิงเทคนิคจากคลังความรู้ด้านรูติเมนต์หรือรูปแบบผสม รวมถึงความชำนาญระดับหนึ่งในการควบคุมมือและจังหวะ เพื่อให้ผู้ฝึกสามารถดัดแปลงรูปแบบที่มีอยู่เดิมไปสู่แนวคิดใหม่ได้อย่างสิ้นไหว โดยการฝึกแตกแขนงรูติเมนต์ในลักษณะนี้ จึงไม่เพียงเน้นการทำซ้ำเชิงกลไก แต่เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ ปรับเปลี่ยน และทดลองสร้างรูปแบบที่แตกต่าง ซึ่งช่วยพัฒนา

ความคล่องแคล่วทางความคิดสร้างสรรค์ ทั้งในด้านการสร้างแนวคิดจังหวะใหม่ การเลือกใช้ส่วนจังหวะที่หลากหลายและการออกแบบกลุ่มเสียงให้สอดคล้องกับบริบทดนตรีที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 การฝึกความคิดยืดหยุ่นในการพัฒนาจังหวะ (Flexibility Rhythm Development)

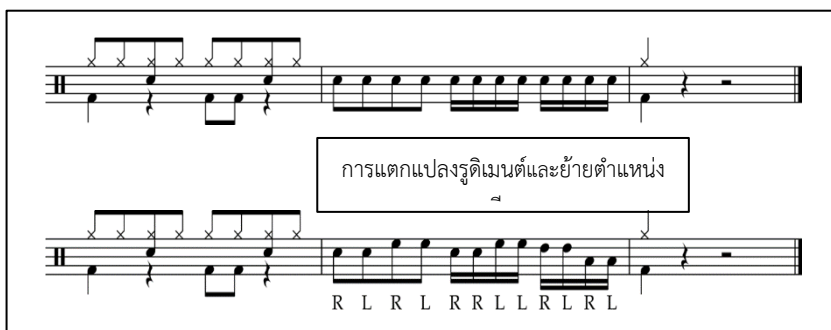
เป็นขั้นตอนที่เน้นการพัฒนาสมรรถนะด้านความคิดยืดหยุ่น ซึ่งเป็นความสามารถในการปรับเปลี่ยนรูปแบบจังหวะ มองแนวคิดทางดนตรีจากหลายมิติ และขยายรูปแบบการบรรเลงให้มีความหลากหลายมากขึ้น กระบวนการนี้มีบทบาทสำคัญในการเสริมการคิดเชิงสร้างสรรค์ ทำให้ผู้เรียนสามารถดัดแปลงจังหวะที่คุ้นเคยไปสู่รูปแบบใหม่ได้อย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ

2.1 การแปลงตำแหน่งเสียงกลอง (Orchestration Variation)

การแปลงตำแหน่งเสียงกลองเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนนำรูปแบบจังหวะพื้นฐานที่ได้ฝึกฝนจากขั้นตอนแรกมาบรรเลงซ้ำอีกครั้ง แต่เพิ่มเติมความคิดสร้างสรรค์ผ่านการเปลี่ยนตำแหน่งการตีไปยังส่วนประกอบต่าง ๆ ของกลองชุด ซึ่งการเปลี่ยนตำแหน่งนี้ส่งผลให้เกิดโทนเสียงใหม่ที่แตกต่างจากเดิม และช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงความหลากหลายของสีน้เสียงในกลองชุด โดยสามารถฝึกกระบวนการฝึกเกิดประสิทธิภาพของการฝึกซ้อมในขั้นตอนนี้ควรเป็นระบบ ดังนี้

- 1) ทบทวนรูปแบบจังหวะเดิมที่ได้จากขั้นตอนแรก ผู้เรียนเริ่มด้วยการบรรเลงลูกส่งเดิมเพื่อสร้างความมั่นคงด้านจังหวะและความแม่นยำของมือและเท้า
- 2) กำหนดตำแหน่งใหม่สำหรับการจัดวางเสียง ผู้สอนหรือผู้เรียนเลือกตำแหน่งบนกลองชุดที่จะย้ายรูปแบบเดิมไป
- 3) ทดลองบรรเลงบนตำแหน่งใหม่อย่างช้า ๆ เพื่อทำความเข้าใจ ขั้นตอนนี้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจการเปลี่ยนโทนเสียง การส่งแรงของมือ และตำแหน่งการลงเสียงแต่ละส่วน
- 4) เพิ่มระดับความซับซ้อน เมื่อผู้เรียนคุ้นเคยแล้ว จึงเพิ่มความเร็ว เพิ่มโน้ตประดับ หรือเพิ่มองค์ประกอบจากเทคนิคเดิม เพื่อสร้างความหลากหลาย และเปรียบเทียบโทนเสียงและคุณภาพเชิงดนตรี

ภาพที่ 3 การย้ายตำแหน่งเสียง

ที่มา: จัดทำโดย Watcharagon, 2025

จากภาพที่ 3 แสดงตัวอย่างกระบวนการฝึกทดลองย้ายตำแหน่งเสียงกลอง จากรูปแบบจังหวะดั้งเดิมไปสู่ตำแหน่งใหม่บนส่วนประกอบต่าง ๆ ของกลองชุด เพื่อสร้างความหลากหลายทางโทนเสียงและเพิ่มมิติเชิงสร้างสรรค์ให้กับรูปแบบจังหวะเดิม การฝึกในลักษณะนี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจคุณลักษณะของเสียงที่แตกต่างกันตามตำแหน่งการตี

2.2 การแปลงรูปแบบจังหวะ (Patterns Variation) เป็นการแปลงรูปแบบจังหวะหลักให้มีความแปลกใหม่และซับซ้อนยิ่งขึ้นซึ่งความซับซ้อนจะขึ้นอยู่กับคลังความรู้ที่ผู้ฝึกได้ฝึกฝน

ขั้นตอนที่ 3 การค้นหาเสียงที่เป็นเอกลักษณ์ (Originality Development)

ขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการที่ต่อยอดจากความคล่องแคล่ว (ขั้นตอนที่ 1) และความคิดยืดหยุ่นในการจัดวางเสียงกลอง (ขั้นตอนที่ 2) ไปสู่การพัฒนา “เอกลักษณ์ทางเสียง” ของผู้บรรเลง โดยเน้นการวิเคราะห์และจัดเรียงเสียงในเครื่องดนตรีกลองชุดอย่างมีหลักการ กระบวนการฝึกซ้อมในขั้นตอนนี้อาศัยทั้งทักษะความคิดละเอียดลออ (Elaboration) และทักษะการวิเคราะห์โดยใช้กรอบแนวคิดทางดนตรีวิทยา (Musicology) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจที่มาของเสียง แนวปฏิบัติประจำแนวเพลง (stylistic conventions) และวิวัฒนาการของรูปแบบจังหวะแต่ละประเภท อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการออกแบบเสียงให้มีความละเอียด ลุ่มลึก และมีเอกลักษณ์เฉพาะตน กระบวนการฝึกซ้อมในขั้นตอนนี้มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะสำคัญสองประการ ได้แก่ การประสมเสียง (Orchestration) และ การจัดสำเนียงเสียง (Voicing) ซึ่งเป็นเครื่องมือหลักในการทำให้ผู้บรรเลงสามารถขยับจากบทบาท “ผู้ตี” ไปสู่ “ผู้เรียบเรียงเสียงกลองชุด” ที่สามารถออกแบบโครงสร้างเสียงได้อย่างมีคุณภาพ

3.1 การคัดแยกและจัดเรียงคุณลักษณะของเสียง เป็นกระบวนการศึกษาคุณลักษณะเสียงของส่วนประกอบต่าง ๆ ในกลองชุดอย่างเป็นระบบ โดยผู้เรียนต้องวิเคราะห์คุณภาพเสียงพื้นฐาน เช่น โทนเสียงระดับทุ้ม เสียงกลาง และเสียงแหลม ความกังวาน ระยะเวลาของเสียง การตอบสนองต่อแรงตี รวมถึงอิทธิพลของปัจจัยทางกายภาพ ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถแยกแยะและเลือกใช้เสียงได้อย่างมีเหตุผล (Roederer, 2008)

3.2 การประสมเสียง (Orchestration) แนวคิด Orchestration ในดนตรีคลาสสิกเป็นการเลือกและจัดวางเสียงจากเครื่องดนตรีต่าง ๆ เพื่อสร้างเนื้อเสียงที่มีมิติ เมื่อประยุกต์ใช้กับกลองชุด Orchestration คือ กระบวนการตัดสินใจเลือกตำแหน่งของการบรรเลงวลีเชิงจังหวะ (Rhythmic Phrase) บนส่วนประกอบต่าง ๆ ของกลองชุด เพื่อสร้างบุคลิกเฉพาะของจังหวะนั้น (Riley, 1994)

3.3 การจัดสำเนียงเสียง (Voicing) การจัดสำเนียงเสียงเป็นกระบวนการออกแบบการเกิดขึ้นของเสียงหลายตำแหน่งในเวลาเดียวกัน (Simultaneous Sound Organization) ซึ่งเป็นขั้นที่ต่อยอดจากการประสมเสียง หากการประสมเสียง คือ การกำหนด “เสียงใดจะถูกใช้ในตำแหน่งใด” การจัดสำเนียงเสียงคือการกำหนดว่า “เสียงใดจะเกิดขึ้นพร้อมกัน” เพื่อให้ได้คุณภาพเสียงรวมที่ต้องการ เช่น การผสมเสียงสนับเร้า ๆ

กับเสียงไฮแฮทปิด หรือการประสานเสียงเท้าและมือให้เกิดความกลมกลืนตามโครงสร้างจังหวะที่ออกแบบไว้ (Erskine, 1988)

ขั้นตอนที่ 4 การตกแต่งและขัดเกลา (Elaboration Development)

ขั้นตอนนี้เป็นช่วงสุดท้ายของกระบวนการฝึกปฏิบัติกลองชุด ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาความคล่องตัวของเสียงและทำนองให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยต่อยอดจากทักษะพื้นฐานด้านความคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น และการค้นหาเอกลักษณ์เสียง สู่การสร้างมิติทางดนตรีที่มีความละเอียด ประณีต และเต็มไปด้วยสีสันทางการบรรเลง ในขั้นตอนนี้ ผู้ฝึกซ้อมจะประยุกต์องค์ประกอบทางเสียงทั้งหมด ได้แก่ โดนามิก น้ำหนักเสียง โน้ตประดับ การควบคุมเทคนิค และการจัดวางตำแหน่งเสียง เพื่อปรับแต่งทำนองและโครงสร้างจังหวะให้มีความกลมกลืนและน่าฟังที่สุด กระบวนการสามารถแบ่งเป็นองค์ประกอบดังนี้

4.1 การควบคุมความยืดหยุ่นของความดัง-เบา (Dynamic Control) เป็นกระบวนการนำจังหวะที่ได้จากขั้นตอนก่อนหน้ามาบรรเลงซ้ำ พร้อมปรับแต่งระดับความดัง-เบาของโน้ตแต่ละตัวอย่างประณีต ผู้ฝึกต้องควบคุมโดนามิกในทุกตำแหน่งเพื่อให้เกิดความสอดคล้องของน้ำหนักเสียงตลอดทั้งวลีดนตรี การฝึกในส่วนนี้ช่วยพัฒนาความละเอียดทางการฟังและสร้างความต่อเนื่องทางอารมณ์ของทำนองกลองชุด

4.2 การเพิ่มสีสันของเสียง (Textural Layering) เป็นกระบวนการเสริมชั้นเสียง (texture) ผ่านการเพิ่มโน้ตประดับและเทคนิคเสริมที่สัมพันธ์กับรูติเมนต์ และการประสานงานมือ-เท้าที่ผู้เรียนได้ฝึกมาแล้ว ตัวอย่างเช่น การเหยียบไฮแฮทในจังหวะยก การตีขอบฉาบเบาเพื่อเพิ่มประกายเสียง และการใช้เทคนิค Rudiment เช่น Flam หรือ Drag เพื่อสร้างความหนาแน่นของเสียง ซึ่งการเพิ่มชั้นเสียงเหล่านี้ทำให้จังหวะมีความกลมกลืนชวนฟัง และมีบุคลิกที่ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งถือเป็นขั้นตอนสำคัญในการขัดเกลาคุณภาพการบรรเลง

4.3 การทำซ้ำ (Repetition) เพื่อเข้าสู่สภาวะคล่องตัวสูงสุด เป็นกระบวนการทบทวนและฝึกซ้ำรูปแบบจังหวะหรือเสียงที่ได้สร้างสรรค์ในขั้นตอนก่อนหน้า เพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะเชิงกลไก (Motor Skill) และการตอบสนองที่เป็นธรรมชาติ กระบวนการนี้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าสู่ “สภาวะลื่นไหล” (Flow State) ตามแนวคิดของ Csikszentmihalyi (1990) ซึ่งเป็นภาวะที่ผู้ปฏิบัติจดจ่อกับกิจกรรมอย่างเต็มที่จนเกิดสมดุลระหว่างความท้าทายกับระดับทักษะของตนเอง

บทสรุป

บทความนี้ได้นำเสนอแนวทางการออกแบบกระบวนการฝึกซ้อมเครื่องดนตรีกลองชุด โดยอาศัยลักษณะความคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดของกิลฟอร์ดและทอเรนซ์เป็นกรอบแนวคิดหลัก ซึ่งประกอบด้วยความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม และความคิดละเอียดลออ โดยได้นำองค์ประกอบเหล่านี้มาบูรณาการเข้ากับองค์ความรู้ด้านจังหวะ รูติเมนต์ คุณลักษณะเสียง

และเทคนิคการปฏิบัติเครื่องดนตรีกลองชุด เพื่อพัฒนากระบวนการฝึกซ้อมที่มีความเป็นระบบ และตอบสนองต่อความต้องการของนักดนตรีร่วมสมัย โดยแนวทางการฝึกซ้อมที่นำเสนอ ในบทความนี้ประกอบด้วยสี่ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ 1) การพัฒนาความคล่องแคล่วในการ ประยุกต์ใช้องค์ความรู้ 2) การฝึกความคิดยืดหยุ่นในการพัฒนาจังหวะ 3) การค้นหาเสียงที่เป็น เอกลักษณ์ 4) การตกแต่งและขัดเกลา เพื่อนำทักษะทั้งหมดมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเสียง และจังหวะที่มีมิติทางดนตรีอย่างลุ่มลึกจนเกิดความเป็นธรรมชาติในการบรรเลง

ผลลัพธ์จากการบูรณาการลักษณะความคิดสร้างสรรค์เข้ากับการฝึกซ้อมในแต่ละ ขั้นตอนทำให้นักดนตรีสามารถพัฒนาศักยภาพได้ทั้งในด้านทักษะทางเทคนิคและทักษะ เชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะการออกแบบสำเนียงเฉพาะตน การด้นสด และการพัฒนาแนวทางการ บรรเลงที่มีความโดดเด่นมากขึ้น กระบวนการฝึกซ้อมตามแนวคิดนี้จึงเป็นแนวทางสำคัญ ที่ช่วยสนับสนุนการพัฒนานักดนตรีกลองชุดให้มีความสามารถรอบด้านและสอดคล้องกับ ความต้องการของดนตรีร่วมสมัยในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- Bailey, D. (1992). *Improvisation: its nature and practice in music*. Da Capo Press.
- Csikszentmihalyi, M. (1990). *Flow: the psychology of optimal experience*. Harper & Row.
- Erskine, P. (1988). *Drum concepts and techniques*. Hal Leonard Corporation.
- Guilford, J. P. (1967). *The nature of human intelligence*. McGraw-Hill.
- Hemmings, R. (2020) *Basic drum patterns & concepts for beginners*.
www.leicesterdrumschool.co.uk.
- Pratt & Lawrence, G. (1942). *Stick control for the snare drummer*. Alfred Music.
- Riley, J. (1994). *The art of bop drumming*. Alfred Music.
- Roederer, J. G. (2008). *The physics and psychophysics of music: An Introduction*. Springer.
- Suthachit, N. (2558). *Psychology of Music teaching*: Chulalongkorn University Press.
- Torrance, E. P. (1974). *Torrance tests of creative thinking: norms-technical manual*. Ginn and Company.

การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบคลังข้อมูลภาษาของประกาศรับสมัครงาน
ภาษาอังกฤษเชิงธุรกิจในอุตสาหกรรมที่ต่างกัน
A Comparative Corpus Analysis of Business English Job
Advertisements across Different Industries

รังสรรค์ หล้าคำจา¹ ธนาภัสร์ สนธิรักษ์² และ วิมลพร ระเวงวัลย์³
Rungsan Lakhamja¹ Thanaphat Sonthirak² and Wimolphon Rawengwan³

วันที่ส่งบทความ: 24 ตุลาคม 2568, วันที่แก้ไขบทความ: 26 ธันวาคม 2568,
วันที่ตอบรับบทความ: 28 ธันวาคม 2568

Abstract

This study analyzed and compared language use in business English job advertisements across four industries—Finance, Information Technology, Healthcare, and Marketing—using a corpus linguistics approach. A total of 400 job ads from major online platforms (January–June 2024) were examined through AntConc 4.0, LancsBox 6.0, ATLAS.ti, and SPSS. Analyses focused on word frequency, lexical bundles, and personality traits based on the Big Five Model. Results showed significant differences ($p < 0.001$) among industries. Finance highlighted systematicity with “financial,” “analysis,” and “compliance”; Technology stressed innovation with “agile” and “development”; Healthcare emphasized care with “patient care” and “safety”; Marketing focused on creativity with “communication” and “brand.” Personality analysis revealed dominant traits: Conscientiousness (Finance, 89%), Openness (Technology, 78%), Agreeableness (Healthcare, 91%), and Extraversion (Marketing, 85%). The findings can inform business English curriculum design to align with industry-specific demands and better prepare learners for future careers.

Keywords: CORPUS LINGUISTICS, BUSINESS ENGLISH, JOB ADVERTISEMENTS, COMPARATIVE ANALYSIS, PERSONALITY

^{1, 2, 3} อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
Lecturers, Foreign Languages Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon
Sawan Rajabhat University Corresponding author; E-mail address: rungsan.l@nsru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้วิเคราะห์และเปรียบเทียบการใช้ภาษาในประกาศรับสมัครงานภาษาอังกฤษเชิงธุรกิจของ 4 อุตสาหกรรม ได้แก่ การเงิน เทคโนโลยี สุขภาพ และการตลาด โดยใช้แนวทางภาษาศาสตร์คลังข้อมูล ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูล 400 รายการจากแพลตฟอร์มออนไลน์ช่วงมกราคม-มิถุนายน 2567 และวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม AntConc 4.0, LancsBox 6.0, ATLAS.ti และ SPSS เพื่อศึกษาความถี่คำ กลุ่มคำ และบุคลิกภาพตามแบบจำลอง Big Five ผลการวิจัยพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.001$) การเงินเน้นความเป็นระบบ (financial, analysis, compliance) เทคโนโลยีเน้นนวัตกรรม (innovation, agile, development) สุขภาพเน้นการดูแล (patient care, safety) และการตลาดเน้นความคิดสร้างสรรค์ (creative, communication, brand) บุคลิกภาพเด่นคือ Conscientiousness (การเงิน 89%) Openness (เทคโนโลยี 78%) Agreeableness (สุขภาพ 91%) และ Extraversion (การตลาด 85%) ผลลัพธ์ช่วยพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษธุรกิจให้ตรงกับความต้องการตลาดแรงงาน

คำสำคัญ: ภาษาศาสตร์คลังข้อมูล ประกาศรับสมัครงาน ภาษาอังกฤษธุรกิจ การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ บุคลิกภาพองค์กร

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์และอุตสาหกรรม 4.0 ภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญในด้านการสื่อสารทางธุรกิจระดับนานาชาติ โดยเฉพาะในการสรรหาบุคลากร ซึ่งประกาศรับสมัครงาน (job advertisements) ทำหน้าที่สะท้อนทั้งทักษะ ความสามารถ ค่านิยม และบุคลิกภาพที่องค์กรต้องการ ข้อมูลจาก LinkedIn Global Talent Trends (2024) ระบุว่า 87% ของบริษัทข้ามชาติใช้ภาษาอังกฤษในประกาศงาน และ 92% ของผู้สมัครในเอเชียแปซิฟิกมองว่าทักษะภาษาอังกฤษเป็นปัจจัยสำคัญในการได้งาน ขณะที่รายงานของ McKinsey & Company (2023) พบว่า 73% ของนายจ้างขาดบุคลากรที่มีทักษะภาษาอังกฤษเฉพาะทางเพียงพอ อย่างไรก็ตาม การเรียนการสอนภาษาอังกฤษเชิงธุรกิจในปัจจุบันยังเน้นเนื้อหาทฤษฎีมากกว่าการวิเคราะห์ภาษาจากข้อมูลจริง ส่งผลให้ไม่สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะของแต่ละอุตสาหกรรม การขาดการศึกษาเชิงลึกด้านการใช้ภาษาตามบริบทงานจริง โดยเฉพาะการสะท้อนบุคลิกภาพและทัศนคติขององค์กร จึงเป็นช่องว่างทางวิชาการสำคัญ งานวิจัยนี้จึงมุ่งใช้แนวทางภาษาศาสตร์คลังข้อมูล (Corpus Linguistics) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการใช้ภาษาในประกาศรับสมัครงานเชิงธุรกิจอย่างเป็นระบบและเชิงประจักษ์

แนวคิดทฤษฎีภาษาศาสตร์คลังข้อมูล

ภาษาศาสตร์คลังข้อมูล (Corpus Linguistics) เป็นแนวทางการศึกษาภาษาที่อาศัยข้อมูลภาษาจริงจำนวนมากเพื่อวิเคราะห์รูปแบบและโครงสร้างทางภาษาอย่างเป็นระบบ (Biber et al., 1998) โดยมีหลักการสำคัญ 4 ประการ ได้แก่

1. การวิเคราะห์เชิงประจักษ์ (Empirical Analysis) ศึกษาภาษาจากข้อมูลจริงแทนการอ้างอิงทฤษฎีเพียงอย่างเดียว (McEnery & Hardie, 2012)
2. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) ใช้สถิติและความถี่ค่าเพื่อค้นหารูปแบบที่มีนัยสำคัญ (Gries, 2021)
3. การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (Comparative Analysis) เปรียบเทียบการใช้ภาษาระหว่างชุดข้อมูล เช่น ประเภทข้อความหรืออุตสาหกรรม (Brezina, 2018)
4. การใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ประมวลผลข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อค้นหารูปแบบที่มนุษย์ไม่สามารถสังเกตได้ด้วยตนเอง

การพัฒนาและประยุกต์ใช้

Sinclair (1991) เป็นผู้บุกเบิกการใช้ข้อมูลจริงในการศึกษาภาษา ซึ่งต่อมาได้รับการพัฒนาอย่างกว้างขวางในภาษาศาสตร์ประยุกต์ โดยเฉพาะด้าน English for Specific Purposes (ESP) และการเรียนการสอนภาษา (Koester, 2010) ปัจจุบันแนวทางนี้ถูกนำมาใช้ในบริบทธุรกิจ เช่น การวิเคราะห์ภาษาธุรกิจ การสื่อสารองค์กร และการออกแบบหลักสูตรภาษาอังกฤษธุรกิจ

งานวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์ประกาศงาน

Askehave (2007) พบว่าประกาศงานในมหาวิทยาลัยยุโรปสะท้อนกระบวนการทำให้การศึกษาเป็นเชิงตลาด (marketization) ผ่านการใช้สรรพนามและถ้อยคำเชิงโน้มน้าวที่มุ่ง “ขายภาพลักษณ์” ของสถาบัน มากกว่าบรรยายหน้าที่งานเพียงอย่างเดียว ขณะที่ Jaworska และ Krishnamurthy (2012) แสดงให้เห็นว่าการเลือกใช้คำเกี่ยวกับเพศและความเท่าเทียมในประกาศงานมีผลต่อการรับรู้ของผู้อ่านเกี่ยวกับความยุติธรรมและการเปิดกว้างขององค์กร Koller et al. (2013) วิเคราะห์ประกาศงานจากหลายอุตสาหกรรมในสหราชอาณาจักร พบความแตกต่างชัดเจนในการใช้คำเทคนิค คำคุณศัพท์ และกลุ่มคำที่สะท้อนทั้งลักษณะงานและอัตลักษณ์ขององค์กร งานของ Kim และ Lee (2019) ในอุตสาหกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศของเกาหลีใต้ และ Tanaka กับ Suzuki (2020) ในบริบทญี่ปุ่น ชี้ให้เห็นว่าภาษาที่ใช้ในประกาศงานมีลักษณะเฉพาะตามวัฒนธรรมและบริบทอุตสาหกรรม เช่น การเน้นความร่วมมือและความจงรักภักดีต่อองค์กรในสังคมเอเชียตะวันออก

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยส่วนใหญ่ยังมุ่งวิเคราะห์โครงสร้างข้อความ ลักษณะภาษาเชิงทั่วไป หรือประเด็นทางสังคมวัฒนธรรมเป็นหลัก โดยยังมีข้อจำกัดในการพิจารณา “บุคลิกภาพที่สะท้อนผ่านภาษา” อย่างเป็นระบบ และยังไม่เปรียบเทียบความแตกต่างของภาษาในหลายอุตสาหกรรมพร้อมกันในบริบทเอเชียแปซิฟิก งานวิจัยนี้จึงเติมเต็มช่องว่าง

ดังกล่าวด้วยการใช้แนวทางภาษาศาสตร์คลังข้อมูลเพื่อวิเคราะห์คำ กลุ่มคำ และบุคลิกภาพตามแบบจำลอง Big Five จากประกาศงานในสื่ออุตสาหกรรมธุรกิจสำคัญ

ทฤษฎีบุคลิกภาพและการวิเคราะห์จากภาษา

แบบจำลอง Big Five (Costa & McCrae, 1992) แบ่งบุคลิกภาพออกเป็น 5 มิติ ได้แก่

1. Openness คือ ความเปิดกว้างและความคิดสร้างสรรค์ สะท้อนถึงการยอมรับสิ่งใหม่ ชอบเรียนรู้ และทดลองแนวทางใหม่ ๆ ในบริบทการทำงานมักเกี่ยวข้องกับคำอย่าง *creative, innovative, flexible*

2. Conscientiousness คือ ความมีระเบียบ รอบคอบ และรับผิดชอบ มักเชื่อมโยงกับการวางแผนอย่างเป็นระบบและการปฏิบัติตามมาตรฐาน เช่น คำว่า *detail-oriented, systematic, reliable*

3. Extraversion คือ ความเป็นกันเอง มั่นใจ และชอบเข้าสังคม ในประกาศงานมักพบคำ เช่น *outgoing, energetic, confident, leadership*

4. Agreeableness คือ ความเห็นอกเห็นใจและความร่วมมือ เน้นการทำงานร่วมกับผู้อื่น และการดูแลผู้อื่น เช่น *compassionate, supportive, team-oriented*

5. Neuroticism/Emotional Stability สะท้อนระดับความมั่นคงทางอารมณ์ โดยผู้ที่มี Emotional Stability สูงมักถูกบรรยายด้วยคำอย่าง *calm under pressure, resilient, stress-resistant*

งานของ Pennebaker และ King (1999) รวมถึง Patterson et al. (2015) แสดงให้เห็นว่าการปรากฏของคำศัพท์ประเภทต่าง ๆ ข้างต้นสามารถใช้เป็นตัวบ่งชี้เชิงภาษาศาสตร์ของมิติบุคลิกภาพเหล่านี้ได้ ซึ่งเป็นฐานสำคัญในการวิเคราะห์ภาษาของประกาศงานในงานวิจัยฉบับนี้

การประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ภาษา

การวิจัยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าบุคลิกภาพสามารถสะท้อนผ่านการใช้ภาษาได้ Patterson et al. (2015) พัฒนารูปแบบการวิเคราะห์ข้อความเพื่อจำแนกบุคลิกภาพโดยใช้คำศัพท์และวลีที่สะท้อนลักษณะนิสัย Pennebaker และ King (1999) พบว่าคำศัพท์บางประเภทมีความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพ เช่น คำที่เกี่ยวกับอารมณ์บวกมีความสัมพันธ์กับ Extraversion คำที่เกี่ยวกับการวางแผนและระเบียบมีความสัมพันธ์กับ Conscientiousness และคำที่เกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์มีความสัมพันธ์กับ Openness

วัตถุประสงค์

1. สร้างและพัฒนาคลังข้อมูลภาษาของประกาศรับสมัครงานภาษาอังกฤษเชิงธุรกิจใน 4 อุตสาหกรรมหลัก ได้แก่ การเงิน เทคโนโลยี สุขภาพ และการตลาด

2. วิเคราะห์และเปรียบเทียบรูปแบบการใช้ภาษา คำหลัก กลุ่มคำที่ใช้บ่อย และลักษณะบุคลิกภาพที่สะท้อนผ่านภาษาในแต่ละอุตสาหกรรม โดยใช้แนวทางภาษาศาสตร์คลังข้อมูลและแบบจำลอง Big Five
3. เสนอแนวทางการประยุกต์ผลการศึกษาเพื่อพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้การสอนภาษาอังกฤษธุรกิจให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-Methods Research) ที่รวมแนวทางการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเข้าด้วยกัน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร่วมกับแนวทางภาษาศาสตร์คลังข้อมูล (Corpus Linguistics Methodology) ในส่วนเชิงปริมาณ ใช้การวิเคราะห์ความถี่คำศัพท์ การทดสอบทางสถิติ และการวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อระบุรูปแบบการใช้ภาษาที่แตกต่างกัน ส่วนเชิงคุณภาพมุ่งวิเคราะห์ความหมายเชิงลึก การจำแนกบุคลิกภาพ และการตีความผลลัพธ์เพื่อทำความเข้าใจนัยทางภาษา การออกแบบการวิจัยเป็นแบบการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้ามกลุ่ม (Cross-sectional Comparative Design) โดยเปรียบเทียบการใช้ภาษาจากประกาศรับสมัครงานใน 4 อุตสาหกรรมในช่วงเวลาเดียวกัน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรในการวิจัยนี้คือ ประกาศรับสมัครงานภาษาอังกฤษทั้งหมดที่เผยแพร่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกในช่วงมกราคม-มิถุนายน 2567

กลุ่มตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง

ขนาดตัวอย่าง ประกาศรับสมัครงานจำนวน 400 รายการ แบ่งเป็น 4 อุตสาหกรรม อุตสาหกรรมละ 100 รายการ อุตสาหกรรมที่ได้ทำการศึกษา มีดังต่อไปนี้

1. การเงินและธนาคาร (Finance and Banking) ได้แก่ ธนาคาร บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทประกันภัย และสถาบันการเงิน
2. เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) ได้แก่ บริษัทซอฟต์แวร์ IT Services บริษัทเทคโนโลยี และ Start-up ด้านเทคโนโลยี
3. การดูแลสุขภาพ (Healthcare) ได้แก่ โรงพยาบาล คลินิก บริษัทยา และองค์กรด้านสุขภาพ และ
4. การตลาดและโฆษณา (Marketing and Advertising) ได้แก่ บริษัทโฆษณา บริษัทการตลาด Digital Marketing และ PR

การเลือกทั้ง 4 อุตสาหกรรมนี้อยู่บนพื้นฐานของแนวคิดว่าเป็นอุตสาหกรรมบริการที่ใช้ความรู้เข้มข้น (knowledge-intensive services) และพึงพาการสื่อสารภาษาอังกฤษในระดับสูง ทั้งในเชิงเทคนิคและเชิงภาพลักษณ์องค์กร (Koester, 2010) งานของ Kim และ

Lee (2019) และ Tanaka กับ Suzuki (2020) ยังชี้ให้เห็นว่าแต่ละอุตสาหกรรมมีรูปแบบภาษาเฉพาะที่สะท้อนลักษณะงานและค่านิยมที่แตกต่างกัน การเปรียบเทียบระหว่างการเงิน เทคโนโลยี สุขภาพ และการตลาดจึงช่วยให้เห็นความคล้ายคลึงและความแตกต่างของภาษาเชิงธุรกิจในบริบทเอเชียแปซิฟิกได้อย่างเป็นระบบ

จำนวน 100 ประกาศต่ออุตสาหกรรมถือเป็นขนาดตัวอย่างระดับกลางที่เพียงพอต่อการวิเคราะห์เชิงภาษาศาสตร์คลังข้อมูลในด้านความถี่คำ กลุ่มคำ และค่า lexical diversity ตามข้อเสนอของ Biber et al. (1998) และ Brezina (2018) ซึ่งเน้นให้ corpora ที่เปรียบเทียบกันมีขนาดใกล้เคียงกันเพื่อเพิ่มความเที่ยงของการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ

วิธีการสุ่มตัวอย่างและรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์ที่กำหนดดังต่อไปนี้

การคัดเลือกตัวอย่างใช้วิธีแบบมีจุดมุ่งหมาย (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก (Inclusion Criteria) คือ ต้องเป็นประกาศรับสมัครงานที่เขียนด้วยภาษาอังกฤษ มีความยาวไม่น้อยกว่า 100 คำ เผยแพร่ภายในระยะเวลา 6 เดือนก่อนการเก็บข้อมูล เป็นตำแหน่งงานประจำ (Full-time) ระดับเริ่มต้นถึงระดับกลาง (0–7 ปีประสบการณ์) และมีข้อมูลครบถ้วนทั้งส่วนคำบรรยายลักษณะงานและคุณสมบัติของผู้สมัคร ขณะที่เกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria) ได้แก่ ประกาศงานที่ใช้ภาษาอังกฤษผสมภาษาท้องถิ่นเกิน 20% ตำแหน่งพาร์ทไทม์ สัญญาจ้าง หรือฟรีแลนซ์ ประกาศที่ซ้ำกัน หรือไม่มีรายละเอียดเพียงพอถึงตำแหน่งระดับอาวุโสหรือผู้บริหาร ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้อง ครบคลุม และเหมาะสมต่อการวิเคราะห์ทางภาษาศาสตร์คลังข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากแพลตฟอร์มออนไลน์หลัก 5 แห่ง ได้แก่ (1) LinkedIn Jobs ซึ่งเป็นแหล่งประกาศงานระดับมืออาชีพ (2) Indeed แพลตฟอร์มหางานที่ใหญ่ที่สุดในโลก (3) JobsDB ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มสำคัญในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (4) Monster ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มหางานระดับนานาชาติ และ (5) Glassdoor ที่ให้ข้อมูลรีวิวบริษัทและตำแหน่งงาน การเก็บข้อมูลดำเนินการโดยใช้เครื่องมือ Web Scraping และ API ของแต่ละแพลตฟอร์มเพื่อรวบรวมประกาศงานภาษาอังกฤษในอุตสาหกรรมการเงิน เทคโนโลยีสารสนเทศ สุขภาพ และการตลาด ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน ทันสมัย และสะท้อนรูปแบบการใช้ภาษาในตลาดแรงงานจริง ตามเงื่อนไขและช่วงเวลาของการเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้

กระบวนการเก็บข้อมูลและการจัดการข้อมูล

กระบวนการเก็บข้อมูลประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การวางแผนและเตรียมการ โดยผู้วิจัยกำหนดคำค้นหาเฉพาะสำหรับแต่ละอุตสาหกรรม เตรียมเครื่องมือและโปรแกรมสำหรับการเก็บข้อมูล และสร้างฐานข้อมูลสำหรับจัดเก็บข้อมูล ขั้นตอนที่ 2 การเก็บข้อมูล โดยใช้โปรแกรม Web Scraping Tools ร่วมกับการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง แยกตาม

อุตสาหกรรมและแพลตฟอร์ม พร้อมบันทึกข้อมูลเมตา เช่น วันที่ประกาศ บริษัท และตำแหน่งงาน และขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบและคัดกรอง โดยตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูล คัดกรองตามเกณฑ์ที่กำหนด และปรับรูปแบบข้อมูลให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกันในส่วนของการจัดการข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการทำความสะอาดข้อมูล (Data Cleaning) โดยลบข้อมูลซ้ำ แก้ไขคำสะกดและรูปแบบไฟล์ให้ถูกต้อง จัดมาตรฐานการเขียน และจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามอุตสาหกรรมและประเภทเนื้อหา (คำบรรยายงาน คุณสมบัติผู้สมัคร และสวัสดิการ) พร้อมกำหนดรหัสประจำตัวของแต่ละประกาศเพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือ Web Scraping ได้แก่ Python libraries (Beautiful Soup, Scrapy, Selenium) และ Octoparse สำหรับเว็บไซต์ที่มีโครงสร้างซับซ้อน รวมถึงการใช้ API ของแพลตฟอร์มต่าง ๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลประกาศรับสมัครงานจากเว็บไซต์ชั้นนำอย่างเป็นระบบแบบฟอร์มบันทึกข้อมูล ข้อมูลแต่ละรายการได้รับรหัสประจำตัวและบันทึกข้อมูลพื้นฐาน เช่น ชื่อบริษัท ตำแหน่งงาน วันที่ประกาศ เนื้อหาหลัก (คำบรรยายงาน คุณสมบัติ และสวัสดิการ) รวมถึงการจัดหมวดหมู่อุตสาหกรรม ระบบจัดการฐานข้อมูลที่ใช้ประกอบด้วย MySQL สำหรับข้อมูลหลัก MongoDB สำหรับข้อมูลที่ไม่เป็นโครงสร้าง และ Google Sheets สำหรับการตรวจสอบและแก้ไขเบื้องต้น

เครื่องมือการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมวิเคราะห์ภาษา ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลที่สำคัญ คือ ใช้โปรแกรมหลักและเครื่องมือเสริมดังนี้

1. AntConc 4.0 วิเคราะห์ความถี่ คำ (Word Frequency), คำหลัก (Keyword Analysis), การใช้คำในบริบท (Concordance) และคำที่ใช้ร่วมกัน (Collocates)
2. LancsBox 6.0 วิเคราะห์กลุ่มคำ (Lexical Bundles), การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มข้อมูล (Comparative Analysis), การวิเคราะห์เชิงความหมาย และแสดงผลด้วย Visualization Tools
3. ATLAS.ti 22 วิเคราะห์เชิงคุณภาพ เช่น การเข้ารหัสข้อมูล (Qualitative Coding), การวิเคราะห์ธีม (Thematic Analysis) และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเครือข่าย (Network Analysis)
4. SPSS 29.0 วิเคราะห์ทางสถิติ ได้แก่ Descriptive Statistics, Chi-square Test, ANOVA และ Post-hoc Tests เพื่อทดสอบความแตกต่างของกลุ่มข้อมูล
5. R Studio ใช้สำหรับการทำ Text Mining (tm, tidytext), การวิเคราะห์เชิงสถิติ (stats, car) และการสร้างภาพข้อมูล (ggplot2, wordcloud)

การออกแบบการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ ประกอบด้วย (1) การวิเคราะห์ความถี่คำ (Word Frequency Analysis) คำนวณความถี่สัมบูรณ์และสัมพัทธ์ เพื่อสร้างรายการคำ 50 อันดับแรก และเปรียบเทียบระหว่างอุตสาหกรรม (2) การวิเคราะห์คำสำคัญ (Keyword Analysis) ใช้ค่า log-likelihood ($p < 0.001$) เพื่อระบุคำสำคัญของแต่ละอุตสาหกรรม (3) การวิเคราะห์กลุ่มคำ (Lexical Bundles) วิเคราะห์ 3–5 grams โดยกำหนดความถี่ขั้นต่ำ 20 ครั้ง และพิจารณาความหมายกับหน้าที่ของกลุ่มคำ (4) การทดสอบทางสถิติ ใช้ Chi-square, One-way ANOVA และ Tukey’s HSD ตรวจสอบความแตกต่างของข้อมูล
2. การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ประกอบด้วย (1) การจำแนกบุคลิกภาพ ใช้วิธี deductive approach ตามทฤษฎี Big Five สร้าง coding scheme และวิเคราะห์การกระจายของบุคลิกภาพ (2) การวิเคราะห์เนื้อหา ใช้ manifest และ latent analysis เพื่อค้นหา themes และ patterns (3) การวิเคราะห์เชิงความหมาย (Thematic Analysis) ระบุและตีความ themes หลักในแต่ละอุตสาหกรรม
3. การตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ ประกอบด้วย (1) ความตรงของเนื้อหา: ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน (ภาษาศาสตร์คลังข้อมูล 2 ท่าน ทรัพยากรมนุษย์ 1 ท่าน) (2) ความน่าเชื่อถือระหว่างผู้ประเมิน: ใช้ค่า Cohen’s Kappa ($K \geq 0.80$) ทดสอบกับข้อมูลตัวอย่าง 10% และปรับปรุง coding scheme หากต่ำกว่าเกณฑ์

ผลการวิจัย

ข้อมูลเชิงพรรณนาของคลังข้อมูล

คลังข้อมูลประกาศงานที่สร้างขึ้นในการวิจัยนี้มีขนาดรวม 245,680 คำ (tokens) และมีคำศัพท์ที่แตกต่างกัน 18,456 คำ (types) ทำให้ได้อัตราส่วน Type-Token Ratio (TTR) เท่ากับ 7.51% ซึ่งสะท้อนระดับความหลากหลายของคำศัพท์ที่เพียงพอสำหรับการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบของคลังข้อมูลขนาดกลาง ตามแนวทางการตีความค่า lexical diversity ใน Brezina (2018)

ตารางที่ 1 ลักษณะทั่วไปของคลังข้อมูลแยกตามอุตสาหกรรม

อุตสาหกรรม	จำนวน ประกาศ	จำนวนคำ (Tokens)	คำศัพท์ที่แตกต่าง (Types)	TTR (%)	ความยาวเฉลี่ย/ ประกาศ
การเงินและ ธนาคาร	100	62,450	4,832	7.74	416.3
เทคโนโลยี	100	58,920	5,124	8.70	392.8
สารสนเทศ	100	61,380	4,567	7.44	409.2

การตลาดและโฆษณา	100	62,930	5,298	8.42	419.5
รวม	400	245,680	18,456	7.51	409.5

จากตารางที่ 1 พบว่าอุตสาหกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศมี TTR สูงสุด (8.70%) แสดงถึงการใช้คำศัพท์ที่หลากหลายมากที่สุด ตามด้วยการตลาดและโฆษณา (8.42%) ส่วนการดูแลสุขภาพมี TTR ต่ำสุด (7.44%) ซึ่งอาจสะท้อนการใช้คำศัพท์เฉพาะด้านที่มีลักษณะเฉพาะตัว

การกระจายของประเภทข้อมูล

ตารางที่ 2 การกระจายของเนื้อหาในประกาศงาน

ส่วนของประกาศ	สัดส่วนเฉลี่ย (%)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
คำบรรยายบริษัท	18.5	4.2
คำบรรยายตำแหน่งงาน	35.7	6.8
คุณสมบัติผู้สมัคร	28.9	5.1
สวัสดิการและผลประโยชน์	12.3	3.7
ข้อมูลการสมัคร	4.6	1.9

การวิเคราะห์ความถี่ของคำศัพท์

คำศัพท์ที่พบบ่อยที่สุดโดยรวม มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 คำศัพท์ที่พบบ่อยที่สุด 20 คำแรกในคลังข้อมูลทั้งหมด

อันดับ	คำศัพท์	ความถี่	ความถี่สัมพัทธ์ (ต่อ 10,000 คำ)				
				9	working	2,567	104.5
				10	excellent	2,456	100.0
				11	business	2,398	97.6
				12	management	2,234	90.9
				13	customer	2,187	89.0
1	experience	4,567	185.9	14	development	2,134	86.9
2	skills	3,892	158.4	15	position	2,098	85.4
3	team	3,456	140.7	16	years	2,056	83.7
4	work	3,234	131.6	17	professional	1,987	80.9
5	strong	2,987	121.6	18	required	1,934	78.7
6	knowledge	2,834	115.4	19	company	1,898	77.3
7	ability	2,756	112.2	20	support	1,865	75.9
8	communication	2,698	109.8				

คำศัพท์เฉพาะอุตสาหกรรม (Keywords Analysis)

การวิเคราะห์คำสำคัญใช้วิธี log-likelihood ratio เพื่อระบุคำศัพท์ที่มีความถี่สูงในอุตสาหกรรมหนึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมอื่น ๆ โดยกำหนดระดับนัยสำคัญที่ $p < 0.001$

ตารางที่ 4 คำสำคัญ 15 คำแรกของแต่ละอุตสาหกรรม

อันดับ	การเงิน และ ธนาคาร	LL Score	เทคโนโลยี สารสนเทศ	LL Score	การดูแลสุขภาพ	LL Score	การตลาด และ โฆษณา	LL Score
1	financial	1,245.6***	software	1,567.8***	patient	1,456.2***	creative	1,345.9***
2	analysis	987.4***	development	1,234.5***	medical	1,234.7***	marketing	1,234.1***
3	risk	756.3***	technical	1,098.2***	care	1,123.8***	brand	1,087.6***
4	compliance	689.1***	programming	876.9***	clinical	987.3***	campaign	876.5***
5	reporting	612.8***	system	798.4***	health	876.1***	communication	789.2***
6	regulatory	578.2***	innovation	723.7***	treatment	734.6***	digital	723.4***
7	investment	534.9***	agile	645.1***	nursing	678.9***	social	678.1***
8	banking	498.7***	cloud	589.3***	safety	623.4***	content	634.8***
9	audit	467.5***	digital	567.8***	compassionate	567.2***	strategy	598.7***
10	portfolio	445.2***	technology	534.1***	quality	534.8***	innovative	567.3***
11	credit	423.8***	coding	512.6***	therapeutic	512.3***	advertising	534.9***
12	treasury	398.6***	framework	489.7***	rehabilitation	489.1***	branding	512.4***
13	derivatives	376.9***	algorithms	467.2***	pharmaceutical	467.8***	campaigns	489.7***
14	liquidity	354.2***	databases	445.9***	diagnostic	445.6***	promotional	467.1***
15	securities	332.7***	programming	423.1***	wellness	423.2***	positioning	445.8***

***p < 0.001

การวิเคราะห์กลุ่มคำ (Lexical Bundles)

กลุ่มคำที่พบบ่อย (3-grams และ 4-grams)

การวิเคราะห์กลุ่มคำใช้เกณฑ์ความถี่ขั้นต่ำ 20 ครั้งต่ออุตสาหกรรม และต้องปรากฏในอย่างน้อย 5 ประกาศที่แตกต่างกันจากทั้งหมด 100 ประกาศในแต่ละอุตสาหกรรม (คิดเป็นอย่างน้อย 5% ของตัวอย่างในอุตสาหกรรมนั้น) เกณฑ์ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางการระบุ lexical bundles ในงานวิจัยด้านภาษาศาสตร์คลังข้อมูลที่เน้นให้กลุ่มคำมีความถี่และการกระจายตัวที่เพียงพอในข้อความหลายชิ้น (Biber et al., 1998)

ตารางที่ 5 กลุ่มคำ 4-grams ที่พบบ่อยในแต่ละอุตสาหกรรม

อุตสาหกรรม	กลุ่มคำ	ความถี่	หน้าที่ทางภาษา
การเงินและธนาคาร	strong analytical skills required	89	คุณสมบัติที่ต้องการ
	attention to detail essential	76	ลักษณะบุคลิกภาพ
	regulatory compliance experience preferred	67	ประสบการณ์เฉพาะ
	risk management knowledge necessary	54	ความรู้เฉพาะด้าน
	financial reporting standards understanding	48	ความเข้าใจเฉพาะ
	problem solving skills essential	95	ทักษะหลัก
เทคโนโลยีสารสนเทศ	agile development methodology experience	78	ประสบการณ์เฉพาะ
	continuous learning mindset required	69	ทัศนคติที่ต้องการ
	innovative thinking ability important	56	ความสามารถพิเศษ
	collaborative team player needed	51	ลักษณะการทำงาน
การดูแลสุขภาพ	compassionate patient care focus	87	ปรัชญาการทำงาน
	excellent communication skills required	73	ทักษะการสื่อสาร
	commitment to quality essential	68	ค่านิยมองค์กร
	empathetic and caring nature	59	ลักษณะบุคลิกภาพ
การตลาดและโฆษณา	patient safety focus priority	52	ความสำคัญหลัก
	creative thinking skills essential	91	ทักษะหลัก
	excellent communication abilities required	79	ความสามารถหลัก
	brand strategy development experience	65	ประสบการณ์เฉพาะ
	digital marketing expertise preferred	58	ความเชี่ยวชาญ
	innovative campaign ideas generation	53	ความสามารถสร้างสรรค์

การจำแนกหน้าที่ของกลุ่มคำ

ตารางที่ 6 การจำแนกหน้าที่ของกลุ่มคำตามอุตสาหกรรม

หน้าที่	การเงิน (%)	เทคโนโลยี (%)	สุขภาพ (%)	การตลาด (%)
คุณสมบัติที่ต้องการ	35.2	28.7	24.6	31.4
ลักษณะบุคลิกภาพ	28.1	18.9	42.3	26.8
ประสบการณ์เฉพาะ	18.7	31.2	15.4	22.9
ทักษะการทำงาน	12.3	15.6	12.1	13.7
ค่านิยมองค์กร	5.7	5.6	5.6	5.2

การวิเคราะห์บุคลิกภาพตามแบบจำลอง Big Five

ระเบียบวิธีการจำแนก

การจำแนกบุคลิกภาพใช้วิธี deductive content analysis โดยสร้าง coding scheme จากทฤษฎี Big Five และใช้ผู้ประเมิน 3 คน ได้ค่า Cohen's Kappa เฉลี่ย 0.847 แสดงถึงความน่าเชื่อถือที่สูง

ตารางที่ 7 ตัวอย่างคำศัพท์และวลีที่ใช้ในการจำแนกบุคลิกภาพ

มิติบุคลิกภาพ	คำศัพท์/วลีตัวอย่าง	ความหมาย
Openness	innovative, creative, adaptable, learning-oriented, curious, original, imaginative, flexible	ความเปิดกว้าง ความคิดสร้างสรรค์
Conscientiousness	detail-oriented, systematic, organized, reliable, thorough, methodical, precise, disciplined	ความเป็นระเบียบ ความรับผิดชอบ
Extraversion	outgoing, energetic, sociable, confident, assertive, communicative, leadership, charismatic	ความเป็นกันเอง ความมั่นใจ
Agreeableness	compassionate, empathetic, supportive, team-oriented, cooperative, helpful, caring, understanding	ความเห็นอกเห็นใจ ความร่วมมือ
Emotional Stability	calm under pressure, stress-resistant, resilient, composed, stable, handles pressure well	ความมั่นคงทาง อารมณ์

ผลการวิเคราะห์บุคลิกภาพแยกตามอุตสาหกรรม

ตารางที่ 8 การกระจายของลักษณะบุคลิกภาพตามแบบจำลอง Big Five (เป็นเปอร์เซ็นต์)

มิติบุคลิกภาพ	การเงิน	เทคโนโลยี	สุขภาพ	การตลาด	F-value	p-value
Openness	42.3	78.1	45.2	76.4	187.45	<0.001***
Conscientiousness	89.2	65.3	87.1	58.7	234.67	<0.001***
Extraversion	45.1	48.2	72.3	85.6	198.23	<0.001***
Agreeableness	52.4	63.1	91.2	67.8	156.89	<0.001***
Emotional Stability	15.3	8.7	12.1	7.2	45.78	<0.001***

***p < 0.001

การเปรียบเทียบรายคู่ (Post-hoc Analysis)

ตารางที่ 9 ผลการทดสอบ Tukey's HSD สำหรับความแตกต่างรายคู่

มิติบุคลิกภาพ	การเปรียบเทียบ	Mean Difference	p-value	Cohen's d
Openness	เทคโนโลยี vs การเงิน	35.8	<0.001***	1.89
	การตลาด vs การเงิน	34.1	<0.001***	1.82
	เทคโนโลยี vs สุขภาพ	32.9	<0.001***	1.76
Conscientiousness	การเงิน vs การตลาด	30.5	<0.001***	1.67
	สุขภาพ vs การตลาด	28.4	<0.001***	1.54
	การเงิน vs เทคโนโลยี	23.9	<0.001***	1.34
Extraversion	การตลาด vs การเงิน	40.5	<0.001***	2.15
	การตลาด vs เทคโนโลยี	37.4	<0.001***	1.98
	สุขภาพ vs การเงิน	27.2	<0.001***	1.45
Agreeableness	สุขภาพ vs การเงิน	38.8	<0.001***	2.03
	สุขภาพ vs เทคโนโลยี	28.1	<0.001***	1.51
	สุขภาพ vs การตลาด	23.4	<0.001***	1.28

***p < 0.001

การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างอุตสาหกรรม

การทดสอบทางสถิติโดยรวม

ตารางที่ 10 ผลการทดสอบ Chi-square สำหรับความแตกต่างของความถี่ค่าศัพท์

ประเภทคำศัพท์	Chi-square (χ^2)	df	p-value	Cramer's V
คำศัพท์เทคนิคเฉพาะด้าน	1,234.67	3	<0.001***	0.487
คำคุณศัพท์บรรยายบุคลิกภาพ	987.45	3	<0.001***	0.423
คำกริยาแสดงการกระทำ	756.23	3	<0.001***	0.378
คำนามเฉพาะทางธุรกิจ	654.89	3	<0.001***	0.356

***p < 0.001

ลักษณะเฉพาะของแต่ละอุตสาหกรรม

1. อุตสาหกรรมการเงินและธนาคาร เน้นความเป็นระบบและความแม่นยำสูง (Conscientiousness = 89.2%) ใช้คำเฉพาะทาง เช่น financial, analysis, compliance, risk สะท้อนความต้องการบุคลากรที่มีวินัย รอบคอบ เข้าใจกฎระเบียบ และมีความน่าเชื่อถือในงานวิเคราะห์และบริหารความเสี่ยง

2. อุตสาหกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศ มุ่งเน้นนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ (Openness = 78.1%) ใช้คำอย่าง software, development, programming, agile สะท้อนความต้องการบุคลากรที่มีทักษะการแก้ปัญหา เรียนรู้ได้รวดเร็ว ทำงานร่วมกันได้ดี และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างยืดหยุ่น

3. อุตสาหกรรมการดูแลสุขภาพ ให้ความสำคัญกับความเมตตาและความรับผิดชอบ (Agreeableness = 91.2%) ใช้คำเช่น patient, care, clinical, compassionate เน้นการสื่อสารที่เข้าใจผู้อื่น การดูแลผู้ป่วยอย่างมีคุณภาพ ปลอดภัย และยึดมั่นในจริยธรรมวิชาชีพ

4. อุตสาหกรรมการตลาดและโฆษณา เน้นความเป็นกันเองและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Extraversion = 85.6%) ใช้คำเฉพาะ เช่น creative, brand, campaign, communication สะท้อนความต้องการบุคลากรที่มีความคิดสร้างสรรค์ มั่นใจ กล้าแสดงออก และมีทักษะการโน้มน้าวใจ

อภิปรายผล

การตีความผลตามวัตถุประสงค์

คำศัพท์และกลุ่มคำเฉพาะอุตสาหกรรมแต่ละอุตสาหกรรมมีรูปแบบภาษาเฉพาะสะท้อนลักษณะงานและวัฒนธรรมองค์กร ด้านการเงินเน้นคำเกี่ยวกับความรอบคอบและการปฏิบัติตามกฎ เช่น financial analysis, risk management ด้านเทคโนโลยีเน้นใช้คำแสดงนวัตกรรมและการเรียนรู้ เช่น software development, agile methodology ด้านสุขภาพเน้นความเมตตาและความปลอดภัย เช่น compassionate patient care และด้านการตลาดใช้ภาษาสร้างสรรค์และโน้มน้าว เช่น creative thinking, brand strategy ลักษณะบุคลิกภาพตามอุตสาหกรรม ผลการวิเคราะห์พบความแตกต่างชัดเจน คือ Conscientiousness เหนือในการเงินและสุขภาพ Openness สูงในเทคโนโลยีและการตลาด Agreeableness สูงในสุขภาพ และ Extraversion เหนือในการตลาดและสุขภาพ สรุปได้ว่า ภาษาที่ใช้ในประกาศงานสะท้อนบุคลิกภาพองค์กรและคุณลักษณะที่นายจ้างต้องการ ซึ่งช่วยพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษธุรกิจให้สอดคล้องกับแต่ละอุตสาหกรรมได้

ความสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา

ผลสอดคล้องกับ Koller et al. (2013), Patterson et al. (2015), Kim & Lee (2019) และ Tanaka & Suzuki (2020) โดยตอกย้ำว่า แต่ละอุตสาหกรรมมีภาษากับบุคลิกภาพเฉพาะ เช่น การเงินเน้น Conscientiousness และเทคโนโลยีเน้น Openness ทั้งยังสะท้อนแนวโน้มตลาดแรงงานเอเชียแปซิฟิกที่มีความเฉพาะทางสูงขึ้น

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. ด้านวิธีการ การสุ่มแบบเจาะจงจำกัดการสรุปทั่วไป แต่ช่วยให้ข้อมูลแม่นยำ
2. ด้านบุคลิกภาพ การวิเคราะห์จากภาษาไม่สะท้อนจิตวิทยาได้ครบถ้วน แต่ใช้ Big Five เพิ่มความน่าเชื่อถือ
3. ด้านขอบเขต มุ่งเฉพาะภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและตำแหน่งระดับต้นถึงกลาง รวมถึงช่วงเวลาเดียว อาจไม่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงระยะยาว

ความหมายและผลกระทบของการค้นพบ

1. ต่อการศึกษาชี้ว่าหลักสูตรภาษาอังกฤษธุรกิจควรเฉพาะอุตสาหกรรม โดยผสมคำศัพท์เทคนิคและบุคลิกภาพ เช่น การเงินเน้น Conscientiousness เทคโนโลยีเน้น Openness สุขภาพเน้น Agreeableness การตลาดเน้น Extraversion การใช้ประกาศงานจริงช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบริบทและฝึกใช้ภาษาพร้อมบุคลิกที่เหมาะสม
2. ต่อดังกล่าวเพื่อช่วยปรับปรุงการสรรหาและพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับค่านิยมและวัฒนธรรมองค์กร

ผลกระทบต่อการวิจัยในอนาคต

งานวิจัยฉบับนี้มีส่วนช่วยเชื่อมโยงกรอบภาษาศาสตร์คลังข้อมูลกับจิตวิทยาบุคลิกภาพ โดยแสดงให้เห็นว่าคำ กลุ่มคำ และโครงสร้างภาษาในประกาศงานสามารถใช้เป็นตัวบ่งชี้เชิงภาษาศาสตร์ของบุคลิกภาพที่องค์กรให้ความสำคัญได้อย่างเป็นระบบ ผลการศึกษาเปิดโอกาสให้การวิจัยในอนาคตพัฒนารอบการวิเคราะห์ที่ซับซ้อนมากขึ้น เช่น การเปรียบเทียบแบบข้ามวัฒนธรรมและข้ามอุตสาหกรรมในภูมิภาคอื่น การสร้างคลังข้อมูลระยะยาวเพื่อติดตามการเปลี่ยนแปลงของภาษาและบุคลิกภาพที่ต้องการในตลาดแรงงาน รวมถึงการผสมผสานเทคนิคการเรียนรู้ของเครื่อง (machine learning) เพื่อพัฒนาแบบจำลองอัตโนมัติสำหรับจำแนกบุคลิกภาพจากข้อความประกาศ

ในเชิงประยุกต์ การวิจัยต่อไปอาจทดลองพัฒนาระบบต้นแบบที่ใช้กลุ่มคำและคำคุณศัพท์ในประกาศงานเป็นตัวแปรในการทำนายระดับมิติบุคลิกภาพ Big Five และทดสอบความแม่นยำกับข้อมูลจากประเทศหรือภูมิภาคอื่น นอกจากนี้ยังสามารถศึกษาเชิงทดลองว่าการปรับถ้อยคำในประกาศงานให้เน้นมิติบุคลิกภาพบางประการ (เช่น Agreeableness หรือ Openness) ส่งผลต่อการรับรู้ของผู้สมัครและคุณภาพของผู้สมัครที่เข้ามาหรือไม่ ซึ่งจะช่วยยืนยันบทบาทของภาษาในประกาศงานต่อการสรรหาบุคลากรในเชิงประจักษ์มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ขยายการศึกษาไปสู่อุตสาหกรรมและภูมิภาคอื่น เพื่อเพิ่มความครอบคลุมและความสามารถในการอธิบายลักษณะภาษาและความต้องการด้านบุคลิกภาพในบริบทที่หลากหลายขึ้น
2. ดำเนินการศึกษาระยะยาว (Longitudinal Study) เพื่อติดตามการเปลี่ยนแปลงของภาษาและแนวโน้มความต้องการบุคลากรในช่วงเวลา ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ
3. พัฒนาโมเดล AI สำหรับการวิเคราะห์ภาษาและบุคลิกภาพ เพื่อเพิ่มความแม่นยำในการจำแนกโครงสร้างภาษา คุณลักษณะบุคลิกภาพ และทัศนคติที่สะท้อนในประกาศงาน

4. สร้างหลักสูตรและสื่อการสอนเฉพาะอุตสาหกรรม โดยนำผลการวิเคราะห์คำศัพท์และโครงสร้างภาษามาประยุกต์ในการออกแบบหลักสูตรภาษาอังกฤษเชิงอาชีพ
5. จัดทำคลังคำศัพท์ดิจิทัลเฉพาะอุตสาหกรรม เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับการวิจัย การสอน และการพัฒนาทักษะภาษาในบริบทวิชาชีพ
6. พัฒนาแบบฝึกหัดจำลองสถานการณ์ทำงานจริง เช่น งานวิเคราะห์ประกาศงาน การเขียนข้อความทางธุรกิจ หรือสถานการณ์สัมภาษณ์ เพื่อเพิ่มทักษะเชิงปฏิบัติ
7. พัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงปฏิสัมพันธ์ เช่น VR และระบบ AI Feedback เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่สมจริงและรองรับการเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคล

เอกสารอ้างอิง

- Askehave, I. (2007). The impact of marketization on higher education genres: The international student prospectus as a case in point. *Discourse Studies*, 9(6), 723–742. <https://doi.org/10.1177/1461445607082576>
- Biber, D., Conrad, S., & Reppen, R. (1998). *Corpus linguistics: Investigating language structure and use*. Cambridge University Press.
- Brezina, V. (2018). *Statistics in corpus linguistics: A practical guide*. Cambridge University Press.
- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1992). *Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) professional manual*. Psychological Assessment Resources.
- Flowerdew, L. (2012). *Corpora and language education*. Palgrave Macmillan.
- Goldberg, L. R. (1992). The development of markers for the Big-Five factor structure. *Psychological Assessment*, 4(1), 26–42. <https://doi.org/10.1037/1040-3590.4.1.26>
- Gries, S. T. (2021). *Statistics for linguistics with R: A practical introduction* (3rd ed.). De Gruyter Mouton.
- Hyland, K. (2006). *English for academic purposes: An advanced resource book*. Routledge.
- Jaworska, S., & Krishnamurthy, R. (2012). On the F word: A corpus-based analysis of the media representation of feminism in British and German press discourse, 1990–2009. *Discourse & Society*, 23(4), 401–431. <https://doi.org/10.1177/0957926512441113>

- Kim, S., & Lee, J. (2019). Language patterns in Korean IT job advertisements: A corpus-linguistic approach. *Asian Journal of Applied Linguistics*, 6(2), 187–203.
- Koester, A. (2010). *Workplace discourse*. Continuum International Publishing Group.
- Koller, V., Hardie, A., Rayson, P., & Semino, E. (2013). Using a semantic annotation tool for the analysis of metaphor in discourse. *Metaphorik.de*, 15, 141–160.
- LinkedIn. (2024). *Global talent trends 2024: The future of recruiting*. LinkedIn Corporation.
- McEnery, T., & Hardie, A. (2012). *Corpus linguistics: Method, theory and practice*. Cambridge University Press.
- McKinsey & Company. (2023). *Skills-based hiring is on the rise*.
<https://www.mckinsey.com/capabilities/people-and-organizational-performance/our-insights/skills-based-hiring-is-on-the-rise>
- O'Keeffe, A., & McCarthy, M. (2010). *The Routledge handbook of corpus linguistics*. Routledge.
- Patterson, F., Zibarras, L., & Ashworth, V. (2015). Situational judgement tests in medical education and training: Research, theory and practice. *Medical Education*, 50(6), 609–621. <https://doi.org/10.1111/medu.12503>
- Pennebaker, J. W., & King, L. A. (1999). Linguistic styles: Language use as an individual difference. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(6), 1296–1312. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.77.6.1296>
- Sinclair, J. (1991). *Corpus, concordance, collocation*. Oxford University Press.
- Tanaka, M., & Suzuki, K. (2020). Cultural influences on job advertisement language in Japan: A comparative analysis. *International Journal of Business Communication*, 45(3), 234–251. <https://doi.org/10.1177/2329488420934567>
- Varga, D. (2020). Linguistic analysis of job advertisements in technology sector: A corpus-based approach. *Journal of Business Communication*, 45(3), 234–251. <https://doi.org/10.1177/2329488420912345>

ศึกษาการรักษาโรคในบริบทของอิสลาม กรณีศึกษาการใช้กัญชารักษาโรค
และผลกระทบของชาวไทยมุสลิม
Study of Disease Treatment in the Islamic Context
A Case Study of Medical Cannabis Use and Its Impact
of Thai Muslims

กิตติกรณ์ ศรีทอง¹ และ อับดุลรอญิง สือแต²
Kittikon Srithong¹ and Abdulroning Suetair²

วันที่ส่งบทความ: 18 มีนาคม 2568, วันที่แก้ไขบทความ: 1 ธันวาคม 2568,
วันที่ตอบรับบทความ: 16 ธันวาคม 2568

Abstract

This research aimed to examine medical treatment issues in an Islamic context, focusing on the use of cannabis for medical purposes and its impact on Thai Muslims. The objectives of this study were to analyze and propose solutions to medical treatment issues in an Islamic context, focusing on the use of cannabis for medical purposes and its impact on Thai Muslims. Two research methodologies were employed: 1) a review of relevant documents and 2) field data collection. The researcher studied relevant research and Islamic provisions on the medical use of cannabis. Fieldwork included interviews with informants on the medical use of cannabis. The data was then analyzed. The results revealed that medical cannabis use requires interpretation according to Islamic law to ensure Muslims can use it correctly according to their religion. This necessitates accurate knowledge to prevent misunderstandings. In terms of public health and medical practice, cannabis has been increasingly used to treat diseases in Thailand, particularly Parkinson's disease, cancer,

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาอิสลามศึกษา คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี 94000, k.srithong1234@gmail.com

PhD Candidate, Islamic Studies, Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus.

² Ph.D. (West Asian Studies-Politics), ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำหลักสูตรปริญญาเอก สาขาวิชาอิสลามศึกษา คณะวิทยาการอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี 94000, suetair@gmail.com

Ph.D. (West Asian Studies-Politics), Assistant Professor, College of Islamic Studies, Prince of Songkla University, Pattani Campus. Corresponding author; E-mail address: k.srithong1234@gmail.com

epilepsy, chronic pain, and chemotherapy-induced anorexia. It is necessary to study its actual impact on Muslim patients, including safety, efficacy, and treatment ethics, as well as to reduce the risk of misunderstandings regarding cannabis use, which could lead to misuse or recreational use. The Ministry of Public Health announced legal consequences of cannabis being declassified as a Category 5 narcotic under the Narcotics Code, and the Office of the Chularatchamontri issued a fatwa (fatwa) on the use of cannabis for medical purposes, even though it is an addictive substance. And it is forbidden (haram). However, Islamic law provides exceptions for medical use if necessary, and only in quantities consistent with the necessity. It must be used in quantities that contain no more than 0.2% THC and CBD extracts. The effective and proven use of cannabis is in the treatment of epilepsy and cancer, namely, it helps relieve pain, nausea and vomiting from chemotherapy, and to improve appetite. It must be diagnosed by a physician trained in the use of cannabis by the Ministry of Public Health. It should be used as a last resort in cases where current medications have been ineffective, and in terminally ill patients who cannot afford expensive medications but wish to use cannabis to relieve pain, combat serious illnesses, or are poor and unable to afford medication. The research results can serve as a guideline for policy-making by relevant agencies, as well as disseminating knowledge to people in Muslim communities and societies to use as a guideline for the use of cannabis in treating disease.

Keywords: ISLAMIC CONTEXT, CANNABIS, THAI MUSLIMS, MEDICAL CANNABIN, HALAL AND HARAM

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัญหาการรักษาโรคในบริบทของอิสลาม กรณีศึกษาการใช้กัญชารักษาโรคและผลกระทบของชาวไทยมุสลิม เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนวทางแก้ไขปัญหารักษาโรคในบริบทของอิสลาม กรณีศึกษาการใช้กัญชารักษาโรคและผลกระทบของชาวไทยมุสลิม โดยใช้วิธีวิทยาการวิจัย 2 แนวทาง คือ 1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และ 2) การเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และบทบัญญัติของศาสนาอิสลามในการใช้กัญชาทางการแพทย์ ในภาคสนามลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลด้านการใช้กัญชาทางการแพทย์ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ผลการวิจัย พบว่า การใช้กัญชาทางการแพทย์จึงเป็นเหตุผลที่ต้องตีความตามหลักกฎหมายอิสลาม เพื่อให้มุสลิมใช้ในการรักษาได้อย่างถูกต้องตามศาสนา ซึ่งมีความจำเป็นต้องมีความรู้ที่ถูกต้อง เพื่อป้องกันความเข้าใจผิด ด้านสาธารณสุขและการแพทย์กัญชาถูกนำมาใช้รักษาโรคมามากขึ้นในประเทศไทย โดยเฉพาะโรคพาร์กินสัน โรคเมเร็ง โรคลมชัก ปวดเรื้อรัง เบื่ออาหารจากเคมีบำบัด และจำเป็นต้องศึกษาผลกระทบจริง

ต่อผู้ป่วยมุสลิม ทั้งด้านความปลอดภัย ประสิทธิภาพ และจริยธรรมการรักษา รวมทั้งลดความเสี่ยง ความเข้าใจผิดต่อการใช้กัญชาที่อาจนำไปสู่การใช้ผิดวิธีหรือใช้เพื่อความบันเทิง กฎหมาย กระทรวงสาธารณสุข ประกาศผลทางกฎหมายจากการที่พืชกัญชาไม่จัดเป็นยาเสพติดให้โทษใน ประเภท 5 ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด และสำนักจุฬาราชมนตรีมีคำวินิจฉัย (ฟัตวา) การใช้ กัญชาเพื่อการรักษา แม้กัญชาจะเป็นสิ่งเสพติดให้โทษ และเป็นสิ่งต้องห้าม (ฮารอม) แต่บัญญัติแห่ง อิสลามก็มีข้อยกเว้นสำหรับการนำมาใช้ในการทางการแพทย์หากมีความจำเป็น และใช้ในปริมาณที่ สอดคล้องกับความจำเป็นเท่านั้น ต้องใช้ในปริมาณที่สารสกัด THC และ CBD ที่ไม่เกิน 0.2% เท่านั้น การใช้กัญชาให้มีประสิทธิภาพและได้รับการยืนยันคือใช้รักษาโรคลมชักและโรคมะเร็ง คือ ช่วย บรรเทาอาการปวด อาการคลื่นไส้อาเจียนจากการใช้เคมีบำบัดและเพื่อความอยากอาหาร จำเป็นต้องผ่านการวินิจฉัยจากแพทย์ที่ผ่านการอบรมการใช้กัญชาทางการแพทย์จากกระทรวง สาธารณสุข โดยใช้เป็นทางเลือกสุดท้าย กรณีที่รักษาด้วยยาแผนปัจจุบันแล้วไม่ได้ผล และผู้ป่วยใน ระยะสุดท้ายที่ไม่มีเงินในการรักษาด้วยยาแพง ๆ แต่ต้องการใช้กัญชาในการรักษา เพื่อบรรเทา อาการปวด ต่อสู้กับโรคร้าย หรือเป็นผู้ยากจนไม่มียารักษา ซึ่งผลการวิจัยสามารถเป็นแนวทางในการ กำหนดนโยบายในส่วนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมทั้งเผยแพร่เป็นความรู้ให้กับคนในชุมชนและ สังคมมุสลิมได้ใช้เป็นแนวทางในการนำกัญชามารักษาโรค

คำสำคัญ: บริบทของอิสลาม กัญชา ชาวไทยมุสลิม กัญชาทางการแพทย์ ฮาลาลและหะรอม

บทนำ

ในปัจจุบันโรคภัยต่าง ๆ มีการอุบัติขึ้นอย่างมากมาย และนับวันจะมีความทวีความรุนแรง ขึ้นเป็นลำดับ เป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ที่หากมีสิ่งใดมาคุกคาม ชีวิต ทรัพย์สิน และสิ่งครอบครอง มนุษย์ย่อมหาทางป้องกันและแสวงหาแนวทางแก้ไข ดังนั้นเมื่อใดที่มนุษย์ได้รับความเจ็บป่วย หนทางแรกที่ต้องทำคือ การรักษาเพื่อให้พ้นจากความทรมานและความลำบากจากการเจ็บป่วยนั้น อย่างไรก็ตามการรักษาวิธีที่หลากหลาย ซึ่งวิธีการบางอย่างเป็นสิ่งที่ไม่ศาสนาอนุมัติ และวิธีการ บางอย่างก็เป็นสิ่งที่ศาสนาห้าม หากแต่ในการรักษาที่ศาสนาห้ามนั้นอาจจะมิใช่อ่อนปน

ผู้ใดได้รับความคับขันโดยมิใช่ผู้แสวงหาและมิใช่เป็นผู้ละเมิดขอบเขตแล้วไซ้ไรก็ไม่มีบาป ไต ๆ แก่เขาแท้จริงอัลลอฮฺ(ซ.บ.) เป็นผู้ทรงอภัยผู้ทรงเมตตาเสมอ (ซูเราะห์อัลบะเกาะเราะฮ์อายะห์ ที่ 173) และกฎของวิชาฮุซูล์-ฟิกได้กล่าวไว้ว่า ความจำเป็นทำให้สิ่งต้องห้ามเป็นที่อนุมัติ ความ จำเป็นทางการแพทย์เกี่ยวกับปัญหาที่ว่าอาหารต้องห้ามบางอย่างสามารถนำมาใช้เป็นยาได้หรือไม่ นั้นเรื่องนี้บรรดานักกฎหมายยังมีความคิดเห็นแตกต่างกันบางคนมิได้ถือว่าย่าจัดอยู่ในประเภทของ ความจำเป็นเหมือนอาหาร

กัญชาเป็นพืชสมุนไพรที่มีประโยชน์ และเป็นพืชเสพติดที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทชนิด แรกที่มนุษย์รู้จัก มนุษย์ทั่วโลกรู้จักกัญชามานานหลายพันปีเพราะเป็นส่วนหนึ่งของศาสนา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตมนุษย์ในหลากหลายฐานะ เมื่อ 8,000 ปี ก่อนคริสตกาล กัญชาถูกบันทึกว่า เป็นพืชไร่ที่เก่าแก่ที่สุดชนิดหนึ่ง มีการใช้ประโยชน์จากเส้นใยและใช้กัญชาในตำรับยาโบราณของ อินเดีย ในช่วง 2,000 ปีก่อนคริสตกาล กัญชามีความเกี่ยวข้องกับศาสนาที่มีถิ่นกำเนิดในแถบทวีป

เอเชียในฐานะโอสธโกลมใจ เครื่องชำระล้างจิตใจ โดยเป็นสื่อกลางในการเข้าถึงพระเจ้า เป็นเครื่องสักการะพระเจ้า เป็นส่วนสำคัญในพิธีกรรมทางศาสนา และเป็นยารักษาโรค (Nuchmee, 2020)

ในคริสต์ศักราชที่ 900 ชาวอาหรับเริ่มใช้กระดาศที่ผลิตจากเส้นใยกัญชา ค.ศ. 1000 เริ่มมีการอภิปรายถกเถียงในเชิงวิชาการถึงประโยชน์และโทษของการใช้กัญชา จากนั้นการใช้กัญชาได้ขยายวงกว้างขึ้นในประเทศอาหรับเมื่อพ่อค้าชาวอาหรับนำกัญชาไปเผยแพร่ ทำการค้าขายแลกเปลี่ยนกับประเทศแถบชายฝั่งแอฟริกา ในสมัยการปกครองของจักรวรรดิออตโตมัน ได้เริ่มห้ามการบริโภคกัญชาเป็นครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 1378 ต่อมา ในช่วงค.ศ. 1915-1927 รัฐต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกาเริ่มห้ามใช้กัญชาเพื่อนันทนาการ แต่ยังคงอนุญาตให้ใช้เป็นยาได้จนกระทั่ง ค.ศ. 1937 สภาคองเกรสของสหรัฐอเมริกาได้ออกกฎหมายห้ามการใช้กัญชาในทุกกรณีแม้แต่การใช้เส้นใยในอุตสาหกรรม ต่อจากนั้น เมื่อ ค.ศ.1941 สหรัฐอเมริกาได้ลบสรรพคุณของกัญชาออกจากตำรับยา และไม่ได้รับการพิจารณาให้เป็นยาอีกต่อไป ตลอดจนเพิ่มการลงโทษอย่างรุนแรงในกรณียาเสพติด อย่างไรก็ตาม เมื่อ ค.ศ. 1999 รัฐบาลสหรัฐฯ ได้จัดสิทธิบัตรการใช้กัญชา โดยอ้างคุณสมบัติในการรักษาโรคทางระบบประสาท เช่น โรคอัลไซเมอร์โรคพาร์กินสัน โรคหลอดเลือดสมอง โรคที่เกิดจาก Oxidative Stress (เซลล์ถูกทำลายโดยอนุมูลอิสระ) เป็นต้นว่า โรคหัวใจ โรคปลายปลอกประสาทเสื่อม โรคเบาหวาน (Sanrak, 2018)

สรรพคุณและความปลอดภัยในการใช้กัญชาให้เป็นประโยชน์ในการรักษา เพื่อบรรเทาอาการปวดเรื้อรัง โดยเฉพาะอาการปวดจากปลายประสาท นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาเรื่องกัญชากับการรักษาโรคมะเร็งที่พบว่า สาร THC (Tetrahydrocannabinol) ในกัญชาสามารถยับยั้งการสร้างเซลล์มะเร็งและสามารถทำลายเซลล์มะเร็งได้อีกด้วย (Thaupachit & Kasemsomboon, 2017, p. 235)

การใช้เคมีบำบัดในการรักษาซึ่งมีข้อจำกัดคือ ค่าใช้จ่ายสูง และมีผลข้างเคียงมากมาย ต่างกับการนำกัญชามาเป็นส่วนหนึ่งในการรักษาโรคมะเร็งจะมีต้นทุนการรักษาที่ต่ำ และผลข้างเคียงน้อยกว่าเนื่องจากสารต่างๆ ของกัญชามีสรรพคุณช่วยยับยั้ง และทำลายเฉพาะเซลล์มะเร็งเท่านั้น เพื่อให้ได้ผลในการรักษาโรคมะเร็งมีประสิทธิภาพมากขึ้นและลดผลข้างเคียงจากการใช้เคมีบำบัดรักษาโรคมะเร็งลงได้ สำหรับประเทศที่อนุญาตให้นำกัญชามาใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ (Panncharoenrak, 2015) ประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ที่ต้องการหาวิธีการต่างๆ ที่ต้องการให้มนุษย์มีชีวิตอยู่ได้นานที่สุด จึงมีงานวิจัยเกี่ยวกับกัญชาออกมาเป็นจำนวนมาก และเชื่อได้ว่ากัญชามีประโยชน์ที่จะนำมาใช้รักษาโรคมะเร็งได้ และเป็นการลดค่าใช้จ่ายสำหรับโรคมะเร็งที่ค่าใช้จ่ายสูง ถ้านำประโยชน์จากกัญชามาเป็นส่วนหนึ่งในการรักษาทำให้ผู้ป่วยมีโอกาสรอดชีวิต และพ้นจากความเจ็บป่วยได้ง่ายขึ้น (Panncharoenrak, 2015) แนวทางปรับปรุงเกี่ยวกับกฎหมายยาเสพติดให้โทษ กรณีศึกษา การนำกัญชามาใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ การใช้กัญชา กัญชา เพื่อการรักษา เป็นข้อยกเว้นสำหรับการนำมาใช้ในทางการแพทย์การรักษาหากมีความจำเป็น (MRG, 2021)

การใช้กัญชาทางการแพทย์เพื่อรักษาโรคและบรรเทาอาการต่าง ๆ มายาวนาน และการศึกษาวิจัยทางการแพทย์อย่างมาก อย่างไรก็ตาม ตามฐานข้อมูลการแพทย์แผนปัจจุบัน มีหลักฐานค่อนข้างจำกัดที่บ่งบอกว่ากัญชาสามารถลดอาการคลื่นไส้อาเจียนในผู้ป่วยมะเร็ง ที่รับยา

เคมีบำบัด หรือเพื่อเพิ่มความอยากอาหารในผู้การหดเกร็งของกล้ามเนื้อ ส่วนการใช้ทางการแพทย์อื่นๆ นั้นยังไม่มีข้อมูลเพียงพอในเรื่องความปลอดภัยและประสิทธิผลของกัญชา (Dontumprai et al., 2021, p. 1)

ในปัจจุบัน พบว่าหลายประเทศได้นำสารสกัดจากกัญชามาใช้เป็นยารักษาโรค เนื่องจากการศึกษาวิจัยที่สนับสนุนให้เห็นประโยชน์และโทษของกัญชามากขึ้น ไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งที่น่าจะนำสารสกัดจากกัญชามาใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ดังนั้น กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข จึงให้คำแนะนำเกี่ยวกับโรคและภาวะที่ใช้ผลิตภัณฑ์กัญชาทางการแพทย์โดยแบ่งโรคและภาวะต่าง ๆ ที่ใช้ผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ไว้ (Department of Medical Services, Ministry of Public Health, 2019, p. 3-5)

ผลิตภัณฑ์กัญชาจากแหล่งนอกระบบมากกว่าจากคลินิกในโรงพยาบาลของกระทรวงสาธารณสุข จากหมอพื้นบ้านหรือแพทย์แผนไทยที่ขึ้นทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย และการรับรู้เกี่ยวกับกฎหมายกัญชาและการนำกัญชามาใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ของกลุ่มประชาชนและผู้ป่วยยังมีความคลาดเคลื่อน (Buapradit et al., 2024)

การปลดล็อกกัญชาออกจากยาเสพติด เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2565 ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง “สมุนไพรรักษา (กัญชา)” มีผลบังคับใช้ โดยกำหนดว่า กัญชาทุกส่วน จะไม่ถือว่าเป็นยาเสพติด (ในบริบทของสารประกอบ THC CBD ที่ไม่เกินเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด) มีเงื่อนไขควบคุม เช่น ห้ามใช้ในที่สาธารณะโดยการสูบ ห้ามขายให้กับผู้มีอายุต่ำกว่า 20 ปี สตรีตั้งครรภ์ และสตรีที่ให้นมบุตร และการยกเลิก “กัญชาเสรี” การกลับมาใช้กฎหมายควบคุมเข้มข้นขึ้น ซึ่งล่าสุดมีการดำเนินการยกเลิกนโยบายกัญชาเสรี คณะรัฐมนตรีเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติ กัญชา-กัญชง ซึ่งกำหนดให้ “เฉพาะช่อดอกกัญชา” เป็นสมุนไพรรักษาทางการแพทย์ และการใช้ จำหน่ายแปรรูป ต้องมีใบอนุญาตตามมาตรา 46 รวมทั้งการประกาศใหม่ “สมุนไพรรักษา (กัญชา)” พ.ศ. 2568 เน้นควบคุมเฉพาะส่วนช่อดอกกัญชา ใครจะซื้อ ใช้ และจำหน่าย ต้องมีใบรับรองแพทย์ ใบอนุญาตตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด ซึ่งทำให้เกิดประเด็นปัญหาที่น่าสนใจในความไม่ชัดเจนของกรอบกฎหมายและการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่าง ๆ การปลดล็อกกัญชาเสรี แล้วตามด้วยการยกเลิก ซึ่งทำให้ประชาชนมีความสับสนว่า “ใช้อะไรได้บ้าง ผิดเมื่อไหร่” ช่องว่างของกฎหมายแม่บท (พระราชบัญญัติ) ระหว่างที่ประกาศ กฎกระทรวงต่าง ยังไม่สมบูรณ์ เช่น ใครปลูก ใครขายได้ ฯลฯ ผลกระทบต่อชุมชนมุสลิม และความเชื่อทางศาสนา และมีองค์กรมุสลิมหลายแห่งแถลงว่า “กัญชาเสรี” ขัดหลักศาสนาอิสลาม เป็นฮารอม เพราะมองว่าการเสพหรือใช้สารที่อาจมีผลมีเมาหรือเปลี่ยนสภาพจิตใจเป็นสิ่งต้องห้ามโดยหลักศาสนา รวมทั้งวิกฤตด้านจริยธรรมและการยอมรับในครัวเรือน สังคม บางครอบครัวอาจกังวล ลูกหลานเข้าถึงกัญชาได้ง่ายขึ้น และผลกระทบต่อสาธารณสุข สุขภาพจิต และเยาวชน จากการศึกษาพบว่าหลังจากเปิดเสรี พบจำนวนผู้ใช้กัญชาเพื่อบำบัดอาการเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะเยาวชน เด็ก เพิ่มขึ้นมาก มีกรณีผู้ป่วยที่มีอาการไม่พึงประสงค์หรือพิษเฉียบพลันจากการใช้กัญชา (โดยเฉพาะสารสกัด ผลิตภัณฑ์ที่อาจมี THC สูง) ในส่วนการบังคับใช้กฎหมาย การออกกฎหมายรอง เช่น กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ที่ควบคุมพื้นที่สูบ ปริมาณสาร THC อายุผู้ใช้ มักมีความล่าช้า ไม่ชัดเจนหรือไม่ครอบคลุมทุกสถานการณ์ ความเสี่ยงจากการหลุดรั่ว (leakage) เช่น ผลิตภัณฑ์กัญชาผสมอาหาร เครื่องดื่มที่ขายโดยไม่ชัดเจนว่ามีกัญชา

หรือไม่ ส่งผลให้ผู้บริโภคโดยไม่ตั้งใจได้รับสารกัญชา ส่วนด้านสิทธิและจริยธรรมในการเข้าถึงการรักษาทางการแพทย์ ผู้ป่วยที่ต้องการใช้กัญชาทางการแพทย์อาจได้รับผลดี แต่เมื่อนโยบายมีการเปลี่ยนแปลงหรือถูกยกเลิก (หรือเข้มงวดขึ้น) อาจเกิดอุปสรรคในการเข้าถึง ซึ่งทำให้ประชาชนอาจขาดข้อมูลที่เพียงพอเรื่องความปลอดภัย ผลข้างเคียง วิธีการใช้ และอื่น ๆ

ประเด็นปัญหาในเรื่องข้อจำกัดด้านศาสนบัญญัติ (ชะรีอะฮ์) ศาสนาอิสลามมีข้อห้ามเกี่ยวกับการใช้สารมึนเมา (กัญชาอาจจัดอยู่ในกลุ่มนี้) แต่ในขณะเดียวกันมีหลักการอนุโลมเพื่อการรักษาโรค ทำให้เกิดข้อถกเถียงว่าการใช้กัญชาเพื่อการแพทย์ถือว่า “ฮาลาล” หรือ “หะรอม” ความไม่ชัดเจนทางนโยบายและการรับรู้ ซึ่งกฎหมายไทยอนุญาตให้ใช้กัญชาทางการแพทย์ได้ในบางกรณี แต่ชาวไทยมุสลิมจำนวนหนึ่งยังขาดความเข้าใจในข้อกำหนดและข้อศาสนา อาจเกิดความสับสนหรือไม่กล้าเข้ารับการรักษา ผลกระทบต่อวิถีชีวิตและค่านิยมการเปิดกว้างให้ใช้กัญชารักษาโรคอาจส่งผลกระทบต่อทัศนคติและพฤติกรรมของชาวไทยมุสลิมทั้งด้านศาสนา สังคม และครอบครัว เช่น ความกังวลว่าจะถูกมองว่าเบี่ยงเบนจากหลักการศาสนา ในส่วนประสิทธิภาพการรักษากับความเชื่อทางศาสนา แม้การใช้กัญชามีงานวิจัยสนับสนุนด้านการแพทย์ แต่ความเชื่อและความศรัทธาในหลักศาสนาอิสลามอาจมีอิทธิพลต่อการยอมรับและการเข้าถึงการรักษา รวมทั้งการขาดแนวทางจากผู้นำศาสนา (อูลามาอ์ โต๊ะครู) ซึ่งบทบาทของผู้นำศาสนามีความสำคัญในการให้คำวินิจฉัย (ฟัตวา) และสร้างความเข้าใจ แต่ในประเด็นกัญชาทางการแพทย์ยังมีความเห็นต่าง ทำให้ประชาชนเกิดความลังเลและไม่แน่ใจในการปฏิบัติ

หลักการความจำเป็น (Darurah) และการยกเว้น (Rukhsah) หลักดะรูเราะฮ์ (الضرورة) หรือ “ความจำเป็น” เป็นแนวคิดสำคัญที่อิสลามนำมาใช้เมื่อมีสถานการณ์ที่อาจต้องฝ่าฝืนกฎของศาสนาในกรณีที่น่าเป็นห่วง เช่น การใช้สารเสพติดแล้วถือว่าฮะรอม (ต้อง) เพื่อการรักษาโรค ในกรณีที่ไม่มีทางเลือกอื่น ซึ่งการใช้กัญชา เพื่อการรักษาอาจถูกพิจารณาภายใต้หลักการนี้หากมีความจำเป็นทางการแพทย์

รายงานทางการแพทย์ว่าในช่วง 2018–2022 มีเคสที่เข้าสู่ศูนย์พิษวิทยาามาธิบดี (poison center) เกี่ยวกับกัญชา 1,695 เคส และสัดส่วนเด็กและวัยรุ่นในช่วงอายุไม่เกิน 20 ปี ในช่วง “กฎหมายกัญชาเสรี (recreational law period)” สูงขึ้น 26.1% เทียบกับ 14.1% ในช่วงก่อน

ยิ่งไปกว่านั้นเป็นการลดความเสี่ยงความเข้าใจผิดต่อการใช้กัญชารักษาที่อาจนำไปสู่การใช้ผิดวิธีหรือใช้เพื่อความบันเทิง ในส่วนด้านนโยบายและกฎหมายประเทศไทยมีนโยบายเกี่ยวกับกัญชาที่เปลี่ยนแปลงเร็ว ทำให้ชุมชนมุสลิมต้องปรับตัวจำเป็นต้องศึกษาว่านโยบายเหล่านี้ให้สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลามด้านกฎหมายเมื่อกระทรวงสาธารณสุข ประกาศผลทางกฎหมายจากการที่พืชกัญชาไม่จัดเป็นยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาแนวความคิดการนำกัญชามาใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ตามรูปแบบการรักษาในบริบทของอิสลาม โดยศึกษามาตรการทางกฎหมายอิสลามที่เกี่ยวกับกัญชาในปัจจุบันโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและความคิดเห็นของนักวิชาการด้านกฎหมายอิสลาม และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับคณะแพทย์มุสลิม รวมถึงศึกษาและวิเคราะห์ข้อจำกัดทางกฎหมายเพื่อนำสารต่าง ๆ ของกัญชามาใช้ประโยชน์ทางการแพทย์โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางและเสนอแนะรูปแบบการนำกัญชามาบำบัด

ในบริบทของอิสลาม ตามความจำเป็นและผลกระทบต่อสังคมมุสลิมในประเทศไทยว่าความจำเป็นทางการแพทย์ที่ต้องใช้สิ่งที่หะรอมหรือกรณีที่มีมุสลิมตกอยู่ในสภาพที่ไม่สามารถหาวิธีเยียวยาอื่นใดไปจากวิธีการที่ต้องอาศัยสิ่งที่หะรอมในการบำบัดโรคต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัญหาการรักษาโรคในบริบทของอิสลาม กรณีศึกษาการใช้กัญชารักษาโรคและผลกระทบของชาวไทยมุสลิม
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการรักษาโรคในบริบทของอิสลาม กรณีศึกษาการใช้กัญชารักษาโรคและผลกระทบของชาวไทยมุสลิม
3. เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาการรักษาโรคในบริบทของอิสลาม กรณีศึกษาการใช้กัญชารักษาโรคและผลกระทบของชาวไทยมุสลิม

วิธีการวิจัย

การศึกษาการรักษาโรคในบริบทของอิสลาม กรณีศึกษาการใช้กัญชารักษาโรคและผลกระทบของชาวไทยมุสลิม ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่

1. แพทย์มุสลิมที่เกี่ยวข้องกับการรักษาโรค 3 ท่าน
2. นักนิติศาสตร์อิสลาม 3 ท่าน

โดยผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีประสบการณ์มากในเรื่องนี้ (Nopphakesorn, 2008)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์และคำนึงถึงจริยธรรมในการวิจัย โดยได้รับความยินยอมโดยสมัครใจที่จะให้ข้อมูลในเรื่องเกี่ยวกับการวิจัย (Siriratmi, Setthabut & Yoddamnoen, 2001) เพื่อเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยตั้งคำถามปลายเปิด (open-ended question) เป็นหลักในการสัมภาษณ์และใช้คำถามที่ต่างกันในแต่ละกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้วิจัยนำเครื่องมือมาเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย ครอบคลุมคิดในการวิจัยและนิยามศัพท์ (Index of Congruency : IOC) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลคะแนน ทั้ง 3 ท่าน ได้คะแนน = 0.92 มีความเที่ยงตรงใช้ได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 แนวทาง คือ ข้อมูลเอกสาร และการเก็บข้อมูลภาคสนามดังนี้

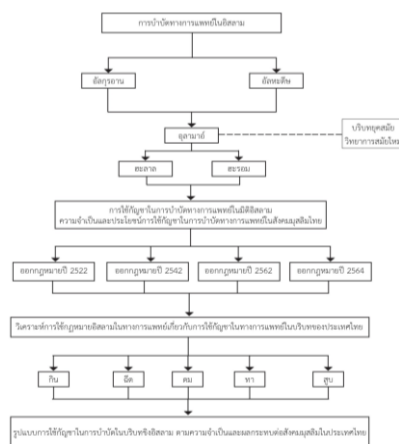
1. ข้อมูลภาคเอกสาร ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลสำคัญๆ คือ ข้อมูลจากอัลครอน ข้อมูลจากอัลหะดีษ ข้อมูลจากปราชญ์อิสลาม และข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ และต่างประเทศ โดยแบ่งเป็น เอกสารปฐมภูมิ เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องในเรื่องกัญชากับการบำบัด และกลุ่มประเทศอาหรับที่ใช้กัญชาในการบำบัดรวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เอกสารทุติยภูมิ เป็นหนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้องในเรื่องกัญชากับการบำบัดและกลุ่มประเทศอาหรับที่ใช้กัญชา ในการบำบัดรวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2. ข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมาเพื่อใช้บันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสอบถามในประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยต้องการทราบจากผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยปฏิบัติตามขั้นตอน คือขั้นตอนที่ 1 ทำหนังสือจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์และสอบถามผู้ให้ข้อมูล ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตามที่ได้ทำหนังสือของความอนุเคราะห์ไว้ พร้อมบันทึกภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้นำมาจำแนกประเภทออกเป็นประเภททำการวิเคราะห์ข้อมูลภาคเอกสารจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นเทคนิคการวิจัยที่เป็นระบบและเป็นกลางในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น ข้อความ ภาพ เพื่อบริหาร จัดหมวดหมู่ แนวคิด หรือรูปแบบเฉพาะเจาะจงที่ปรากฏในเนื้อหาต่างๆ วิธีการนี้ช่วยให้สามารถทำความเข้าใจความหมาย ความสัมพันธ์ และบริบทของสารที่ศึกษา เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่น่าเชื่อถือ และข้อมูลเชิงลึกที่มีคุณค่า การศึกษาในบริบทของอิสลาม กรณีศึกษาเกี่ยวกับความจำเป็น และผลกระทบของชาวไทยมุสลิม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา : (Srithong, 2023)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยการศึกษาารูปแบบการรักษาผู้ป่วยด้วยการใช้กัญชาตามความจำเป็นในบริบทของชาวไทยมุสลิม

1.1 บทบัญญัติเกี่ยวกับสารเสพติดกับการรักษาโรคของอิสลาม

บทบัญญัติเกี่ยวกับสารเสพติดกับการรักษาโรคของอิสลาม เรื่องสารเสพติดกับการรักษาโรคของอิสลาม โดยอ้างอิงจากอัลกุรอานกับเหตุการณ์จำเป็นต่อชีวิต กล่าวคือ การรับประทานอาหารที่ดีและมีประโยชน์เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ดังอัลกุรอานได้กล่าวไว้ว่า

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِن كُنتُمْ عَلَيْهِ تَعْبُدُونَ

ความว่า โอ้ ผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงบริโภคสิ่งที่ดี ๆ ที่เราได้ให้ปัจจัยยังชีพแก่พวกเจ้า และจงขอบคุณอัลลอฮ์ หากพวกเจ้าเคารพภักดีต่อพระองค์ อัลบะกอเราะห์; 172 แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่วิกฤติแล้วก็สามารถที่จะอนุญาตให้รับประทานอาหารที่เป็นสิ่งต้องห้ามได้ ดังอัลกุรอานได้กล่าวไว้ว่า

فَمَن اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

ความว่า ดังนั้น ผู้ใดที่ได้รับความคับขันโดยไม่ใช่ผู้แสวงหาและมีโชเป็นมูลละเมิดขอบเขตแล้วไซ้ไรก็ไม่มีความผิดใด ๆ แก่เขา แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงอภัยผู้ทรงเมตตาเสมอ อัลบะกอเราะห์; 173 ในกรณีนี้ เฉกเช่นเดียวกับการรับประทานยาเมื่อร่างกายได้รับความเจ็บไข้ได้ป่วยแต่เมื่อสุดท้ายในการรับประทานยา เมื่อไม่มีตัวยาท่อนุญาตให้รับประทานเพื่อให้ชีวิตคงอยู่แล้ว จำเป็นที่ต้องไปค้นคว้าตัวอื่นมาทำการรักษา หนึ่งในนั้นก็คือกัญชา เพื่อให้มนุษย์นั้นได้หายจากโรคภัยไข้เจ็บที่ประสบอยู่ จึงไม่ผิดต่อบทบัญญัติของอิสลาม

1.2 การใช้กัญชาทางการแพทย์ในการรักษาโรคในปัจจุบัน

การใช้กัญชาทางการแพทย์ให้ถูกกฎหมายและไม่ผิดหลักศาสนา คือ ผู้ป่วยสามารถรับการรักษาโรคจากยาที่มีส่วนผสมของกัญชาได้ก็ต่อเมื่อได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าไม่มีตัวยานอื่นที่สามารถรักษาได้แล้ว สำหรับแพทย์ที่จะสามารถสั่งใช้ในผู้ป่วยเฉพาะรายของตนที่มีความจำเป็นได้ จะต้องผ่านการฝึกอบรมการใช้กัญชาทางการแพทย์ตามหลักสูตรที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด สำหรับเภสัชกรทำหน้าที่ช่วยควบคุมการจัดเก็บและจะต้องผ่านการอบรมในหลักสูตรที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดและจ่ายยาตามการสั่งของแพทย์เท่านั้น

1.2.1 ในด้านข้อบ่งชี้การใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ ในกัญชาจะมีสารสำคัญที่เป็นสารออกฤทธิ์หลัก คือ delta-9-tetrahydrocannabinol (THC) ซึ่งมีฤทธิ์ต่อจิตและประสาทอย่างไรก็ตาม พบว่าสารนี้มีการนำมาใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ ได้ เช่น ลดอาการคลื่นไส้ อาเจียน ลดอาการปวด ลดภาวะกล้ามเนื้อหดเกร็ง เพิ่มความอยากอาหาร และช่วยให้นอนหลับ และสาร cannabidiol (CBD) ซึ่งไม่มีฤทธิ์ต่อจิตและประสาท แต่มีประโยชน์ทางการแพทย์ เช่น ควบคุม อาการชัก อาการปวด และอาจมีฤทธิ์ด้านวิตกกังวลส่วนที่นำมาใช้ได้โดยไม่ผิดกฎหมายคือ สารสกัด THC และ CBD ที่ไม่เกิน 0.2% เท่านั้น

1.2.2 ในด้านการใช้กัญชาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น แคปซูลสำหรับรับประทาน สูดควันไอรระเหยและสเปรย์พ่นในช่องปาก ในการรักษาทางการแพทย์สามารถใช้รักษาอาการปวด รักษาโรค HIV โรคทางจิต คลายความกังวล โรคต้อหิน และภาวะกล้ามเนื้อเกร็ง สำหรับการรักษา

ไปใช้ในการรักษามะเร็ง พบว่า กัญชาสามารถยับยั้งการเติบโตของเซลล์มะเร็ง gliomas ได้ และ พบว่าสาร cannabinoids มีความสามารถในการฆ่าเซลล์มะเร็งแบบเฉพาะเจาะจง

1.2.3 ในด้านขนาดยาจากกัญชาที่เหมาะสมในการรักษาโรคมะเร็งที่ไม่ได้ออกฤทธิ์ในการรักษาโรคโดยตรง แต่ออกฤทธิ์ทางอ้อม โดยไปปรับการทำงานของระบบ Endocannabinoid ของร่างกายให้กลับมาทำหน้าที่ได้ดีดังเดิม ขนาดยาที่ใช้ในการรักษาโดยใช้หลักการคือเริ่มทีละน้อย และค่อย ๆ ค่อยสังเกตอาการของผู้ป่วยแล้วค่อย ๆ เพิ่มขนาดจนสามารถนอนหลับได้ลึกแต่ไม่ให้ง่วงหรือมีนื่องจากเวลาที่ให้ยาก่อนนอนทุกคืน เพื่อให้หลับลึกเพราะการนอนที่ลึกจะช่วยเสริมสร้างกระบวนการเยียวยาตนเองของร่างกาย แต่บางโรคที่มีอาการกลางวัน เช่น สั่น เกร็ง ปวดตอนกลางวัน ก็ให้ใช้กัญชา ระงับอาการตอนนั้นด้วย

1.3 ผลการวิจัยการศึกษาแนวคิดจากนักวิชาการอิสลามกับการใช้กัญชาทางการแพทย์ในด้านผลกระทบต่อสังคมมุสลิมไทย เพื่อศึกษารูปแบบการรักษาผู้ป่วยด้วยการใช้กัญชาตามความจำเป็นในบริบทของชาวไทยมุสลิม

ผลการวิจัยในด้านกัญชาทางการแพทย์ในมุมมองของนิติศาสตร์อิสลาม โดยศึกษาจากแนวคิดและทฤษฎีของ (Nuchmee, 2020) ในด้านกัญชาทางการแพทย์ในมุมมองของนิติศาสตร์อิสลาม พบว่า นักนิติศาสตร์อิสลามมีทัศนะที่แตกต่างกันในประเด็นการนำสารเสพติดหรือยาที่มีส่วนผสมของสารเสพติดเช่นสารสกัดจากกัญชา ผิวนาใช้รักษาทางการแพทย์โดยทั้ง 2 ทัศนะได้นำเสนอหลักฐานและเหตุผลเพื่อสนับสนุนทัศนะของตนแต่เมื่อเปรียบเทียบกับหลักฐานและเหตุผลของทั้ง 2 ทัศนะแล้วพบว่าทัศนะที่ไม่อนุญาต เช่น อิบญุศัยมียะฮ์ อิบญุสะอูร์ อัลอัสเกาะลานีย์ อิบญุสะอูร์ อัลมัคกีญ์ และอิบญุกอยยิม (Alesh Muhammad, 1964 : 4/552) เห็นว่า การใช้สารเสพติดหรือยาที่มีส่วนผสมของสารเสพติดยังคงเป็นสิ่งต้องห้าม ไม่อนุญาตให้นำมาใช้ในการรักษาทางการแพทย์ แม้ว่าจะมีความจำเป็นหรืออยู่ในภาวะคับขัน หรือไม่สามารถหาสิ่งใดมาทดแทนได้ก็ตาม ด้วยเหตุผลที่ศาสนาหมัมมัด (ช.ล.) ห้ามนำสุรามาใช้เป็นส่วนผสมของยาในการบำบัดรักษาซึ่งสารเสพติดหรือยาที่มีส่วนผสมของสารเสพติดก็อยู่ในสถานะเดียวกับสุราเช่นกันเนื่องจากคำนิยามของสุราตามหลักนิติศาสตร์อิสลามถือว่า “ทุกสิ่งที่ทำให้มีเมามาอยู่ในสถานะเดียวกับสุรา และทุกสิ่งที่ทำให้มีเมานั้นเป็นสิ่งต้องห้าม” (บันทึกโดย มุสลิม 2003, 1999 : 991) ส่วนทัศนะที่อนุญาต เช่น ทัศนะของนักนิติศาสตร์อิสลามส่วนใหญ่จากมัซฮับ (สำนักคิดด้านนิติศาสตร์อิสลาม) อัลฮะนะฟียะฮ์ อัลมาลิกียะฮ์ อัชชาฟีอียะฮ์ และนักนิติศาสตร์บางส่วนจากมัซฮับอัลฮะนาบิลียะฮ์ อนุญาตให้นำยาเสพติดหรือยาที่มีส่วนผสมของสารเสพติดมาใช้ในทางการแพทย์เมื่อมีความจำเป็น เพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการรักษาไม่ว่าจะเป็นการนำยาเสพติดมารักษาโดยตรงหรือนำมาเป็นส่วนผสมกับสารชนิดอื่น ๆ หรือนำมาใช้รักษาผู้ติดยาเสพติด โดยทัศนะนี้ได้อ้างอิงข้อมูลที่เป็นคำพูดของนักนิติศาสตร์อิสลามจากมัซฮับต่างๆ ดังนี้ อิบญุญญิม (Ibn Najem, 1876 : 3/76) จากมัซฮับฮะนะฟีญ์ กล่าวว่า “ผู้ใดทำให้ตัวเองขาดสติด้วย บินญญ์ (พืชเสพติดชนิดหนึ่ง) หรือฝิ่นเพื่อนันทนาการหากเขากล่าวถ้อยคำหย่ากับภรรยาของเขา ในทางกฎหมายอิสลามถือว่าการหย่านั้นเกิดขึ้นแล้วเนื่องจากเขาใช้สิ่งที่ทำให้เขาขาดสติสัมปชัญญะด้วยความสมัครใจ ซึ่งถือเป็นการฝ่าฝืน แต่ถ้าหากเขาใช้บินญญ์หรือฝิ่นเพื่อการรักษาทางการแพทย์แล้วทำให้เขาขาดสติ แม้เขากล่าวถ้อยคำหย่าภรรยาถือว่าไม่เกิดการหย่า เนื่องจากเขามีได้ตั้งใจที่จะใช้มันเพื่อความบันเทิง ความสนุกสนาน”

ดังนั้น ทศนะของอิบุนาญิม จึงมิได้ห้ามสำหรับการนำพืชเสพติดมาใช้ในการแพทย์ อัสนะ รอคซีย (al-Sarakhsiy Shamsu al-Din, 1989 : 9/23) จากมัซฮับฮนะฟียกกล่าวถึงการใช้บินจญ์ เพื่อการรักษาทางการแพทย์ว่า สามารถที่จะกระทำได้ แต่ถ้าวการใช้บินจญ์แล้วทำให้เขาขาดสติ ก็ไม่สมควรที่จะกระทำในสิ่งดังกล่าวอะหมัด อัศคอวีย (Ahmad al-Sawiy, 1995 : 1/18) จากมัซฮับ มาลิกีย กล่าวถึงฝิ่นและชียะกะรอน (พืชชนิดหนึ่งเมื่อรับประทานแล้วทำให้เกิดภาพหลอน) ว่า ทั้งสอง สิ่งนั้นเป็นสิ่งที่สะอาด (มิใช่สิ่งสกปรกตามหลักการศาสนา) เพราะทั้งสองสิ่งเป็นพืชทั่ว ๆ ไป แต่เป็น สิ่งต้องห้ามหากการบริโภคมันเพื่อความสนุกสนาน ความบันเทิง แล้วทำให้ขาดสติ แต่มิได้ห้าม ทั้งสองสิ่งในกรณีของการรักษาทางการแพทย์ อันนะวะวีย (al-Nawawiy, n.d. : 3/7) จากมัซฮับ ชาฟีอีย กล่าวถึงการทำให้หมดสติว่า อนุญาตให้ดื่มยาเพื่อทำให้หมดสติได้เมื่อมีความจำเป็น เช่น ในกรณีของการตัดมือ อัชชีร์บีเนีย (al-Shirbeniy, 1997 : 4/306) จากมัซฮับชาฟีอีย กล่าวว่า อนุญาตให้ใช้พืชที่ออกฤทธิ์ทำให้มึนเมาในการบำบัดรักษาทางการแพทย์ ในกรณีที่ไม่พบสิ่งอื่นใดที่ จะนำมาใช้แทนได้ แม้ว่าจะทำให้เกิดอาการมึนเมาก็ตาม เนื่องจากเป็นความจำเป็น อันนะวะวีย และอัชชีร์บีเนียจากมัซฮับชาฟีอีย ให้ใช้สารเสพติดหรือยาที่มีส่วนผสมของสารเสพติดเป็น องค์ประกอบนั้นมีเหตุผลมากกว่าส่วนทศนะที่ห้ามหรือมีความเห็นต่าง เนื่องจากการอนุญาตให้ ใช้ในภาวะคับขันตามบทบัญญัติแห่งอัลกุรอานเพื่อเยียวยารักษาหรือบรรเทาอาการปวดและไม่ขัดต่อ พระวณะของท่านศาสดาที่ห้ามใช้สารเสพติดส่วนในสถานการณ์ที่คับขันไม่ถึงว่าเป็นสิ่งต้องห้ามดัง อยะหฺในอัลกุรอานที่ว่า

وَإِذَا مَرَضْتَ فَهُوَ يَشْفِينِ

ความว่า และเมื่อฉันป่วย ดังนั้นพระองค์ทรงให้ฉันหาย สุเราะห์ อัซซุอะรออ์ 80 และหะดีษที่ระบุไว้ว่า

عن أنس بن مالك قال: «أن ناسا، اجتروا في المدينة فأمرهم النبي ﷺ أن يلحقوا براعيه - يعني الإبل -

فيشربوا من ألبانها وأبوالها، فلحقوا براعيه فشربوا من ألبانها وأبوالها، حتى صلحت أبدانهم

เล่าจากท่านอะนัส (ร.ด.) ว่า มีคนพวกหนึ่งป่วยด้วยโรคทางเดินอาหารในนครเมดีนะห์ ท่านศาสดา (ซ.ล.) จึงได้ใช้พวกเขาไปอยู่กับคนเลี้ยง (อูฐชะก้าซ) ของท่าน เพื่อพวกเขาจะได้ดื่มนมและเยี้ยวของมัน พวกเขาจึงตามไปอยู่กับคนเลี้ยงอูฐของท่านและพวกเขาได้ดื่มนมและเยี้ยวของมันจนร่างกาย ของพวกเขาหายดี นอกจากนั้นในปัจจุบันมีโรคบางชนิดที่ไม่พบยาที่จะนำมาใช้ในการบำบัดรักษาได้ อย่างมีประสิทธิภาพหรืออาจมียาบางชนิดที่สามารถนำมารักษาได้แต่ไม่สามารถจะหาได้ในประเทศ ต้องนำเข้าจากต่างประเทศซึ่งมีราคาแพงทำให้คนทั่วไปขาดโอกาสในการรักษาหรือขาดโอกาสทาง การแพทย์นอกจากยาที่มีส่วนผสมของสารเสพติดที่นำมาใช้ในการแพทย์แล้วยังพบยาอีกหลาย ชนิดที่นำมาใช้เพื่อบรรเทาความเจ็บปวดยาชาและยาสลบที่ใช้ในการผ่าตัดล้วนแล้วแต่มีส่วนผสมของ สารเสพติดทั้งสิ้นดังนั้นการใช้กัญชาหรือสารที่สกัดจากกัญชาเช่นน้ำมันกัญชาจึงเป็นอีกนวัตกรรม หนึ่งที่เป็นทางเลือกในการแพทย์กับการบำบัดรักษาซึ่งกัญชามีคุณสมบัติเป็นทั้งยารักษาและยา บรรเทาอาการต่าง ๆ ได้แต่อย่างไรก็ตามควรปฏิบัติตามเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ที่นักนิติศาสตร์ อิสลามได้วางไว้คือต้องได้รับคำแนะนำจากแพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญและไม่พบยาชนิดใดหรือสิ่งใดที่

สามารถนำมาทดแทนได้ต้องใช้ในปริมาณที่จำเป็นเท่านั้นและควรใช้สารสกัดจากัญชาที่ได้มาตรฐานซึ่งก็สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของกรมการแพทย์ที่ระบุว่าทางการแพทย์ไม่แนะนำให้ใช้ผลิตภัณฑ์กัญชาในการรักษาหรือควบคุมอาการของผู้ป่วยเป็นการรักษาลำดับแรกในทุกกรณี โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์กัญชาทางการแพทย์ที่ยังมิได้ผ่านการรับรองตำรับยาจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยานอกจากนี้การใช้ผลิตภัณฑ์กัญชาทางการแพทย์ควรจำกัดเฉพาะกรณีการรักษาด้วยวิธีมาตรฐานไม่ได้ผลหรืออาจเกิดผลข้างเคียงที่ผู้ป่วยไม่สามารถทนได้และการใช้ผลิตภัณฑ์กัญชาควรใช้เพื่อเป็นส่วนเสริมหรือควบรวมกับการรักษามาตรฐานเท่านั้น กัญชาจัดเป็นพืชสมุนไพรที่มีประโยชน์ ถูกนำมาใช้ในทางการแพทย์มาเป็นระยะเวลายาวนาน ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยได้ยกระดับกัญชาจากยาเสพติดให้เป็นยารักษาทางการแพทย์ ซึ่งมีการอ้างอิงหลักฐานทางวิชาการสนับสนุนทั้งแพทย์แผนไทยและแผนปัจจุบัน สรุปข้อบ่งใช้หลักคือ อาการปวดเรื้อรังและโรคปลอกประสาทเสื่อมแข็ง แม้ว่าการวิจัยกัญชาจะพิสูจน์ได้ว่ากัญชามีสรรพคุณในการรักษาทางการแพทย์ จากการศึกษาพบว่า นักนิติศาสตร์อิสลามส่วนใหญ่อนุญาตให้ใช้สารเสพติดหรือยาที่มีส่วนผสมของสารเสพติดเป็นองค์ประกอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันมีโรคหลายชนิดที่ไม่พบยาที่จะนำมาใช้ในการบำบัดรักษาได้อย่างมีประสิทธิภาพหรืออาจมียาบางชนิดที่สามารถนำมารักษาแต่ไม่สามารถหาได้ในประเทศ ต้องนำเข้าจากต่างประเทศซึ่งมีราคาแพงทำให้คนทั่วไปขาดโอกาสในการรักษา ดังนั้นการใช้กัญชาหรือสารที่สกัดจากกัญชาจึงเป็นอีกนวัตกรรมหนึ่งที่เป็นทางออกในทางการแพทย์กับการบำบัดรักษาแต่อย่างไรก็ตาม การใช้ผลิตภัณฑ์กัญชาทางการแพทย์ควรจำกัดเฉพาะกรณีที่การรักษาด้วยวิธีมาตรฐานไม่ได้ผล หรืออาจเกิดผลข้างเคียงที่ผู้ป่วยไม่สามารถทนได้และควรปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่นักนิติศาสตร์อิสลามได้กำหนดไว้ กล่าวคือ ต้องได้รับคำแนะนำจากแพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญและไม่พบยาชนิดใดหรือสิ่งใดที่สามารถนำมาทดแทนได้ และต้องใช้ในปริมาณที่จำเป็นเท่านั้น

1.4 ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์เชิงลึกนักวิจัยด้านกัญชาของอิสลามเกี่ยวกับการใช้กัญชาทางการแพทย์ เพื่อศึกษารูปแบบการรักษาผู้ป่วยด้วยการใช้กัญชาตามความจำเป็นในบริบทของชาวไทยมุสลิม

1.4.1 ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็น รูปแบบการรักษาผู้ป่วยด้วยการใช้กัญชาตามความจำเป็นในบริบทของชาวไทยมุสลิม ผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นนักวิจัยด้านกัญชาของอิสลามเกี่ยวกับการใช้กัญชาทางการแพทย์ ผลการสัมภาษณ์พบว่า ในการใช้กัญชาทางการแพทย์ต้องอยู่ในการควบคุมของแพทย์ ในการใช้ควรใช้เป็นตัวเลือกสุดท้าย ในมุมมองของแพทย์มุสลิมจะมีการวินิจฉัยให้ถูกต้องตามหลักของศาสนา กรณีเดียวกันกับการถือศีลอดทางแพทย์ของมุสลิมก็ยังต้องวินิจฉัยว่าผู้ป่วยไม่สามารถถือศีลอดได้เพราะอาจเกิดอันตรายต่อชีวิตได้จึงเป็นข้อยกเว้น

ภาพ 2 สัมภาษณ์เชิงลึก นักวิจัยด้านกัญชาและนายแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการใช้กัญชาทางการแพทย์ของอิสลามเกี่ยวกับการใช้กัญชาทางการแพทย์
ที่มา : (Srithong, 2023)

1.4.2 ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็น รูปแบบการรักษาผู้ป่วยด้วยการใช้กัญชาตามความจำเป็นในบริบทของชาวไทยมุสลิม ผู้ให้ข้อมูลนายแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการใช้กัญชาทางการแพทย์ พบว่า ในการนำกัญชามาใช้ในทางการแพทย์จากประสบการณ์ในการรักษาพบว่ามีส่วนช่วยในการบรรเทาอาการปวดจากมะเร็งได้ ในส่วนของสาระสำคัญในกัญชาพบว่ามีสาร THC โดยใช้ในทางการแพทย์ในปริมาณที่ไม่เกิน 0.2% ซึ่งเป็นปริมาณที่พอเหมาะเพราะไม่ส่งผลให้เกิดอาการมึนเมา ช่วยลดอาการคลื่นไส้อาเจียน ลดอาการปวด

สรุปผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์เชิงลึกนายแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการใช้กัญชาทางการแพทย์ สำหรับผู้ป่วยเมื่อจำเป็นแต่ต้องมีการควบคุม การเว้นช่วงระยะเวลา โดยให้ยาที่มีส่วนผสมกัญชาให้เป็นยาทางเลือกสุดท้ายจากการใช้ยาที่มีทั้งหมดแล้วไม่ได้ผล

1. ในการใช้กัญชาทางการแพทย์ต้องอยู่ในการควบคุมของแพทย์ ในการใช้ควรใช้เป็นตัวเลือกสุดท้าย ในมุมมองของแพทย์มุสลิมจะมีการวินิจฉัยให้ถูกต้องตามหลักของศาสนา กรณีเดียวกันกับการถือศีลอด ในทางแพทย์ของมุสลิมก็ยังคงวินิจฉัยว่าผู้ป่วยไม่สามารถถือศีลอดได้ เพราะอาจเกิดอันตรายต่อชีวิตได้

2. การใช้กัญชาสำหรับผู้ป่วยก็ต่อเมื่อมีจำเป็นเนื่องจากไม่มีตัวยาไหนสามารถรักษาได้แล้ว แต่ต้องมีการควบคุม จะต้องมีการเว้นช่วงระยะเวลา ในการให้ยาที่มีส่วนผสมกัญชาโดยผ่านคำวินิจฉัยจากแพทย์ผู้ให้การรักษา โดยใช้ในปริมาณที่เหมาะสมและให้เป็นทางเลือกสุดท้ายจากการใช้ยาที่มีทั้งหมดแล้วไม่ได้ผล

3. ในด้านการใช้ยาที่มีสารสกัดของกัญชาในการจ่ายยาที่มีส่วนผสมของกัญชาทางการแพทย์จำเป็นต้องมีคำสั่งจ่ายยาจากโรงพยาบาล ผู้ป่วยไม่สามารถหาซื้อเองได้และในส่วน of ร้านขายยาก็ไม่สามารถจำหน่ายได้โดยไม่มีคำสั่งจากแพทย์

4. การใช้กัญชาในการรักษาโรคที่มีประสิทธิภาพและได้รับการยืนยันจากแพทย์ คือ โรคลมชัก ซึ่งมีโรคลมชักบางชนิดที่เกิดขึ้นในเด็กซึ่งเป็นโรคที่เกิดขึ้นจากพันธุกรรม เป็นโรคที่รักษาให้หายได้ยาก ซึ่งโรคนี้ยาแผนปัจจุบันยังใช้ไม่ได้ผล ในการรักษาของผู้ป่วยโรคลมชักจึงต้องใช้สารสกัด

กัญชาที่มีส่วนผสมของ CBD 100% มาใช้รักษาจึงจะเกิดประโยชน์สูงสุดซึ่งไม่ทำให้เกิดอาการมึนเมาในการใช้กัญชารักษาโรคในกรณีผู้ป่วยในระยะสุดท้ายที่ไม่มีเงินในการรักษาด้วยยาแพงๆ แต่ต้องการใช้กัญชาในการรักษา บรรเทาอาการปวดเพิ่มการอยากอาหารเพื่อต่อสู้กับโรคร้าย เป็นผู้ป่วยที่ไม่มียารักษา หมอแนะนำให้ใช้แพทย์ทางเลือก

การกัญชาทางการแพทย์สำหรับชาวมุสลิม คือ ใช้ในการรักษาหรือบรรเทาอาการของโรค นั้นๆ เช่น ใช้บรรเทาอาการปวดจากโรคมะเร็ง บรรเทาอาการคลื่นไส้อาเจียนจากการให้เคมีบำบัด เพิ่มความอยากอาหาร ช่วยให้นอนหลับ บรรเทาอาการชักเกร็งจากโรคลมชัก ฯลฯ ซึ่งในการรักษาโรคดังกล่าว ต้องผ่านคำวินิจฉัยจากแพทย์ผู้รักษาว่าไม่มีตัวยาใดที่สามารถรักษาได้แล้ว โดยแพทย์ผู้รักษานั้นจะต้องมีความเชี่ยวชาญด้านการใช้กัญชารักษาโรค สามารถวินิจฉัยปริมาณและระยะเวลาในการใช้ได้อย่างแม่นยำ โดยการใช้กัญชานั้นต้องเป็นตัวเลือกสุดท้าย

1.4.3 ผลการวิจัย ผู้วิจัยได้รูปแบบการใช้กัญชารักษาโรคพาร์กินสัน

1. การวินิจฉัยและประเมินอาการ แพทย์ทำการวินิจฉัยโรคพาร์กินสันอย่างชัดเจน โดยอาศัยประวัติทางการแพทย์ อาการทางระบบประสาท และผลการตรวจร่างกาย ประเมินระดับความรุนแรงของอาการ เช่น อาการสั่นเกร็ง กล้ามเนื้อแข็ง เคลื่อนไหวช้า หรือภาวะซึมเศร้า

2. การประเมินความเหมาะสมในการใช้กัญชา ตรวจสอบว่า ผู้ป่วยไม่ตอบสนองต่อการรักษาด้วยยาแผนปัจจุบัน หรือมีผลข้างเคียงรุนแรง พิจารณาปัจจัยร่วม เช่น อายุ น้ำหนัก โรคประจำตัว และการใช้ยาอื่น ๆ ประเมินความเข้าใจและยินยอมของผู้ป่วยต่อการใช้กัญชาเป็นทางเลือกเสริม

3. การออกแบบแผนการรักษา โดยแพทย์เป็นผู้กำหนดสูตรยา ขนาดการใช้ และรูปแบบการใช้กัญชาที่เหมาะสม รูปแบบที่นิยม คือ น้ำมันกัญชาหยดใต้ลิ้น (Sublingual oil extract) ขนาดเริ่มต้นมักใช้ CBD สูง THC ต่ำ เช่น 10:1 หรือ 20:1 ปริมาณเริ่มต้นต่ำ (เช่น 0.1–0.2 มล./ครั้ง) และปรับเพิ่มอย่างช้า ๆ ตามการตอบสนองของร่างกาย

4. การเฝ้าติดตามผลข้างเคียงและการตอบสนอง เฝ้าระวังอาการข้างเคียง เช่น ง่วงนอน เวียนศีรษะ หัวใจเต้นเร็ว หรืออาการทางจิตประสาท ประเมินอาการของโรคพาร์กินสันหลังใช้ เช่น ความผ่อนคลายของกล้ามเนื้อ การเคลื่อนไหวดีขึ้น อารมณ์ดีขึ้น หรือการนอนหลับดีขึ้น

5. การปรับขนาดยา โดยแพทย์จะพิจารณาปรับขนาดยาขึ้นหรือลงตามอาการและผลข้างเคียงที่เกิดขึ้น หากผู้ป่วยมีอาการมึนเมาหรือผลกระทบทางจิต ต้องปรับลดขนาด THC หรือเปลี่ยนสูตรยา

6. การประเมินผลระยะยาว ตรวจสอบติดตามอย่างต่อเนื่องทุก 1–3 เดือน เพื่อประเมินผลการรักษา และป้องกันผลข้างเคียงเรื้อรัง ตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพชีวิตผู้ป่วย เช่น ความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน อารมณ์ และการนอน

7. ข้อควรระวัง ห้ามใช้โดยพลการหรือซื้อน้ำมันกัญชาทั่วไปที่ไม่ผ่านการควบคุมคุณภาพ ควรใช้ผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการรับรองจาก กระทรวงสาธารณสุข ห้ามใช้ในผู้ที่มีภาวะทางจิตเวช เช่น โรคจิตเภท หรือซึมเศร้ารุนแรง โดยไม่อยู่ในการควบคุมของแพทย์

1.4.4 รูปแบบการใช้กัญชาในการรักษาผู้ป่วยมะเร็ง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยการศึกษาและวิเคราะห์แนวทางการรักษาโรคในบริบทของอิสลาม กรณีศึกษาการใช้กัญชารักษาโรคและผลกระทบของชาวไทยมุสลิม ในครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. อภิปรายผลของการวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบการรักษาผู้ป่วยด้วยการใช้กัญชาตามความจำเป็นในบริบทของชาวไทยมุสลิม

การใช้กัญชาทางการแพทย์ให้ถูกกฎหมายและไม่ผิดหลักศาสนา คือ ผู้ป่วยสามารถรับการรักษาโรคจากยาที่มีส่วนผสมของกัญชาได้ก็ต่อเมื่อได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าไม่มีตัวยาอื่นที่สามารถรักษาได้แล้ว สำหรับแพทย์ที่จะสามารถสั่งใช้ในผู้ป่วยเฉพาะรายของตนที่มีความจำเป็นได้หากมี “ความจำเป็นอย่างแท้จริง” ตามหลักศาสนาในเรื่องตะรฺเราะห์ (darūrah) ที่เกี่ยวข้องกับชีวิต สุขภาพ หรือการป้องกันอันตรายและไม่มีสิ่งทดแทน (alternative) ที่ฮาลาลหรือปลอดภัยกว่า ศาสนาอนุญาตให้ใช้สิ่งที่ปกติ “หะรอม” ได้ชั่วคราว เพื่อขจัดความเสียหายที่ใหญ่กว่าและสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ผู้นำศาสนาและผู้ป่วยมุสลิมพบว่า การยอมรับให้ใช้กัญชาทางการแพทย์เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของตะรฺเราะห์ เท่านั้น คือเมื่อไม่มีทางเลือกอื่นที่มีประสิทธิผลกว่า และเมื่อแพทย์ผู้เชี่ยวชาญยืนยันว่าจำเป็นสถานการณ์นี้ตรงกับหลักฟิคว์ “al-darūrah tubīḥ al-mahḥūrāt” ที่อนุญาตสิ่งต้องห้ามในช่วงเวลาที่เป็น โดยเฉพาะเพื่อรักษาชีวิตและสุขภาพ

ในด้านข้อบ่งชี้การใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ ในกัญชาจะมีสารสำคัญที่เป็นสารออกฤทธิ์หลัก คือ delta-9-tetrahydrocannabinol (THC) สารนี้มีการนำมาใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ได้ เช่น ลดอาการคลื่นไส้อาเจียน ลดอาการปวด ลดภาวะกล้ามเนื้อหดเกร็ง เพิ่มความอยากอาหาร และช่วยให้นอนหลับ และสาร cannabidiol (CBD) มีประโยชน์ทางการแพทย์ เช่น ควบคุม อาการชัก อาการปวด และอาจมีฤทธิ์ต้านวิตกกังวลส่วนที่นำมาใช้ได้โดยไม่ผิดกฎหมาย คือ สารสกัด THC และ CBD ที่ไม่เกิน 0.2% เท่านั้น

ในด้านการใช้กัญชาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น แคปซูลสำหรับรับประทาน สูดควันไอระเหย และสเปรย์พ่นในช่องปาก สำหรับการนำกัญชาไปใช้ในการรักษามะเร็ง พบว่า กัญชาสามารถยับยั้งการเติบโตของเซลล์มะเร็ง gliomas ได้ และ พบว่าสาร cannabinoids มีความสามารถในการฆ่าเซลล์มะเร็งแบบเฉพาะเจาะจง

การใช้กัญชาทางการแพทย์มีศักยภาพในการบรรเทาอาการของโรคพาร์กินสันและโรคหอบในบางกรณี แม้จะยังขาดหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ยืนยันแน่ชัดถึงประสิทธิภาพในการรักษาโรคเหล่านี้โดยตรง ในกรณีของโรคพาร์กินสัน การใช้กัญชา โดยเฉพาะในรูปแบบน้ำมันหอยได้ลิ้นที่มีอัตราส่วน CBD ต่อ THC สูง (เช่น 10:1 หรือ 20:1) มีรายงานว่าสามารถบรรเทาอาการตึงเกร็งกล้ามเนื้อแข็ง และช่วยให้ผู้ป่วยนอนหลับได้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของเภสัชกรที่ชี้ให้เห็นว่า ประสิทธิภาพของกัญชาในการช่วยให้อาการของผู้ป่วยพาร์กินสันดีขึ้นมีความชัดเจนมากกว่าการบรรเทาอาการปวด สำหรับผู้ป่วยโรคหอบ การใช้กัญชาในทางการแพทย์ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาเซลล์มะเร็งโดยตรง แต่เน้นการบรรเทาอาการร่วม เช่น ปวดเรื้อรัง คลื่นไส้จากเคมีบำบัด เบื่ออาหาร และปัญหาการนอนหลับ โดยแพทย์จะเลือกสูตรที่มีอัตราส่วน CBD:THC เท่ากันหรือเน้น THC ในบางกรณี ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ป่วย และติดตามผลอย่างใกล้ชิด

เนื่องจากผลข้างเคียงอาจรุนแรงในบางราย ในด้านมุมมองทางศาสนาอิสลาม ข้อมูลจากอิหม่ามและนักวิชาการศาสนาเห็นพ้องกันว่า ศาสนาอิสลามมีข้อห้ามในการใช้สารที่ก่อให้เกิดอาการมึนเมา อย่างไรก็ตาม หากการใช้กัญชามีความจำเป็นทางการแพทย์ เพื่อความอยู่รอดของชีวิต และอยู่ภายใต้การควบคุมของแพทย์อย่างเคร่งครัด โดยไม่ก่อให้เกิดอาการมึนเมา ก็ถือว่าไม่ขัดหลักศาสนา การตีความนี้ช่วยให้ผู้ป่วยมุสลิมสามารถเข้าถึงทางเลือกในการรักษาโดยไม่ขัดต่อหลักความเชื่อ ข้อค้นพบสำคัญของการวิจัยนี้คือ กัญชาไม่ใช่ยาหลักในการรักษาโรคพาร์กินสันและมะเร็ง แต่เป็นทางเลือกเสริมที่อาจช่วยให้คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยดีขึ้น โดยมีประสิทธิภาพในการบรรเทาอาการที่เกี่ยวข้องกับโรคเหล่านี้ เช่น อาการปวด ความวิตกกังวล และปัญหาการนอนหลับ อย่างไรก็ตาม การใช้กัญชาจำเป็นต้องดำเนินการภายใต้แนวทางที่ชัดเจน ได้รับการกำกับโดยบุคลากรทางการแพทย์ และต้องไม่ใช่โดยพลการหรือพึ่งพากัญชาเป็นการรักษาหลักแทนวิธีมาตรฐานทางการแพทย์ ในการวิจัยนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาองค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่สอดคล้องทั้งทางการแพทย์และศาสนา เพื่อส่งเสริมการใช้กัญชาอย่างมีจริยธรรม ปลอดภัย และเหมาะสมกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และความเชื่อ โดยเฉพาะในกลุ่มชาวมุสลิม ซึ่งถือเป็นกลุ่มประชากรที่มีข้อพิจารณาเฉพาะทางด้านจริยธรรมและศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับข้อวินิจฉัยของเช็ก อะติยะห์ ซี ออร์ ประธานผู้ทรงคุณวุฒิในการวินิจฉัยหลักเกณฑ์ทางด้านนิติศาสตร์อิสลาม ได้กล่าวว่านักวิชาการส่วนใหญ่ได้ให้ทัศนะว่า การเยียวยาด้วยสิ่งอื่นที่ไม่ใช่ สุรา จากบรรดาสิ่งเสพติด ถือว่าไม่เป็นที่ต้องห้าม ยิ่งไปกว่านั้นถือว่าเป็นสิ่งอนุญาต เพราะมีความจำเป็น ทั้งนี้เทียบกับการเยียวยาของเผ่าอะรอนีนที่พวกเขาใช้การเยียวยาด้วยปัสสาวะของอูฐโดยมีเงื่อนไข 3 ประการ 1.เมื่อไม่พบว่ามีตัวยาที่อนุมัติ 2.ต้องได้รับการยืนยันจากแพทย์มุสลิมที่เชื่อถือได้ 3.ปริมาณของยาต้องเล็กน้อยและไม่ทำให้มึนเมา

ผลการวิจัยได้รูปแบบการใช้กัญชารักษาโรคพาร์กินสัน

1. การวินิจฉัยและประเมินอาการ แพทย์ทำการวินิจฉัยโรคพาร์กินสันอย่างชัดเจน โดยอาศัยประวัติทางการแพทย์ อาการทางระบบประสาท และผลการตรวจร่างกาย ประเมินระดับความรุนแรงของอาการ เช่น อาการสั่นเกร็ง กล้ามเนื้อแข็ง เคลื่อนไหวช้า หรือภาวะซึมเศร้า
2. การประเมินความเหมาะสมในการใช้กัญชา ตรวจสอบว่า ผู้ป่วยไม่ตอบสนองต่อการรักษาด้วยยาแผนปัจจุบัน หรือมีผลข้างเคียงรุนแรง พิจารณาปัจจัยร่วม เช่น อายุ น้ำหนัก โรคประจำตัว และการใช้ยาอื่น ๆ ประเมินความเข้าใจและยินยอมของผู้ป่วยต่อการใช้กัญชาเป็นทางเลือกเสริม
3. การออกแบบแผนการรักษา โดยแพทย์เป็นผู้กำหนดสูตรยา ขนาดการใช้ และรูปแบบการใช้กัญชาที่เหมาะสม รูปแบบที่นิยม คือ น้ำมันกัญชาหยดใต้ลิ้น (Sublingual oil extract) ขนาดเริ่มต้นมักใช้ CBD สูง THC ต่ำ เช่น 10:1 หรือ 20:1 ปริมาณเริ่มต้นต่ำ (เช่น 0.1–0.2 มล./ครั้ง) และปรับเพิ่มอย่างช้า ๆ ตามการตอบสนองของร่างกาย
4. การเฝ้าติดตามผลข้างเคียงและการตอบสนอง เฝ้าระวังอาการข้างเคียง เช่น ง่วงนอน เวียนศีรษะ หัวใจเต้นเร็ว หรืออาการทางจิตประสาท ประเมินอาการของโรคพาร์กินสันหลังใช้ เช่น ความผ่อนคลายของกล้ามเนื้อ การเคลื่อนไหวดีขึ้น อารมณ์ดีขึ้น หรือการนอนหลับดีขึ้น

5. การปรับขนาดยา โดยแพทย์จะพิจารณาปรับขนาดยาขึ้นหรือลงตามอาการและผลข้างเคียงที่เกิดขึ้น หากผู้ป่วยมีอาการมีเมาหรือผลกระทบทางจิต ต้องปรับลดขนาด THC หรือเปลี่ยนสูตรยา

6. การประเมินผลระยะยาว ตรวจสอบติดตามอย่างต่อเนื่องทุก 1-3 เดือน เพื่อประเมินผลการรักษา และป้องกันผลข้างเคียงเรื้อรัง ตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพชีวิตผู้ป่วย เช่น ความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน อารมณ์ และการนอน

7. ข้อควรระวัง ห้ามใช้โดยพลการหรือซื้อน้ำมันกัญชาทั่วไปที่ไม่ผ่านการควบคุมคุณภาพ ควรใช้ผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการรับรองจาก กระทรวงสาธารณสุข ห้ามใช้ในผู้ที่มีภาวะทางจิตเวช เช่น โรคจิตเภท หรือซึมเศร้ารุนแรง โดยไม่อยู่ในการควบคุมของแพทย์

1.4.5 รูปแบบการใช้กัญชาในการรักษาผู้ป่วยมะเร็ง

1. การวินิจฉัยและวางแผนการรักษาหลัก โดยผู้ป่วยต้องได้รับการวินิจฉัยโรคมะเร็งอย่างชัดเจน โดยแพทย์เฉพาะทาง (Oncologist) จากนั้นแพทย์วางแผนการรักษาหลัก เช่น ผ่าตัด เคมีบำบัด (Chemotherapy) รังสีบำบัด (Radiotherapy) หรือยารักษาแบบมุ่งเป้า (Targeted therapy)

2. การประเมินความเหมาะสมในการใช้กัญชา โดยพิจารณาว่าผู้ป่วยมีอาการที่อาจบรรเทาได้จากการใช้กัญชา เช่น อาการปวดเรื้อรัง คลื่นไส้/อาเจียนจากเคมีบำบัด เบื่ออาหาร น้ำหนักลด นอนไม่หลับและภาวะวิตกกังวล ทำการตรวจสอบข้อห้ามใช้ เช่น โรคจิตประสาท ภาวะหัวใจเต้นผิดจังหวะหรือหญิงตั้งครรภ์

3. การให้ข้อมูลและขอความยินยอม แพทย์ต้องอธิบายถึงข้อดีข้อเสีย ผลข้างเคียง และข้อจำกัดของการใช้กัญชา ขอความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้ป่วยหรือญาติ

4. การเลือกสูตรและรูปแบบกัญชาที่เหมาะสม รูปแบบที่นิยม น้ำมันหยดใต้ลิ้น (Sublingual oil extract) แคปซูลรับประทาน ในส่วนของสูตรที่ใช้รักษา คือ CBD : THC 1:1 หรือ THC เด่นในบางกรณี (เพื่อระงับปวดหรือช่วยให้นอนหลับ) ปริมาณเริ่มต้นต่ำมาก เช่น THC 1-2 มิลลิกรัม ต่อวัน และปรับเพิ่มตามอาการ

5. การเฝ้าระวังและติดตามอาการ แพทย์ติดตามผลการรักษาอย่างใกล้ชิดอาการดีขึ้น เช่น ปวดลดลง คลื่นไส้ลดลง หลับดีขึ้นหรือไม่ ผลข้างเคียง เช่น วิงเวียน ง่วงซึม ใจสั่น มีเมานหรือจิตประสาทผิดปกติ แพทย์จะปรับขนาดยาเป็นระยะตามการตอบสนอง

6. การบูรณาการกับการรักษาหลัก โดยกัญชาใช้ควบคู่กับการรักษาหลัก ไม่ทดแทน ไม่ควรหยุดการรักษาหลัก (เคมีบำบัด/ผ่าตัด) โดยหวังผลจากกัญชาเพียงอย่างเดียว หากมีการหยุดใช้หรือเปลี่ยนแผน ต้องอยู่ในความดูแลของแพทย์เสมอ

7. ข้อควรระวัง ไม่ควรใช้กัญชาโดยพลการ หรือผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้รับอนุญาตจาก กระทรวงสาธารณสุข ไม่ใช้แทนการรักษาหลัก สำหรับโรคมะเร็ง ห้ามใช้ในผู้มีประวัติโรคจิตเวชหรืออาการหลอน

จากรูปแบบที่กล่าวมามีความสอดคล้องกับงานวิจัยของภคกรินทร์ ชิดดี และคณะ. 2562 การพัฒนารูปแบบการดูแลผู้ป่วยจิตเวช โรงพยาบาลอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยครั้งนี้

1.1 การรวบรวมเนื้อหา หลักฐานจากข้อมูลแหล่งต่าง ๆ ซึ่งการทำวิจัยในครั้งต่อไป ควรศึกษางานวิจัยให้มีเนื้อหาและหลักฐานที่มากขึ้น

1.2 ควรเพิ่มจำนวนผู้ให้ข้อมูลให้ครอบคลุมเนื้อหา

1.3 การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลควรให้มีความรู้และความชำนาญรวมทั้งประสบการณ์ที่อยู่ในระดับใกล้เคียงกันมากที่สุด

2 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ครั้งต่อไป

2.1 รูปแบบการรักษาอาจจะเปลี่ยนแปลงไปตามอาการของโรคและสภาวะของผู้ป่วย

2.2 รูปแบบการรักษาควรอยู่บนการวินิจฉัยโรคของแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

2.3 ผลการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแนวทางการรักษาโรค ในบริบทของอิสลาม มากยิ่งขึ้นได้

เอกสารอ้างอิง

- Buapradit, A., Datchanee Malingam, D., Wonnipa Kittitanasuan, K., & Saengungsumalee, S. (2024). The Development of a Community Network and Promoting Health Literacy in Safe Medical Cannabis Use for the People of Nakhon Nayok Province. *Journal of Roi Kaensarn Academy*, 9(5), 312-324. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JRKSA/article/view/267454>
- Department of Medical Services. (2019, June 7). Recommendations for the Use of Medical Cannabis. Drug And Madical Supply Infomation Center, Ministry of Public Health. <https://dmsic.moph.go.th/index/detail/7803>
- Dontumprai, P., Panma, P., Nokkaew, M., & Bodirat, P. (2021). The policy of free cannabis as a medical plant. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(1), 184–198. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JRKSA/article/view/246784>
- King Fahd bin Abdul Aziz Center for the Printing of the Holy Quran. (1999). *The Holy Quran with Thai Translation*. King Fahd Center.
- MRG. Online. (2021, June 15). *Cannabis. The Central Islamic Council of Thailand has issued an announcement*. <https://mgronline.com/onlinesection/detail/9640000057865>
- Noppakesorn, T. (Eds.). (2008). *Qualitative Research Methods*. Chok Charoen Marketing Co., Ltd.
- Nuchmee, A. (2020). Medical cannabis from the perspective of Islamic jurisprudence. *Journal of Arts and Sciences, Rangsit University*, 15(2). <https://rsujournals.rsu.ac.th/index.php/jla/article/view/1294>

- Pannacharoenruk, M. (2015). *Guidelines for improving the Narcotics Law: A Case Study of the Use of Cannabis for Medical Use*. National Institute of Development Administration.
- Sanrak, R. (2018). *History of Cannabis*. <https://highlandnetwork.org/> 7 October 2019.
- Siriratmi, B., Setthabutr, J., & Yoddamnoen, B. (2001). *Ethics for Human Research*. Nakhon Pathom: Institute for Population and Social Research, Mahidol University.
- Thaupachit, W. & Kasemsomboon, N. (2017). Medical use of cannabis. *Journal of Pharmaceutical Sciences*. 13 (Supplement). 228-240. <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/IJPS/article/view/88571>
- Worathanarat, T. (2020). *Case study of medical policy. Situation, impact, management approach and policy recommendations for Thailand*: Faculty of Medicine, Chulalongkorn University.

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

Faculty of Humanities and Social Sciences
Nakhon Sawan Rajabhat University

ปรัชญา

จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคน
สู่การพัฒนาชาติ ด้วยศาสตร์และศิลป์
ธำรงภูมิปัญญาแห่งแผ่นดินพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน